

Faculteit Letteren & Wijsbegeerte

**Een geschiedenis van de biologische landbouw in Vlaanderen aan
de hand van de absolute pionier: de Vereniging voor Ecologisch
Leven en Tuinieren van 1973 tot 1995**

Dries De Wilde

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad van Master in de
Geschiedenis

Academiejaar 2015-2016

Promotor: *prof. dr. Eric Vanhaute*

Leescommissarissen: *prof. dr. Erik Thoen en dr. Donald Weber*

Verklaring in verband met de toegankelijkheid van de scriptie

Ondergetekende, Dries De Wilde

afgestudeerd als master in de Geschiedenis aan Universiteit Gent in het academiejaar 2015-2016 en auteur van de scriptie met als titel:

Een geschiedenis van de biologische landbouw in Vlaanderen aan de hand van de absolute pionier: de Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren van 1973 tot 1995

verklaart hierbij dat zij/hij geopteerd heeft voor de hierna aangestipte mogelijkheid in verband met de consultatie van haar/zijn scriptie:

- x de scriptie mag steeds ter beschikking worden gesteld van elke aanvrager;**
- de scriptie mag enkel ter beschikking worden gesteld met uitdrukkelijke, schriftelijke goedkeuring van de auteur (maximumduur van deze beperking: 10 jaar);
- de scriptie mag ter beschikking worden gesteld van een aanvrager na een wachttijd van jaar (maximum 10 jaar);
- de scriptie mag nooit ter beschikking worden gesteld van een aanvrager (maximumduur van het verbod: 10 jaar).

Elke gebruiker is te allen tijde verplicht om, wanneer van deze scriptie gebruik wordt gemaakt in het kader van wetenschappelijke en andere publicaties, een correcte en volledige bronverwijzing in de tekst op te nemen.

Gent, 2 augustus 2016
Dries De Wilde

Verzet begint niet met grote woorden
maar met kleine daden

zoals storm met zacht geritsel in de tuin
of de kat die de kolder in zijn kop krijgt

zoals brede rivieren
met een kleine bron
verscholen in het woud

zoals een vuurzee
met dezelfde lucifer
die een sigaret aansteekt

zoals liefde met een blik
een aanraking iets dat je opvalt in een stem

jezelf een vraag stellen
daarmee begint verzet

en dan die vraag aan een ander stellen

Remco Campert

Dankwoord

Het zoeken naar een geschikt onderwerp voor mijn masterproef verliep niet van een leien dakje: mijn eerste onderwerp (dat aansloot bij mijn bachelorpaper over wetenschapsparken) bleek onmogelijk te zijn door een gebrek aan beschikbare bronnen. De zoektocht naar een tweede onderwerp verliep moeizaam. Voor mezelf was het echter duidelijk dat ik wou werken binnen de ecologische geschiedenis. De zorg en het belang voor het milieu heb ik geleerd dankzij de lessen van professoren Erik Thoen en Christophe Verbruggen.

Het was na een brainstorm over een mogelijk nieuw onderwerp dat mijn promotor professor Vanhaute me de raad gaf om contact te zoeken met professor Verbruggen. Professor Verbruggen vertelde me dat er een archief lag in het AMSAB-ISG waar nog geen wetenschappelijk onderzoek naar gebeurd was. Dit archief was het archief van de Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren, beter gezegd Velt. Via deze weg wil ik dan ook mijn promotor professor Vanhaute bedanken voor het geduld en de raad bij mijn masterproef en professor Verbruggen voor het aanreiken van mijn onderwerp. Het archief van Velt bleek ontgonnen door AMSAB-ISG-archivaris Maarten Savels. Dhr. Savels maakte me wegwijs in het archief, maar had terechte vragen over de haalbaarheid van mijn onderzoek en de beperkte bronnen over de beginperiode van Velt. Het waren vragen die ik tijdens mijn onderzoek steeds in het achterhoofd hield. Ik wil Savels dan ook heel erg bedanken voor de raad en de vlotte medewerking bij het beschikbaar stellen van het archief van de vereniging.

De beperkte bronnen over de beginperiode van Velt brachten me, tegen beter weten in – “de pioniers van Velt zijn dood ofwel te koppig om te helpen” – op het spoor van enkele Veltpioniers. Ik trof stuk voor stuk minzame en hartelijke personen aan. Het is dankzij hun medewerking dat deze masterproef meer is dan enkel een archiefonderzoek. Bij deze wil ik dan ook de heren Daniël Willaeyts, Herman De Waele, Fernand Verheughe, Luk Naets, Bart Maes en professor Ludo Verdonck bedanken voor hun medewerking. In het bijzonder zou ik dhr. Herman Heyman, de zoon van de eerste voorzitter van Velt Jan Heyman, willen bedanken voor het interviewen van zijn vader. De hoogbejaarde Jan Heyman bleek te zwak te zijn om een interview in één adem af te leggen. Daarom heb ik na overleg met Herman besloten dat hij zijn vader zou interviewen. Het werd een unieke getuigenis die een nieuw licht wierp over de beginperiode van Velt en de biologische landbouw in Vlaanderen.

Daarnaast wil ik mijn vader Daniël De Wilde en Luc Vanpaemel, Inge Hurtekant en Emma Vanpaemel bedanken voor hun steun bij mijn masterproef. Dankzij Luc heb ik makkelijk mijn weg kunnen vinden in de documenten van het Vlaams en Federaal Parlement. Inge moet ik bedanken voor het toereiken van de nodige vitamines en versnaperingen. Samen moet ik ze bedanken voor hun fantastische dochter; mijn vriendin Emma Vanpaemel. Zij heeft, samen met haar vader, dit werk volledig nagelezen. Het is mede dankzij bovenvermelde personen dat deze thesis tot een goed eind is gekomen.

Obstakels overwin je stap voor stap en enkel met doorzettingsvermogen. Het vervolledigen van mijn geschiedenisopleiding en deze masterproef is enkel mogelijk geweest dankzij de onvoorwaardelijke steun van één persoon, mijn moeder. Via deze weg wil ik haar dan ook heel erg bedanken voor alles.

Inhoudsopgave

Dankwoord	5
Inhoudsopgave	6
Inleiding	9
Hoofdstuk I: theoretische situering van Velt en onderzoeksmethodologie	12
Velt als nieuwe sociale beweging.....	12
Methodologie: kwalitatieve geschiedenis.....	16
Archief Velt Amsab-ISG	16
Documenten Vlaamse / federale overheid en mondelinge bronnen	19
Mondelinge geschiedenis.....	22
Hoofdstuk II: een geschiedenis van de biologische landbouw in Europa	24
De drie bewegingen in de biologische landbouw in Europa	26
De hervormingsbeweging: van 1900 tot 1960	26
De ecologische beweging: van 1960 tot 1990.....	31
De politieke beweging vanaf 1990	33
Conclusie	34
Hoofdstuk III: Het ontstaan en de evolutie van Velt tot 1995	35
Deel I: het ontstaan van Velt	35
“Vrienden voor de Biologische Land- en Tuinbouw”	35
‘Vrienden van de Biologische Land- en Tuinbouw Voorkepen’	37
Oprichting van Velt.....	40
Deel II: het ontstaan en de werking van beroeps-Velt.....	45
Ontstaan Velt-label.....	46
Ontstaan Velt-labo	47
Casus Veltco: de coöperatieve van de vereniging.....	48
Het ontstaan van Veltco	48
De neergang van de coöperatieve.....	49
Nasleep van Veltco	51
Deel III: Velt op weg naar een professionele vereniging (-1980)	52
Velt als nationale federatie	52
Democratisch Velt	53
Op weg naar een professionele vereniging.....	53
Nieuwe Velt-groepen	55
Spanning tussen ecologie en economie	58
Deel IV: de ontwikkeling van Velt tussen 1980 en 1985	59

De vzw Velt	59
De eerste crisisperiode binnen Velt	60
Velt onder Herman De Waele van 1982 tot 1984	62
Casus COVOBIT	63
Verdere professionalisering van Velt	65
De relatie tussen Velt en de beroepstellers in de eerste helft van de jaren tachtig.....	66
Deel V: de evolutie van Velt tussen 1985 en 1989.....	67
Algemene Velt-werking tussen 1985 en 1989.....	67
Samenwerking en afscheuringen	68
De relatie tussen de vaste medewerkers en het Veltbestuur	70
Velt op weg naar een consumentenorganisatie	70
Deel VI: De ontwikkelingen van Velt tussen 1990 en 1995.....	72
Opmerkelijke veranderingen en vaststellingen binnen Velt	72
De relaties tussen Velt, andere verenigingen en de overheid	74
Tweede turbulente periode: conflict tussen de vaste medewerkers en het nationaal Veltbestuur van 1991 tot 1995	78
Antwoord van de bemiddelaar.....	80
Velt onder voorzitter Masschelein	81
Financiële zorgen en algemene malaise binnen de afdelingsbesturen	83
Conclusie	85
Hoofdstuk IV: De biologische landbouw in Vlaanderen tot 1995 aangevuld met het onderzoek uit Velt	87
Inleiding.....	87
Deel I: het ontstaan en de evolutie van de biologische landbouw in Vlaanderen en de rol van Velt tot 1995	87
De jaren '60 en '70	87
De jaren '80	91
De jaren 90	94
Deel II: Standpunten van de Vlaamse Raad, federale overheid en de Europese Unie met betrekking tot biologische landbouw en Velt.....	95
Vlaamse Raad	96
De Belgische overheid	98
Europese verordeningen	102
Implementering van de Europese verordeningen	103
Effecten van de Europese Verordeningen op de biologische landbouw in België.....	104
Conclusie	108

Algemeen besluit	110
Verder onderzoek	113
Bibliografie	114
Primaire bronnen	114
Archief	114
Mondelinge bronnen.....	115
Wetgeving.....	115
Wetten.....	115
Wetsvoorstellen	116
Ontwerp van Decreet	116
Hoorzitting en handelingen.....	116
Parlementaire vragen en antwoorden	117
Uitgegeven bronnen.....	117
1. Literatuurlijst	117
2. Internetbronnen.....	120
Bijlagen	123

Inleiding

“Jezelf een vraag stellen; daarmee begint verzet en dan die vraag aan een ander stellen” de woorden van dichter Remco Campert passen perfect binnen de geschiedenis van de biologische landbouw. Al voor de Eerste Wereldoorlog begonnen mensen zich de consequenties van de industriële landbouw voor mens en aarde in vraag te stellen – een vraag die na de Grote Oorlog steeds luider werd. Wetenschappers uit Engelstalige en Duitstalige gebieden veroordeelden de industriële landbouw en poogden een antwoord te geven door een nieuwe landbouwvorm te ontwikkelen. Deze landbouw zal bekend worden onder de noemer biologische landbouw. De biologische landbouw in Europa bestond aanvankelijk uit een allegaartje van verschillende vormen die in de jaren ‘60 en ‘70 één werden. De biologische landbouw is schatplichtig aan verschillende wetenschappers over heel Europa en kende vanaf de jaren ‘60 en ‘70 dankzij het ontstaan van de ecologische beweging een sterke groei. Algemeen verstaan we onder biologische landbouw volgens IFOAM (*International Federation of Organic Agricultural Movements*) het volgende: *“De biologische landbouw is een productiesysteem dat de gezondheid van de bodem, de ecosystemen en de mens in stand houdt en verbetert. Hij is gebaseerd op ecologische processen, biodiversiteit en aan de plaatselijke omstandigheden aangepaste cyclussen in plaats van op het gebruik van productiemiddelen met schadelijke gevolgen. De biologische landbouw combineert traditie, innovatie en wetenschap ten voordele van het gemeenschappelijke milieu en bevordert eerlijke relaties en een goede levenskwaliteit voor alle betrokkenen”*¹. Biologische landbouw is met andere woorden een duurzame landbouw die geen gebruik maakt van chemische bestrijdingsmiddelen of kunstmest. De normen en vereisten van biologische landbouw liggen vast in lastenboeken. Lastenboeken zijn *“de voorwaarden voor productie, verwerking en verkoop van producten evenals de controlemodaliteiten waaraan een boer of verwerker zich moet houden”*².

Bij het onderzoeken naar het ontstaan van de biologische landbouw in Vlaanderen valt op dat er op wetenschappelijke gebied maar weinig wetenschappelijke literatuur voorhanden is. Met het onderzoek naar Velt (de Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren) zal ik proberen deze leegte op te vullen. Waarom precies Velt is een vaak gestelde vraag. Een vraag waarop professor emeritus Ludo Verdonck een perfect antwoord geeft *“er was namelijk maar één organisatie die voor de biologische landbouw streed in Vlaanderen”*³. De geschiedenis van Velt gaat terug tot in de jaren 60. Toen raakten Velt-pioniers Omer Vandeursen, Jules Victor en Georges Bouvry beïnvloed door de biodynamische

¹ Trade for Development Centre, *Biologische landbouw*, in: <<http://www.befair.be/nl/content/biologische-landbouw>>, geraadpleegd op 03.06.2016.

² J. Boulanger, *De biologische landbouw in België*, Leuven (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Katholieke Universiteit Leuven), 2001, p. 40, (promotor: E. Van Hecke).

³ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Ludo Verdonck, 13/05/2016

werken van Rudolf Steiner en Ehrenfried Pfeiffer, de werken van Albert Howard en Eve Balfour (*The British Soil Association*), de gezondheidsboeken van Are Waerland en Kristine Nolfi en de *Fruchtbarer Garten* van Fritz Capsari. Beïnvloed door bovenstaande werken besloten de pioniers in 1962 de proef op de som te nemen op hun proefveld in het Zonnebloemhof te Pittem. Op dit proefveld pasten ze de principes van de biologische en biodynamische landbouw met succes toe.

Na deze succesvolle poging en inspeland op de steeds groeiende aandacht voor de biologische landbouw in Vlaanderen besloten de pioniers om in 1971 VBLT of de “Vrienden van de Biologische Land en Tuinbouw” op te richten. Uit de VBLT groeide in 1974 Velt, toen nog de “Vereniging voor Ecologische Land- en Tuinbouw”. Velt is de absolute pionier op het vlak van biologische landbouw in Vlaanderen; het stelde het eerste lastenboek op, het verenigde de biologische telers en het richtte een Velt-labo op om de biologische boeren te controleren. Door het lastenboek op te stellen definieerde de vereniging als eerste in Vlaanderen wat biologische landbouw precies is. Naast dit pionierswerk lag Velt ook aan de basis van vele andere biologische verenigingen in Vlaanderen. Het ontstaan en de groei van Velt kunnen we zoals Maarten Savels deed⁴, vergelijken met een boom. De wortel van een boom haalt zijn levenskracht uit de grond, zoals de pioniers van Velt deden uit de verschillende theorieën van de biologische landbouw. Uit de wortel ontsproot een sterk groeiende boom, Velt. Velt kende na zijn oprichting in 1974 al snel enkele duizenden leden. Maar zoals elke boom verloor ook Velt met de tijd enkele takken en kwamen er enkele bij. Dit vaak op een natuurlijke manier, zeldzame keren op een onnatuurlijke. Ondanks de strenge winters bleef de boom gestaag groeien. Uit de nieuwe takken ontsproten initiatieven die een frisse wind in de Vlaamse biologische landbouw in Vlaanderen brachten. Vandaag de dag is de huidige vereniging nog altijd trouw aan haar wortels, maar legt ze nu vooral de nadruk op biologisch tuinieren en de ondersteuning van biologische consumenten. De ondersteuning van consumenten kwam er in 1995, toen de vereniging zich omvormde tot een consumentenorganisatie. Die periode komt niet meer aan bod in deze verhandeling. Na het onderzoek van Velt zal ik met de verkregen informatie de geschiedenis van de biologische landbouw in Vlaanderen herschrijven en duidelijk proberen maken welke rol Velt daarin precies speelde. Op deze manier probeer ik het wetenschappelijke hiaat over deze vroege periode op te vullen. Maarten Savels gaf eerder al een korte beschrijving van het archief van Velt in het Amsab. Deze beknopte verhandeling vormde een ideaal begin om de geschiedenis van Velt grondig te onderzoeken.

⁴ M. Savels, “Van rank kiempje naar knoestige eik”, in: *Brood en rozen*, (2014), 3, p. 64.

Concreet behandelt de verhandeling volgende onderzoeksvraag: “Wat is de rol van de nieuwe sociale beweging Velt in de geschiedenis van de biologische landbouw in Vlaanderen tussen 1973 en 1995?”. Deze onderzoeksvraag wordt benaderd aan de hand van vier hoofdstukken met bijkomende deelvragen. Het eerste hoofdstuk bevat een algemeen theoretisch kader van Velt en verduidelijkt welke onderzoeksmethodologie is gehanteerd. Het gaat ook in op de vraag of we Velt kunnen zien als een nieuwe sociale beweging. Het tweede hoofdstuk geeft het ontstaan en de ontwikkeling van de biologische landbouw in Europa weer. Dit is cruciaal om zowel Velt als de biologische landbouw in Vlaanderen in het algemeen breder te kaderen. Er wordt eveneens rekening gehouden met het Europese aspect: Hoe is de biologische landbouw ontstaan in Europa? Welke ontwikkeling kende de biologische landbouw in Europa? Beginnend met overzicht van het ontstaan en de ontwikkeling van de biologische landbouw bespreekt hoofdstuk drie verder het ontstaan en de evolutie van Velt: hoe en dankzij wie is Velt ontstaan? Welke ontwikkeling legde Velt af tussen 1973 en 1995? Op welk vlak zette Velt zich in voor de biologische landbouw in Vlaanderen? Hoofdstuk drie brengt ons naadloos naar het laatste hoofdstuk dat de volgende vragen behandelt: hoe is de biologische landbouw in Vlaanderen ontstaan en geëvolueerd tot 1995 en welke rol speelde Velt hierin? Hoe was de relatie van de Vlaamse Raad en federale overheid met betrekking tot biologische landbouw en Velt? Welke rol speelde de Europese Unie met betrekking tot de biologische landbouw in Vlaanderen? De eerste vraag wordt beantwoord aan de hand van bestaande wetenschappelijke literatuur en het onderzoek naar Velt. De laatste twee vragen vinden een antwoord in de archieven van de Vlaamse Raad, federale overheid en Europese Unie.

Hoofdstuk I: theoretische situering van Velt en onderzoeksmethodologie

Velt als nieuwe sociale beweging

Sociale bewegingen zijn zo oud als de politiek zelf en liggen vaak aan de basis van grote kantelmomenten in de geschiedenis, zo ook in België: de invoering van het algemeen stemrecht, het recht op abortus, een gelijk loon voor mannen en vrouwen. Dit stellen onder andere Verhulst, Hooghe en Tarrow⁵. Maar wat zijn nu sociale bewegingen? Walgrave stelt dat ze het meest dynamische onderdeel zijn van een *civil society* en daardoor moeilijk te definiëren⁶. Om een verklaring te geven wenden we ons tot Verhulst: bij sociale bewegingen gaat het allereerst om beweging, bewogenheid rond een sociaal thema of project. Concreter streeft de beweging om een sociale toestand te veranderen of om deze te behouden. Om dit te bewerkstelligen bundelen mensen hun krachten in formele of informele netwerken en maken ze gebruik van een hele resem actiemiddelen gaande van betogingen, bijeenkomsten en petitie tot bewustmakingscampagnes. In het kort zijn sociale bewegingen voor Verhulst *“formele en informele netwerken van solidair met elkaar verbonden individuen, organisaties en groepen, die zich collectief en buiten de institutionele politieke arena inzetten voor een gemeenschappelijk doel”*⁷.

In de wetenschap wordt een onderscheid gemaakt tussen oude en nieuwe sociale bewegingen. Oude bewegingen zijn, zoals Verhulst stelt, bewegingen die hun oorsprong vinden in de klassieke links-rechtstegenstellingen en houden zich vooral bezig met herverdelingsvraagstukken. Het zijn goed georganiseerde en gestructureerde organisaties die sterk uitgebouwd zijn op vlak van middelen, infrastructuur en achterban. Het zijn met andere woorden de *“reuzen van het middenveld”*. Het typevoorbeeld van oude sociale bewegingen zijn vakbonden. Door hun stevige positie en grote achterban zorgen oude sociale bewegingen ervoor dat ze stevig verankerd zijn in het beleid. Hierin zijn ze rechtstreeks betrokken via allerhande advies- en overlegorganen en onrechtstreeks via een bevriende partij. Wanneer het niet lukt om hun wil door te drijven via de institutionele weg, maken oude sociale bewegingen gebruik van stakingen en betogingen om hun doel te bereiken⁸.

⁵ J. Verhulst, *Sociale bewegingen in vogelvlucht*, in:

<<http://uahost.uantwerpen.be/m2p/publications/1239821494.pdf>>, geraadpleegd op 12.04.2016, p. 4.

⁶ S. Walgrave en P. Van Aelst, *Nieuwe spelers op het middenveld Over sociale bewegingen in de 21ste eeuw*, in: <<http://www.oikos.be/archief-oikos/jaargang-2001/oikos-19-3-2001/263-19-05-walgraeve-van-aelst-sociale-bewegingen-in-21ste-eeuw/file>>, geraadpleegd op 12.04.2016, p. 117.

⁷ J. Verhulst, *Sociale bewegingen in vogelvlucht*, p. 4.

⁸ J. Verhulst, *Sociale bewegingen in vogelvlucht*, p. 6.

Met betrekking tot mijn onderzoek kunnen we Velt op theoretisch vlak kaderen als een nieuwe sociale beweging. Dit is een overkoepelende term voor bewegingen die ontstaan zijn in de jaren 1960 en die zich inzetten voor gelijkheid, vrouwenrechten, dierenrechten, zorg voor het milieu, enzovoort. De opkomst van nieuwe sociale bewegingen is een internationaal verschijnsel in zowat alle westerse landen van die tijd. Hun opkomst inspireerde Tarrow en Meyer om te spreken van een *movement society*⁹. Het opkomen van mensen via bewegingen is een normale manier van politieke participatie geworden, beargumenteert Walgrave¹⁰. Ongeacht de periode kunnen we sociale bewegingen zien als *challengers*, symbolische uitdagers voor de heersende politieke orde, stellen Tarrow, Snow, Soule en Kriesi¹¹.

De nieuwe sociale bewegingen brachten daarnaast ook een nieuw soort betoger met zich mee – het gaat niet langer om een lagere misnoegde arbeidersklasse, maar om een politiek actief hooggeschoolde middenklasse¹². In de middenklasse zelf maakt Verhulst een onderscheid tussen mensen die werken in strak gestructureerde en controlegerichte organisaties en mensen die werken in de ‘zachte’ sectoren zoals onderwijs, overheidsdiensten, gezondheidszorg en de socio-culturele sector. Het zijn vooral mensen uit deze laatste categorie die actief zijn in nieuwe sociale bewegingen, stelt Verhulst en met hem ook Hooghe en Hellemans¹³. Met betrekking tot de biologische landbouwbewegingen beargumenteert Tarrow dat deze gegroeid zijn door mensen met weinig voeling met de gewone landbouw en met slechts een basis aan landbouwkennis. De biologische landbouwbeweging onderscheidt zich echter van de gewone landbouw doordat ze goede contacten onderhield met wetenschappers, biologen en ecologische consumentenbewegingen¹⁴. De stelling van Verhulst in verband met de middenklasse strookt deels met de bevindingen die het onderzoek van Velt ons zal leren (cfr. infra). Zo was de eerste voorzitter van Velt een leraar uit de tuinbouwschool in Roeselare.

Op het moment dat de oude klassieke links-rechtsbreuklijnen gepacificeerd waren kwam er een splitsing in de middenklasse zelf¹⁵. Velt is echter niet representatief voor de meerderheid van de

⁹ S. Meyer en S. Tarrow, *The Social Movement Society: Contentious Politics for a New Century*, Lanham, Rowman and Littlefield, 1998, p. 4.

¹⁰ S. Walgrave en P. Van Aelst, *Nieuwe spelers op het middenveld: Over sociale bewegingen in de 21ste eeuw*, p. 118

¹¹ J. Billiet en M. Hooghe, “Historische en sociologische benaderingen van nieuwe sociale bewegingen”, in: *Belgisch tijdschrift voor nieuwste geschiedenis*. 34 (2004), 3, p. 321.

¹² S. Walgrave en P. Van Aelst, *Nieuwe spelers op het middenveld Over sociale bewegingen in de 21ste eeuw*, p. 118

¹³ J. Verhulst, *Sociale bewegingen in vogelvlucht*, p. 6.

¹⁴ J. Michelsen, “Recent Development and Political Acceptance of Organic Farming in Europe”, in: *Sociologia Ruralis*, 41 (2001), 1, p. 8.

¹⁵ J. Verhulst, *Sociale bewegingen in vogelvlucht*, p. 6.

nieuwe sociale bewegingen, waarvan de wetenschappelijke literatuur de oprichting vaak in de schoot legt van jonge studenten¹⁶. Velt werd daarentegen opgericht door enthousiaste, maatschappijkritische en theoretisch sterk onderbouwde volwassenen. Met betrekking tot de biologische landbouwbeweging besluit Tarrow dat we ze kunnen zien als een nieuwe sociale beweging omdat mensen met verschillende achtergronden (boeren, consumenten, handelaars, wetenschappers en gewone burgers) aan de basis lagen van haar ontstaan. Als laatste benadrukt Tarrow dat het de wens is van biologische landbouwbewegingen om de landbouw te veranderen in hun voordeel¹⁷. Algemeen kunnen we Velt zien als een nieuwe sociale beweging als we kijken naar de tijdsperiode waarin de vereniging werd opgericht en het doel waar de vereniging voor strijdt (cfr. supra).

Nieuwe sociale bewegingen hamerden op gelijkheid, vrijheid, solidariteit, zorg voor het milieu en zijn daarmee vertegenwoordiger van postmaterialistische waarden, stelt Inglehart¹⁸. Verhulst vult dit aan en spreekt van postmaterialistische, links-libertaire thema's. Ze zijn enerzijds postmaterialistisch in de zin dat ze gericht zijn op persoonlijke en politieke vrijheden in een open en zorgzame maatschappij, eerder dan op het veiligstellen van de eigen materiële verworvenheden. Ze zijn anderzijds links, want ze beschikken over een 'klassiek links' wantrouwen in de vrije markt, en zijn voorstander van een egalitaire verdeling. De linkse thema's zijn evenwel libertair, want men gelooft sterk in het feit dat individuen en groepen hun eigen economische, sociale, culturele en politieke instituten zouden moeten definiëren. Nieuwe sociale bewegingen zijn met andere woorden tegen publieke bureaucratieën, poneert Verhulst¹⁹. Met betrekking tot milieubewegingen vindt Rootes dat we het verband met postmaterialistische waarden sterk moeten nuanceren aangezien ze net tussen materialistische en postmaterialistische waarden vallen²⁰. Het belang van postmaterialistische waarden in nieuwe sociale bewegingen wordt ook bekrachtigd door de eerste voorzitter van Velt, Jan Heyman *"in feite was mijn liefde voor de levende natuur iets wat zich in de generatie van mijn ouders niet had kunnen ontplooiën. In het besef van voortdurende armoede is daar geen plaats voor"*²¹. Heyman geeft hier een mooi voorbeeld van postmateriële waarden of wat Inglehart *the silent revolution* noemt, een geruisloze waardenverschuiving van materiële en economische waarden naar

¹⁶ J. Billiet en M. Hooghe, "Historische en sociologische benaderingen van nieuwe sociale bewegingen", p. 332.

¹⁷ J. Michelsen, "Recent Development and Political Acceptance of Organic Farming in Europe", p. 7.

¹⁸ J. Billiet en M. Hooghe, "Historische en sociologische benaderingen van nieuwe sociale bewegingen", p. 332.

¹⁹ J. Verhulst, *Sociale bewegingen in vogelvlucht*, p. 6.

²⁰ C. Rootes, "Environmental Movements." In: Snow (D.) et al., eds, *The Blackwell Companion to Social Movements*. Oxford, Blackwell, 2007, p. 617.

²¹ D. Willaeyts, *D'Hulster: een gesprek met Jan Heyman*. Zoersel, p. 5.

postmateriële waarden na WOII. Deze waardenverschuiving is te verklaren door een stijging van de welvaart, het onderwijsniveau en een sterke economische groei²².

Het theoretische onderscheid tussen oude en nieuwe sociale bewegingen in de praktijk is niet altijd even duidelijk. P. Florizoone stelt dat het verkeerd is om te spreken van nieuwe sociale bewegingen omdat hun thema's vaak reeds aanwezig waren voor De Tweede Wereldoorlog²³. Calhoun sluit zich aan bij de bevindingen van Florizoone en stelt dat de mechanismen die aanwezig waren in de nieuwe sociale bewegingen ook aanwezig waren in de oude bewegingen. Touraine, Huberts en van Noort gaan tegen de bevindingen van Florizoone en Calhoun in en besluit dat nieuwe sociale bewegingen zich afzetten tegen het politieke establishment waar ook arbeidersbewegingen zich in bevinden²⁴. Dat er een verschil is tussen de oude en nieuwe sociale bewegingen is duidelijk. Maar dat de nieuwe sociale bewegingen dwergen zijn op de schouders van oude sociale bewegingen is ook een feit. In het kort kunnen we zes kenmerken opsommen die eigen zijn aan de nieuwe sociale bewegingen: ze ontstonden allen op het einde van de jaren '60 - begin jaren '70, door burgers, met een sterk links-libertaire postmaterialistische achtergrond, die tegen verzuiling waren. Om hun doelen te verwezenlijken gebruikten ze uiteenlopende actiemiddelen die zich kenmerken door een sterk grassroots verschijnsel en een zwakke organisatiestructuur²⁵.

De komst van de nieuwe sociale bewegingen betekent dus niet dat de oude verdwenen zijn, integendeel. Walgrave stelt dat de sociaaleconomische betogingen uit het verleden zijn gebleven, maar aangevuld met nieuwe onderwerpen zoals vrede, antiracisme en milieu. De nieuwe sociale bewegingen hebben op hun beurt stappen naar institutionalisering gezet door het verkrijgen van subsidies en posities in allerlei advies- en overlegorganen van de overheid. De stap naar institutionalisering is een keuze die elke sociale beweging moet maken, stelt Touraine: ofwel kiest de beweging om trouw te blijven aan hun ideologie, wat een minder brede achterban en bijgevolg een minder irrelevantie positie kan betekenen op politieke vlak, ofwel kiest een beweging voor institutionalisering met als nadeel dat de beweging zo zijn principes kan verloochenen²⁶. De stap naar institutionalisering is niet vanzelfsprekend besluiten Hooghe en Hellemans – de kritische achterban en het dissociatieproces bij nieuwe sociale bewegingen (cfr. infra) heeft er vaak voor gezorgd dat

²² R. Inglehart, "The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies", in : *The American Political Science Review*, 65 (1971), 4, p. 991.

²³ P. Florizoone, *De groenen: ideeën, bewegingen en partijen*, Antwerpen, Kluwer, 1985, 194 p., p. 60.

²⁴ J. Billiet en M. Hooghe, "Historische en sociologische benaderingen van nieuwe sociale bewegingen", p. 320.

²⁵ J. Billiet en M. Hooghe, "Historische en sociologische benaderingen van nieuwe sociale bewegingen", p. 332.

²⁶ Fomsgaard (S. I.). *Institutionalisation of Social Movements: A Comparative Perspective on Organic Agriculture Organisations in Denmark and Japan*. Aalborg (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Aalborg University, Denmark), 2001, p. 2 (promotor: B. Siim).

bewegingen niet konden uitgroeien tot gevestigde institutionele actoren²⁷. Bij Velt waren er gedurende de jaren 1970 en 1980 vaak hoogoplopende discussies over het al dan niet institutionaliseren van de vereniging (cfr. infra).

De institutionalisering kunnen we ook in verband brengen met de *political opportunity structure* van Tarrow. Hoewel we deze theorie kritisch moeten benaderen is het toepasbaar op Velt. Onder *political opportunity structure* verstaan we het volgende “*signal to social or political actors which either encourage or discourage them to use their internal resources to form social movements*”. Velt slaagde er begin jaren ‘80 in om aanspraak te maken op subsidies door zich om te vormen tot een socio-culturele vereniging. Dankzij de subsidies kon Velt financieel het hoofd boven water houden en haar werking zelfs uitbreiden. Walgrave poneert dat dankzij de steun van de staat bewegingen overschakelden naar gematigde en duurzame acties²⁸. Professionalisering en institutionalisering kunnen we in verband brengen met de cyclische visie van (nieuwe) sociale bewegingen, halen Hooghe en Hellemans aan: de nieuwe sociale beweging is gegroeid van een oppositionele en informeel georganiseerde actiegroep naar een geïnstitutionaliseerde en erkende gesprekspartner van de overheid. We zullen een gelijklopende evolutie zien als we geschiedenis van Velt bepreken.

Methodologie: kwalitatieve geschiedenis

Archief Velt Amsab-ISG

Dit onderzoek maakt voornamelijk gebruik van kwalitatieve bronnen. Het archief van Velt is ontsloten door archivaris Maarten Savels van het Amsab-ISG en telt in totaal 93 dozen. In het begin was ik overweldigd door de grootte van dit archief. Gelukkig gaf Savels me bij de start van mijn onderzoek advies over de relevante stukken in het archief. Ik beperkte me na toetsing van de beschikbare informatie voornamelijk tot *Bestuurscontacten* aangevuld met verslagboeken en boeken van de vereniging zelf. *Bestuurscontacten* is een viermaandelijks blad dat naar alle Velt-bestuurders en –beheerders wordt verstuurd sinds de oprichting van de vereniging. Het geeft de meeste informatie over de ontwikkelingen en de evolutie binnen de vereniging. Bij het raadplegen van de bronnen van de vereniging moeten we ons er echter ook van bewust zijn dat deze alle geschreven zijn door Velt zelf en bijgevolg een bepaald discours met zich meedragen. T. Diez stelt dat “*onze visie over de wereld*

²⁷ J. Billiet en M. Hooghe, “Historische en sociologische benaderingen van nieuwe sociale bewegingen”, p. 322.

²⁸ S. Walgrave en P. Van Aelst, *Nieuwe spelers op het middenveld Over sociale bewegingen in de 21ste eeuw*, p. 118.

verankerd is in een discours"²⁹. Heijmans stelt dan weer dat de analyse van een discours in een tekst belangrijk is om zo eventuele tegenstrijdigheden, ideologische kenmerken of dubbelzinnigheden te achterhalen³⁰. P. Bové stelt echter dat we ons niet langer moeten afvragen wat een discours is omdat het vele andere vragen met zich meebrengt³¹. Het is echter belangrijk om te weten wat een discours is om een tekst te analyseren. M. Hajer definieert discours als "*a specific ensemble of ideas, concepts, and categorizations that are produced, reproduced, and transformed in a particular set of social practices and through which meaning is given to physical and social realities*"³². De definitie van Hajer schiet tekort omdat hij zich enkel focust op het fysieke en het sociale. De focus op fysieke en sociale aspecten vinden we ook terug bij Fairclough in wat hij de 'manier van presenteren' noemt. Naast de manier van presenteren onderscheidt Fairclough ook de manier van handelen en de manier van zijn. Alle drie vormen ze een onderdeel van een discours. Onder de 'manier van handelen' verstaan we hoe iemand zich gedraagt en de 'manier van zijn' als laatste geeft de identiteit van een persoon weer. John S. Dryzek geeft in zijn werk "*The Politics of the Earth: Environmental Discourses*" een meer volledige definitie weer van wat een discours is "*a discourse is a shared way of apprehending the world. Embedded in language, it enables those who subscribe to it to interpret bits of information and put them together into coherent stories or accounts. Each discourse rests on assumptions, judgments, and contentions that provide the basic terms for analysis, debates, agreements, and disagreements*"³³.

Discours gaat inherent samen met frames. Een definitie van frames vinden we terug in het pionierswerk van Goffman (1974). Framing is volgens Goffman "*schemata of interpretation that enable individuals to locate, perceive, identify, and label occurrences within their life space and the world at large*"³⁴. Een meer moderne definitie van framing vinden we terug bij Entman: "*to frame is a selection of some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described*"³⁵. Frames zijn noodzakelijk voor een sociale beweging, beargumenteert Lakoff. Snow, Rochford, Benford en Worden gaan hier verder op in en

²⁹ S. Geerts, *Het Discours binnen het EU-landbouwbeleid: verandering of constante*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2011, p. 9 (promotor: H. Vos).

³⁰ S. Geerts, *Het Discours binnen het EU-landbouwbeleid: verandering of constante*, p. 11.

³¹ A. P. Bové, "Discourse." in: Lentricchia (F.) en MCLAughlin (T.), eds. *Critical Terms for Literary Study, Second Edition*, Chicago, University of Chicago Press, 1995, p. 53-54.

³² A. M. Hajer *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process*. New York, Oxford University Press, p. 44.

³³ J. Dryzek, *The Politics of the Earth: Environmental discourses*, Oxford, Oxford University Press, 2005, pg 8

³⁴ D. Della Porta en M. Diani, *Social Movements an introduction*. Oxford, Blackwel Publishing, 2006, p. 74.

³⁵ R. Entman, "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm" In: *Journal of Communication* 43 (1993), 4, p. 52.

stellen dat een sociale beweging enkel succesvol kan zijn als hun frames gelijklopen met deze van hun leden. Sociale bewegingen zijn met andere woorden actieve framing actoren.

Een belangrijk onderdeel in dit framingproces vormen de media. “*Movement activists are media junkies*” haalt Gamson aan³⁶. Iets bestaat maar of krijgt pas betekenis als het in de media komt. Door een journalistieke bril bekeken, zijn sociale bewegingen allesbehalve een evidente, voor de hand liggende nieuwsbron, melden Oliver en Maney³⁷. Sociale bewegingen doen er dan ook alles aan om in de media te komen³⁸ en ontwikkelen vaak heuse mediastategieën om hun aandacht te trekken. “*De media hebben ons geen podium gegeven, we hebben dat altijd moeten bekomen*”, vertelt vroegere voorzitter van Velt Herman De Waele³⁹. Eens dit gelukt is, volgt een definitiestrijd waarin sociale bewegingen proberen om hun frame of discours te laten doordrukken in de media. Dit kunnen we linken aan de drie collectieve actieframes van Gamson. Onder de collectieve actieframes onderscheiden we ten eerste het onrechtvaardigheidsgevoel (*injustice*); namelijk het inspelen op de emoties van mensen. Ten tweede valt het creëren van een wij-gevoel te onderscheiden, wat Gamson *agency* noemt. Door het creëren van een wij-gevoel begint er zich een identiteit (*identity*) te ontwikkelen bij de aangesproken mensen⁴⁰. Daarnaast spelen de media ook een belangrijke rol voor sociale bewegingen om de grondstroom in de maatschappij te weten te komen en er desbetreffend op in te spelen.

Volgens Tarrow is de biologische landbouwbeweging erin geslaagd om de definitiestrijd te winnen van de gangbare landbouw⁴¹. De biologische landbouwbeweging staat haaks op de gangbare landbouw waarmee in het kort alle landbouwvormen worden bedoeld die niet volgens de biologische manier werken. Lampkin vult dit aan door te beargumenteren dat het de biologische landbouwbeweging enkel te doen is om een positieve nieuwe definitie te geven aan landbouw en niet om politieke invloed te verkrijgen zoals ecologische bewegingen. De visie van Lampkin moeten we enigszins nuanceren. Het verkrijgen van politieke invloed speelde weldegelijk een rol voor de biologische landbouwbewegingen, maar het is beter om te stellen dat de biologische landbouw meerdere doelen had met onder meer de definitiestrijd en het verkrijgen van politieke invloed⁴².

³⁶ A. Gamson, “Constructing social movements.”, in: Buechler (S. M.), en Cylke (K. F.), eds. *Social movements: perspectives and issues*. Mountain View, Mayfield, 1997, p. 228.

³⁷ J. Verhulst en S. Walgrave, “Gezien worden of gezien zijn. Over oude en nieuwe sociale bewegingen in de Vlaamse pers” In: *Mens en Maatschappij*, 80 (2005) 4, p. 308.

³⁸ J. Verhulst en S. Walgrave, “Gezien worden of gezien zijn. Over oude en nieuwe sociale bewegingen in de Vlaamse pers”, p. 307.

³⁹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Herman De Waele, 27/04/2016.

⁴⁰ A. Gamson, “Constructing social movements.”, p. 228.

⁴¹ J. Michelsen, “Recent Development and Political Acceptance of Organic Farming in Europe”, p. 5.

⁴² J. Michelsen, “Recent Development and Political Acceptance of Organic Farming in Europe”, p. 5.

Documenten Vlaamse / federale overheid en mondelinge bronnen

Naast documenten van de vereniging bekeek ik ook vergaderverslagen en decreets- en wetsvoorstellen van de Vlaamse en federale overheid. Deze verslagen hielpen me om de evolutie van de biologische landbouw in Vlaanderen en de rol die Velt daarin speelde beter te onderzoeken. Ondanks de ruime informatie die voorhanden was, stootte ik al vlug op enkele hiaten in de geschiedenis van Velt. Zo was er nagenoeg geen informatie beschikbaar over de beginperiode van Velt en in het verlengde daarvan de biologische landbouw in Vlaanderen. Het was om deze hiaten op te vullen dat ik gebruik heb gemaakt van interviews in deze studie. In totaal heb ik zeven getuigen geïnterviewd die de ontwikkelingen en evolutie van Velt vanop de eerste rij meemaakten.

Van de zeven geïnterviewden zaten er vier Velt-pioniers bij:

- Herman Heyman, de eerste voorzitter van Velt, die de vereniging verliet in 1978.
- Daniel Willaeyns, de eerste secretaris van Velt tot 1980. Willaeyns was samen met zijn vrouw Aleide Lagrou de drijvende kracht achter deze vereniging. Willaeyns bleef tot 2002 een van de Velt-beheerders.
- Ludo Verdonck, professor emeritus aan de Universiteit van Gent, zorgde samen met zijn collega's van de toenmalige Rijksuniversiteit van Gent voor de wetenschappelijke onderbouw van Velt. Verdonck is tot op de dag van vandaag nog steeds voorzitter van Velt-Meetjesland, een van de eerste afdelingen van Velt.
- De laatste pionier die ik geïnterviewd heb is Fernand Verheughe. Verheughe was oprichter van Velt-Labo (cfr. infra) en volgde in deze hoedanigheid de ontwikkelingen en evolutie van Velt op de eerste rij.

Naast de vier pioniers heb ik ook Herman De Waele geïnterviewd, voorzitter van Velt tussen 1982 en 1984. De Waele heb ik geïnterviewd om meer licht te krijgen op de ontwikkelingen van Velt in de jaren '80. Na De Waele volgde vaste medewerker van Velt in de jaren '80 en '90 en medeoprichter van BLIK en Biogarantie, Bart Maes. Als laatste heb ik Luc Naets geïnterviewd. Dankzij de getuigenis van Naets kon ik een beter zicht krijgen op de werking en evoluties van Velt in de jaren '90. Naets was vaste medewerker van Velt vanaf het begin van de jaren '90.

Het interviewen van deze personen was niet vanzelfsprekend. Ik acht het dan ook relevant om de weg te beschrijven die me bracht tot de geïnterviewden. Amsab-ISG-archivaris Maarten Savels stelde in zijn artikel in *Brood en Rozen* dat er met betrekking tot de oprichting van Velt enkele hiaten waren in het archief. Bij het lezen van dit artikel en na overleg met de archivaris was ik vastbesloten om deze hiaten

in de Velt-geschiedenis op te vullen. Savels stelde voor om zelf een e-mail te sturen naar zijn contactpersoon binnen Velt. Een antwoord liet echter spijtig genoeg lang op zich wachten waarop ik besloot om zelf op onderzoek uit te gaan. Van de eerste voorzitter van Velt, Jan Heyman, was na een grondige studie niets terug te vinden. Wel vond ik op het internet enkele personen met de naam Heyman in Roeselare, de plaats waar de vroegere voorzitter zou gewoond hebben. Na contact op te nemen met elke persoon met de naam Heyman die woont in Roeselare konden ook deze me niet verder helpen met mijn onderzoek. Teleurgesteld sloot ik dan ook deze piste af en ging ik op zoek naar de eerste secretaris van Velt, Daniel Willaeyns.

Met het verhuis van het secretariaat in 1980 van de woonplaats van Willaeyns naar een kantoorgebouw in Berchem waren namelijk heel wat documenten verloren geraakt, vertelde Maarten Savels me. Om deze documenten terug te vinden en om meer informatie te krijgen over de oprichting van Velt probeerde ik Daniel Willaeyns op te sporen. Na heel wat uren onderzoek belandde ik uiteindelijk op Seniorennet waar ik een blog van een zekere Daantje vond die zowel de geschiedenis van Velt uit de doeken deed als zijn huidige bezigheden in het leven⁴³. Bij het lezen van deze blog was ik ervan overtuigd dat dit de voormalige secretaris moest zijn. Na een e-mail te sturen was de secretaris direct bereid tot een interview in zijn woonplaats te Zoersel. Ondertussen stuurde de contactpersoon van Velt na lang wachten terug naar Maarten Savels. De contactpersoon wist me de gegevens van Luk Naets, medewerker van Velt in de jaren 90, te geven. Dit was de enige persoon met wie het huidige Velt nog contact had.

Na het interview met Willaeyns overtuigde ik de voormalige secretaris na een kort gesprek over de archieven van Velt en het belang daarvan om zijn persoonlijk archief te doneren aan het Amsab-ISG. Dit heb ik in juli mogen ophalen bij hem thuis en het wordt, zoals afgesproken met Savels, samen met mijn thesis en de mondelinge bronnen in september neergelegd in het archief. Naast de archieven kreeg ik een volledig getypte versie van de geschiedenis van Velt geschreven door Willaeyns en zijn vrouw Aleide Lagrou. Lagrou was eveneens een belangrijke persoon in de ontwikkeling van Velt, maar is zoals vele Velt-pioniers jammer genoeg reeds gestorven. Als laatste wist Willaeyns me te melden dat hij geen contact meer had met andere pioniers van Velt en twijfelde er bovendien sterk aan of deze personen nog leefden. Zo staat er in de *Bestuurscontacten* van Velt in 1978 dat eerste voorzitter Jan Heyman was afgetreden om gezondheidsredenen. Ik was er echter, na een korte studie van de doodsbriefen in de regio van Roeselare, van overtuigd dat de eerste voorzitter wel nog leefde. Na het

⁴³ D. Willaeyns, in:
<<http://blog.seniorennet.be/fruit2/archief.php?startdatum=1461535200&stopdatum=1462140000>>, geraadpleegd op 12.02.2016.

interview met Willaeyns zocht ik verder op het internet en ben ik terechtgekomen bij Herman De Waele, voorzitter van Velt van 1982 tot 1984. Dankzij Herman De Waele ben ik op het spoor gekomen van professor Ludo Verdonck van wie de gegevens raadpleegbaar zijn op de site van Universiteit Gent en Fernand Verheughe van wie het e-mailadres terug te vinden is op Seniorennet. Via Verheughe, die een jaarlijks contact onderhield met Jan Heyman, kreeg ik het telefoonnummer van de eerste voorzitter.

Ondertussen was ik dankzij de blog van Willaeyns ook op het spoor geraakt van Johan D'Hulster, eigenaar van het biotuinbedrijf de Akelei in Schriek. D'Hulster raakte in de jaren 70, toen hij pas 20 was, in contact met Jan Heyman en met zijn visie over biologisch tuinieren. De visie van Heyman over biologisch telen heeft een belangrijke rol gespeeld in zijn carrière als groenteteler, stelt de man. Geïntegreerd door Heyman trok D'Hulster een tiental jaar geleden naar het huis van de eerste voorzitter *“voor wat een boeiend gesprek zal blijken”*. Het gesprek werd in 2012 uitgetypt door Daniel Willaeyns op zijn blog en heb ik in uitgetypte versie gekregen van D'Hulster. De uitgetypte versie zal ik eveneens aan het Amsab-ISG schenken in september. Als laatste vertelde D'Hulster me via e-mail dat Heyman *“zeer moeilijk toegankelijk is, een echte kluizenaar die alle bezoek weigert”*. Tot op de dag van vandaag onderhouden ook D'Hulster en Heyman oppervlakkige contacten.

Ondanks de nodige waarschuwingen van D'Hulster probeerde ik mijn kans te wagen. Na herhaaldelijk contact op te nemen met Jan Heyman kwam ik uiteindelijk in contact met zijn zoon Herman. Herman wist me jammer genoeg te melden dat zijn vader te oud en te zwak was om hem nog te interviewen en wenste me veel succes in mijn verder onderzoek. Na enige aandrang en de nodige overtuigingskracht waren Herman en zijn vader toch bereid om een interview te geven op voorwaarde dat ik de vragen zou doorsturen naar Herman. Op deze manier kon Herman de vragen zelf stellen aan zijn vader, op hun eigen tempo. Herman bezorgde me later de antwoorden van zijn vader volledig uitgetypt. Hierin constateerde ik al vlug dat Heyman niet was afgetreden omwille van gezondheidsredenen, maar uit onvrede over de ontwikkelingen van Velt. Zoals eerder gesteld moeten we ons dus steeds bewust blijven van het frame dat de vereniging ons probeert op te leggen, namelijk dit van een harmonieuze vereniging. Het is evenwel eigen aan verenigingen dat mensen verschillende visies hebben over de toekomst ervan.

Mondelinge geschiedenis

Vandaag is mondelinge geschiedenis uitgegroeid tot een gevestigde waarde in allerlei vakgebieden⁴⁴. Met mondelinge geschiedenis wordt volgens Bruno De Wever het *“geheel van activiteiten bedoeld dat betrekking heeft op het interviewen van getuigen om een verleden te reconstrueren. Dat gaat van het lokaliseren en afbakenen van de potentiële getuigen, het selecteren en contacteren van de informanten, het opstellen van een vragenlijst, de interviews, de ontsluiting van de interviews tot de aanwending van de verworven informatie in een historisch product. Centraal in dit proces staat het interview van een onderzoeker met een getuige”*⁴⁵.

Bij het interviewen van getuigen moet de interviewer bewust zijn van een aantal valkuilen of aandachtspunten. Ten eerste moeten we er ons, net als A. Portelli stelt, bewust van zijn dat een geheugen geen passieve opslagplaats is, iemand zijn mening of herinnering over een bepaalde gebeurtenis verandert na verloop van tijd. Aerts en Wouters breiden dit uit door nadruk te leggen op de taligheid van het medium, de interactie tussen interviewer en geïnterviewde, de context waarin het interview wordt afgenomen en de relatie van de respondent met het historische thema⁴⁶. Naast bovenstaande punten moet de onderzoeker volgens Hooghe en Melucci zich ook bewust zijn van zijn eigen relatie met de bestudeerde organisatie of beweging⁴⁷. D. Weber breidt dit uit door te melden dat de onderzoeker zich eveneens bewust moet zijn van de populaire beeldvorming die over het bestudeerde thema bestaat⁴⁸. Het is dan ook nuttig dat een onderzoeker zijn verkregen informatie toetst aan de hand van andere bronnen.

De vier interviews die in deze verhandeling voorkomen vormen door een gebrek aan andere bronnen een unieke en daarmee ook de hoofdbron over de beginperiode van de vereniging⁴⁹. De drie andere bronnen hebben meer een aanvullende functie op de bestaande bronnen uit het archief van Velt, maar bevatten inzichten die niet verkrijgbaar waren via de geschreven archieven.

De mondelinge geschiedenis in België kent een sterke traditie en kon vanaf de jaren 1980 rekenen op een verhoogde wetenschappelijke belangstelling. Aerts en Wouters geven in de *“Mondelinge geschiedenis in België en de (de-)constructie van collectieve herinnering”* een overzicht van de opkomst

⁴⁴ A. Aerts en N. Wouters, “Mondelinge geschiedenis en collectieve herinnering: tussen representatie en receptie” In: *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 92 (2014), p. 503

⁴⁵ B. De Wever, “Mondelinge bronnen.” In: Van Den Eeekhout (P.) et al., eds, *Bronnen voor de studie van het hedendaags België 19de-20e eeuw*, Brussel, VUB Press, 2009, p. 1414

⁴⁶ A. Aerts en N. Wouters, “Mondelinge geschiedenis en collectieve herinnering: tussen representatie en receptie”, p. 505.

⁴⁷ J. Billiet en M. Hooghe, “Historische en sociologische benaderingen van nieuwe sociale bewegingen”, p. 333.

⁴⁸ A. Aerts en N. Wouters, “Mondelinge geschiedenis en collectieve herinnering: tussen representatie en receptie”, p. 510.

⁴⁹ J. Bleyen et al, *Wat is mondelinge geschiedenis?* Leuven, Acco, 2012, p. 15

van de mondelinge geschiedenis in België. Aan Franstalige zijde speelde J. Stegers, professor aan de ULB, samen met Jacques Lory een belangrijke rol. Stegers organiseerde in 1982 een symposium "*Mémoires collectives*" over het belang van mondelinge geschiedenis dat onrechtstreeks leidde tot de oprichting van de onderzoeksgroep *Sources audiovisuelles en Histoire contemporaine*. Aan Vlaamse zijde speelde professor Bruno De Wever in samenwerking met het Vlaams Centrum voor Volkscultuur (Faro sinds 2008) een belangrijke rol, net zoals de onderzoeksgroep Moderniteit en Samenleving van de KU Leuven⁵⁰.

Bruno De Wever zelf breidt bovenstaande vaststellingen van Aerts en Wouters uit. Hij maakt hierbij een onderscheid tussen een eerste golf in de jaren 1970-1980 waarin universiteiten, media en industriële archeologen het voortouw nemen en een tweede golf vanaf het jaar 2000 door een verhoogde aandacht voor het cultureel erfgoed. De eerste golf is met betrekking tot de Franstalige zijde goed uitgewerkt bij Aerts en Wouters. Echter vergeten ze hier de Nederlandstalige pioniers te vermelden. Met betrekking tot Vlaanderen speelde editor R. De Herdt met zijn boek "*Handelingen: Mondelinge geschiedenis*" een pioniersrol net als Maurice De Wilde met zijn serie "België in de Tweede Wereldoorlog" en als laatste ook het Museum voor Industriële Archeologie en Textiel in Gent⁵¹. De tweede golf heeft volgens De Wever het jaar 2000 als beginpunt met de bovenvermelde samenwerking tussen de professor zelf en het Vlaams Centrum voor Volkscultuur⁵².

⁵⁰ A. Aerts en N. Wouters, "Mondelinge geschiedenis en collectieve herinnering: tussen representatie en receptie", p. 503.

⁵¹ B. De Wever, "Mondelinge bronnen", p. 1415.

⁵² B. De Wever, "Mondelinge bronnen", p. 1416.

Hoofdstuk II: een geschiedenis van de biologische landbouw in

Europa

In de wetenschap wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen gangbare en biologische landbouw. Het onderscheid kan op heel wat kritiek rekenen door mensen en wetenschappers die de biologische landbouw genegen zijn. Het impliceert namelijk dat biologische landbouw een alternatief is terwijl de voortrekkers van de biologische landbouw toen en nu nog steeds stellen dat net hun landbouwworm de gangbare landbouw is en niet de industriële landbouw die ontstaan is in het begin van de 20ste eeuw. Ze concluderen dat de biologische landbouw immers altijd al bestaan heeft. Dat we moeten terugkeren naar een traditionele landbouw (overlevingseconomie) voor de komst van industriële landbouw is echter absurd volgens Thoen et al.⁵³. Wel geeft de biologische landbouw een alternatief voor de industriële landbouw. Deze verhandeling gebruikt de termen zoals ze in de wetenschap worden gebruikt. We verwijzen met de gangbare landbouw naar de industriële landbouw die gangbaar is geworden vanaf het begin van de 20ste eeuw.

Het is inderdaad zo dat de biologische landbouw zich spiegelt aan of antwoorden zoekt door zich te richten naar de landbouw uit het verleden, de traditionele landbouw genaamd. De vraag die we ons dan moeten stellen volgens Bieleman is met welke problemen de traditionele landbouw kampte en hoe men deze toen probeerde op te lossen. De traditionele landbouw kampte met verschillende problemen melden Thoen et al. waarvan de voornaamste waren: uitputting van de grond, de vochtigheidsgraad van de bodem en winderosie. Vele van deze problemen werden proefondervindelijk (*learning by doing*) opgelost. Met betrekking tot de uitputting van de grond slaagde de mens erin om de grondkwaliteit op peil te houden dankzij het gebruik van twee 'natuurlijke' technieken. De eerste bestond erin om de grond gedurende jaren te laten rusten zodat (natuurlijke) planten konden zorgen voor een natuurlijk herstel van de grondvruchtbaarheid. Het vervolgens omploegen van wilde gewassen of het vermengen van de verbrande as met de bodem bevorderde de bodemvruchtbaarheid. De tweede techniek bestond erin om via een gunstige verhouding tussen veeteelt en akkerbouw de bodemvruchtbaarheid te bevorderen. Men had namelijk door dat planten, via de omweg van veeteelt en mestproductie, een positieve invloed konden hebben op de bodem⁵⁴. Met betrekking tot de vochtigheidsgraad van de bodem kwamen ook hier proefondervindelijk twee oplossingen naar voren. Men zorgde enerzijds voor bevloeiing van gebieden waar een watertekort was of men legde anderzijds

⁵³ E. Thoen et al. "Ecologische geschiedenis: een discipline met oude wortels, vele takken en jonge vruchten" In: *Jaarboek voor ecologische geschiedenis 2007*. (2007), p. 12.

⁵⁴ E. Thoen et al. "Ecologische geschiedenis: een discipline met oude wortels, vele takken en jonge vruchten", p. 10.

een uitgebreid slotensystemen aan tussen akkers. Bovenstaande oplossingen waren echter ontoereikend om de vochtigheidsgraad van de bodem grondig aan te pakken. Met betrekking tot het laatste probleem, winderosie, werden al snel oplossingen gevonden door het afzetten van velden met hagen (al hadden deze ook andere functies). Thoen et al. concluderen uit hun bovenstaande bevindingen terecht dat ecologische problemen al voor 1850 bestonden, maar dat ondanks de problemen we kunnen spreken van een evenwicht: de landbouwproductie steeg evenredig met de bevolkingsgroei.

Na 1850 en versneld na de Eerste Wereldoorlog veranderde de traditionele landbouw⁵⁵. Belangrijk hiervoor was de Duitse chemicus Justus von Liebig, met zijn gelijknamige wet, de Wet van Liebig. Deze stelde *“dat plantenvoedsel vrijwel uitsluitend is samengesteld uit minerale stoffen, namelijk: kalk, magnesium, kalium en fosfor en stikstof. Een goede bemesting bestaat er met andere woorden in om de mineralen die in vorige oogsten uit de grond werden weggehaald terug aan de bodem toe te voegen”*⁵⁶. Von Liebig legde met zijn ontdekking de basis voor de industriële landbouw. Maar het was wachten tot na de Eerste Wereldoorlog vooraleer de industriële landbouw een sterke groei kende door Fritz Haber en Carl Bosch met hun gelijknamig Haber-Boschproces⁵⁷. Haber ontwikkelde in 1909 een manier om ammoniak te produceren door stikstofgas en waterstofgas zonder zuurstof in contact te brengen met de katalysator die onder hoge druk werd verhit. Bosch bouwde verder op Haber en ontwikkelde de industriële toepassing van Habers idee. Ammoniak vormt de basis voor moderne stikstofmeststoffen. Niet alleen werd het Haber-Boschproces tijdens de Eerste Wereldoorlog massaal door Duitsland gebruikt om kunstmest op grote schaal te produceren voor de landbouw, maar lag het ook aan de basis van de gifgasoorlog in de Eerste Wereldoorlog – ammoniak kon namelijk geoxideerd worden tot stikstofdioxide. Na de oorlog werd kunstmest samen met andere chemische gewasbeschermingsmiddelen en mechanisatie de basis voor de industriële landbouw. Haber kreeg voor zijn ontdekking in 1919 de Nobelprijs voor Chemie⁵⁸.

Het resultaat van de industriële landbouw was een enorme stijging in de productie van sommige gewassen – beïnvloed door de markt begonnen boeren zich sterk te specialiseren. Daarnaast zorgde de industriële landbouw voor heel wat negatieve ecologische gevolgen voor zowel de mens als het

⁵⁵ E. Thoen et al. “Ecologische geschiedenis: een discipline met oude wortels, vele takken en jonge vruchten”, p. 11.

⁵⁶ H. Van Boxem et al, *Handboek ecologisch tuinieren*. Antwerpen, Velt, p. 12.

⁵⁷ D. W. Lotter, “Organic Agriculture”, in: *Journal of Sustainable Agriculture*. 21 (2003), 4 ; p. 3.

⁵⁸ R. J. Wils, Fritz Haber - *De chemicus die gifgas introduceerde in de Eerste Wereldoorlog*, in: <<http://www.wereldoorlog1418.nl/gasoorlog/haber.html#31>>, geraadpleegd op 09.3.2016.

milieu⁵⁹. Een van de bekende gevolgen hiervan is de biologische wet van dalende meeropbrengsten waarbij men steeds meer kunstmest moest toevoegen om hetzelfde resultaat te bekomen⁶⁰. De negatieve gevolgen van de industriële landbouw voor mens en milieu zorgden voor de opkomst van de biologische landbouw in het begin van de 20ste eeuw. De geschiedenis van de biologische landbouw zelf kunnen we in navolging van het overzichtswerk “*Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present*” van verschillende wetenschappers (Kirchmann, Thorvaldsson, Bergström, Gerzabek, Andrés, Eriksson en Winnige) uit Zweden, IJsland en Oostenrijk onderverdelen in drie grote bewegingen: de hervormingsbeweging 1900-1960, de ecologische beweging 1960-1990 en de politieke beweging vanaf 1990⁶¹. Bovenstaande onderverdeling zullen we gebruiken om de geschiedenis van de biologische landbouw in Europa te bespreken. Het is namelijk noodzakelijk om te weten uit welke wortels Velt en breder gezien de biologische landbouw ontstaan en verder ontwikkeld zijn.

De drie bewegingen in de biologische landbouw in Europa

De hervormingsbeweging: van 1900 tot 1960

Kirchman et al., zich baserend op de werken van Merrill en Conford, stellen net zoals Morrisson⁶² dat we het ontstaan van de biologische landbouw kunnen situeren in het begin van 20ste eeuw bij de **Lebensreform** in Duitsland en niet zoals Willer en Richter stellen in de jaren 30 en 40⁶³. De Lebensreformbeweging zelf ontstond eind 19de eeuw als reactie op de urbanisatie, industrialisatie en materialisme en pro vegetarisme, alternatieve landbouw, gezonde voeding, natuurlijke medicijnen en naturisme, besluit Voght. Anders gezegd propageerde de beweging voor een volledig nieuwe levenswijze. Zoals we hierboven al konden afleiden bestond de Lebensreform uit verschillende bewegingen. We kunnen dus niet spreken van een organisatorisch geheel. De eerste biologische landbouwbeweging ‘*Arbeitsgemeinschaft Natürlicher Landbau und Siedlung*’ ontstond in het licht van de Lebensreform. De beweging richtte zich op een natuurlijke productie van groenten en fruit zonder het gebruik van pesticiden of andere chemische producten⁶⁴. In het licht van de Lebensreformbeweging gaf antroposoof **Rudolf Steiner** in juni 1924 een reeks lezingen in Koberwitz te

⁵⁹ E. Thoen et al. “Ecologische geschiedenis: een discipline met oude wortels, vele takken en jonge vruchten”, p. 11.

⁶⁰ H. Van Boxem, et al. Handboek ecologisch tuinieren, p. 13.

⁶¹ H. Kirchman et al, “Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present”, in: H. Kirchman en L. Bergström, eds. *Organic Crop Production – Ambitions and Limitations*. Dordrecht, Springer, p. 3.

⁶² D. W. Lotter, “Organic Agriculture”, in: *Journal of Sustainable Agriculture*. 21 (2003), 4 ; p. 3.

⁶³ H. Kirchman et al, “Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present”, in: H. Kirchman en L. Bergström, eds. *Organic Crop Production – Ambitions and Limitations*. Dordrecht, Springer, p. 3.

⁶⁴ H. Kirchman et al, “Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present”, p. 2.

Polen getiteld *'Geisteswissenschaftliche Grundlagen zum Gedeihen der Landwirtschaft'*. In deze lezingreeks zette Steiner zich af tegen de industriële landbouw en pleitte hij voor een nieuwe landbouwworm rekening houdend met spirituele krachten *"een nieuwe landbouwworm die de wereld zou redden"*. Mensen zijn vergeten hoe men gewassen moet telen stelde de antroposoof, ze gebruiken chemische producten zonder te beseffen wat de gevolgen daarvan zijn. Steiner concludeerde zijn bevindingen met de volgende woorden *"in onze materialistische tijd hebben we de kennis verloren van hoe we moeten zorgen voor de natuurlijke wereld"*⁶⁵. Met bovenstaande lezingreeks gaf Steiner de aanleiding tot het ontstaan van de biodynamische landbouw en hiermee ook de eerste vorm van biologische landbouw⁶⁶. De term biodynamische landbouw zelf is pas enkele jaren na de lezing van Steiner ontstaan en populair geworden dankzij het werk *"Biodynamische landbouw en tuinbouw"* van Pfeiffer in 1938⁶⁷. In het kort is biodynamische landbouw *"een methode van het telen van producten die gestoeld is op visies van Rudolf Steiner waar een landbouwbedrijf wordt gezien als een levend organisme. In de biodynamische landbouw staat bodemvruchtbaarheid en versterking van de natuurlijke groei centraal en streeft men naar diversiteit in geteelde gewassen en gehouden dieren. In de biologisch-dynamische landbouw gaat men ervan uit dat alle hemellichamen, zowel de aarde als de maan, de zon en zelfs de sterren invloed uitoefenen op de groei van de gewassen."*⁶⁸.

Afgaand op bovenstaande bevindingen kan net als Willer en Richter gesteld worden dat de biologische landbouw ontstaan is in de private sector en een duidelijke eerste vorm kreeg dankzij de lezingen van Steiner. Steiner lag niet alleen aan de basis van de biodynamische landbouw, maar ook aan de eerste biologische labelorganisatie Demeter⁶⁹. Demeter werd opgericht in 1927 in Berlijn en was aanvankelijk een coöperatieve voor biodynamische landbouwproducten. Een jaar later vormde de coöperatieve zich onder leiding van Erhard Bartsch en Franz Dreidax om tot een biodynamische labelorganisatie. De landbouwkundige Bartsch was daarnaast ook oprichter van de *"Experimentele cirkel van antroposophische landbouwers"*. Demeter bestaat de dag van vandaag nog steeds en is uitgegroeid

⁶⁵ J. Paull, "Attending the First Organic Agriculture Course: Rudolf Steiner's Agriculture Course at Koberwitz, 1924", in: *European Journal of Social Sciences*, 21 (2001), 1 p. 64.

⁶⁶ H. Kirchman et al, "Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present", p. 2.

⁶⁷ J. Paull, "Attending the First Organic Agriculture Course: Rudolf Steiner's Agriculture Course at Koberwitz, 1924", p. 65.

⁶⁸ Biologisch-dynamische landbouw, in: <<http://www.antroposofia.be/wp/biologisch-dynamische-landbouw/>>, geraadpleegd op 7.04.2016.

⁶⁹ H. Willer en T. Richter, "Organic agriculture in Europe", in : H. Willer en M. Yuseffi, eds. *The World of Organic Agriculture: Statistics and Future Prospects*. Koenigstein, Verlagsservice Nederland, p. 78.

tot het grootste internationale keurmerk met betrekking tot de biodynamische landbouw⁷⁰. Colin Wilson concludeert dat Steiner een van de belangrijkste personen was van de 20ste eeuw⁷¹.

Geïnspireerd door het werk van Steiner schreef **Lord Northbourne** in 1940, landbouwspecialist aan de Oxford University, het boek "*Look to the Land*". In het boek dat een aanklacht was tegen het toenmalige gebruik van chemische producten in de landbouw werd voor de eerste keer gebruik gemaakt van de term "*biologisch*"⁷². Met biologisch landbouw verwijst Northbourne, duidelijk beïnvloed door Steiner, naar een manier van landbouw waarin een boerderij een organisch, levend geheel is waar zowel de grond, gewassen, vee en de maatschappij een evenwaardige rol spelen⁷³. Northbourne werd geïnspireerd door de ideeën van Rudolf Steiner voor wie hij een grote belangstelling had. Steiners theorieën hebben volgens Northbourne hun effectiviteit al getoond. Zelf nam hij de proef op de som op zijn landgoed in Kent⁷⁴. Northbourne ligt volgens Lampkin en Padel dan ook mede aan de basis van de hedendaagse bio-landbouw. Lotter poneert dan weer dat we vanuit Northbournes gedachten de huidige protesten van de biologische gemeenschap tegen genetisch gemanipuleerde gewassen (GGO's) en commercialisering van voedsel beter kunnen plaatsen⁷⁵. Schofield concludeert terecht dat "*Look to the Land*" een vergeten klassieker is⁷⁶. Zo wordt Northbourne geen enkele keer vermeld in het zelf geclaimde overzichtswerk van Kirchmann et al. Northbournes terminologie van biologische landbouw werd overgenomen door Albert Howard in zijn boek "*Soil and Health: A Study of Organic Agriculture*" dat uitgegeven werd in 1947. Het boek van Sir Albert Howard was de eerste publicatie waar biologische landbouw werd vermeld in de titel. Ook op de Amerikaan Jerome Rodale had Northbourne een sterke invloed. Rodale gebruikte de term in zijn boek "*Pig Farm*" van 1945. Hierin trok Rodale van leer tegen het gebruik van chemische producten in de landbouw. Zijn strijd tegen het gebruik van chemische producten versterkte enkel nadat hij het tijdschrift *Organic Farmer* (van 1949 tot 1953) had opgericht. Naast het tijdschrift schrijft Frey ook de publicatie "*Organic Gardening and Farming*" (1942) toe aan Rodale, alhoewel hier echter geen bewijzen voor zijn⁷⁷.

Naast Steiner en Northbourne komen we tot een derde pionier van de biologische landbouw, namelijk **Sir Albert Howard**. Howard was samen met Steiner een van de voorlopers van de biologische

⁷⁰ Demeter, History, in: <<http://www.demeter.net/what-is-demeter/history>>, geraadpleegd op 09.03.2016.

⁷¹ J. Paull, "Attending the First Organic Agriculture Course: Rudolf Steiner's Agriculture Course at Koberwitz, 1924", p. 68

⁷² J. Paull, "The Farm as Organism: The Foundational Idea of Organic Agriculture" in : Journal of Bio-Dynamics Tasmania, (2006), 83, p. 14

⁷³ D. W. Lotter, "Organic Agriculture" In: Journal of Sustainable Agriculture. 21 (2003), 4, p. 4.

⁷⁴ J. Paull, "The Farm as Organism: The Foundational Idea of Organic Agriculture", p. 14.

⁷⁵ D. W. Lotter, "Organic Agriculture", p. 4.

⁷⁶ J. Paull, "The Farm as Organism: The Foundational Idea of Organic Agriculture" p. 14.

⁷⁷ J. Paull, "The Farm as Organism: The Foundational Idea of Organic Agriculture" p. 14.

landbouw. Howard die geboren was in 1873 studeerde in 1896 en 1897 af als natuur- en landbouwwetenschapper aan de Universiteit van Cambridge. De jonge wetenschapper vestigde zich in 1905 samen met zijn vrouw Gabrielle als landbouwadviseur in Indore te India. In Indore leerde Howard aan de hand van tal van experimenten dat compost belangrijk was om de grondvruchtbaarheid op peil te houden en stelde hij een relatie vast tussen de opkomst en val van rijken en hun landbouwpraktijken⁷⁸. In 1931 gaf Howard samen met Yeshwant Wad "*The Waste Products of Agriculture*" uit⁷⁹. In dit werk haalden de twee wetenschappers het belang aan van het gebruik van compost, humus in de landbouw. Met betrekking tot zijn experimenten stelt Lockeretz dat we zeker ook het belang van Howards echtgenoten niet mogen vergeten. Zowel zijn eerste vrouw Gabrielle als zijn tweede vrouw Louise, de zus van Gabrielle, hielpen Howard in zijn experimenten⁸⁰. Welke rol de twee vrouwen precies speelden is moeilijk te achterhalen. Harwood stelt in zijn werk "*Sustainable Agricultural Systems*" dat Howard met medewerking van zijn vrouw Louise die botanicus was in het Verenigd Koninkrijk, het boek "*Agricultural Statement*" dat in 1940 uitkwam schreef. Hierin bestudeerde Howard de grondvruchtbaarheid in al zijn aspecten en pleitte hij nogmaals voor het gebruik van compost in de landbouw⁸¹. Howard kwam namelijk tot de conclusie dat de bodemvruchtbaarheid achteruitging ging bij het gebruik van onnatuurlijke opbrengstverhogingen, wat leidde tot een onevenwicht in de landbouwmethoden, ziekten bij planten en dieren en bodemverlies door erosie⁸². In zijn laatste levensjaar werd zijn laatste boek "*The Soil and Health: A Study of Organic Agriculture*" heruitgegeven. Harwood hecht veel belang aan het boek "*Agricultural Statement*" en neemt het als vertrekpunt voor het ontstaan van de moderne biologische landbouw⁸³. Dat Howard een belangrijke rol speelde in de biologische landbouw is ontegensprekelijk. Howard inspireerde vele wetenschappers waaronder Lady Eve Balfour en de Amerikaan Jerome Irving Rodale die we eerder besproken hebben.

Met **Lady Eve Balfour** richtte Howard in 1946 de *The British Soil Association* op. De kerngedachte van de organisatie was dat een gezonde grond die biologisch wordt bewerkt de basis is voor een gezond leven⁸⁴. Lady Balfour (weduwe van de Britse eerste minister Arthur James Balfour) publiceerde in 1943

⁷⁸ IFOAM, Sir Albert Howard, in: <<http://www.ifoam.bio/en/sir-albert-howard>>, geraadpleegd op 15.04.2016.

⁷⁹ Sir Howard (A.) en Wad (Y. D.), *The Waste Products of Agriculture Their Utilization as Humus*, in: <http://journeytoforever.org/farm_library/HowardWPA/WPAtoC.html>, geraadpleegd op 15.04.2016.

⁸⁰ G. Voght, "The Origins of Organic Farming", in: Lockeretz, eds. *Organic farming an international history*. Trowbridge, Cromwell Press, p. 24.

⁸¹ R. Harwood, "A history of sustainable agriculture" In: Clive (A. E.) et al, eds. *Sustainable Agricultural Systems. Florida*, St. Lucie Press, p. 7.

⁸² H. Van Boxem, et al., *Handboek ecologisch tuinieren*, p. 18.

⁸³ R. Harwood, "A history of sustainable agriculture", p. 8.

⁸⁴ H. Kirchman et al, "Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present", p. 1.

haar invloedrijk werk *“The Living Soil”*, dit werk wordt naast de werken van Steiner, Howard en Rusch (cfr. infra) gezien als een van de standaardwerken van de biologische landbouw. In *“The Living Soil”* publiceerde Lady Balfour de bevindingen van haar experiment dat beter bekend staat als het Haughley Experiment. In het experiment dat van start ging in 1939 verdeelde Balfour een stuk grond in twee. Op het ene stuk grond zou ze de biologische principes toepassen en op het andere stuk grond de principes van de industriële landbouw. Na drie jaar experimenteren concludeerde Balfour dat de grond en de gewassen die via biologische principes werden verbouwd er het best uitkwamen⁸⁵. De basis voor de moderne biologische landbouw werd volgens Tate gelegd door Howard, Lady Balfour en Rodale. De drie pioniers baseerden hun bevindingen volgens Howard zelf op het werk *“The Formation of Vegetable Mould through the Action of Worms - with Observations on their Habits”* van Charles Darwin. Zoals de titel laat uitschijnen behandelt Darwin hierin het leven van de worm. Dit stelde de pioniers volgens Howard in staat om het leven in de grond beter te begrijpen⁸⁶.

Evenredig aan de ontwikkelingen in Engelstalig gebied speelden zich ook in het Duitstalig gebied enkele belangrijke ontwikkelingen af. Naast de biodynamische landbouw van Steiner en Pfeiffer ontwikkelde zich na WOII de organisch-biologische landbouw van **het echtpaar Müller en Hans Peter Rusch**. Willer en Richter stellen dat we de organisch-biologische landbouw kunnen vergelijken met de landbouwmethodes van Lady Balfour en Howard⁸⁷. In de wetenschap zijn er echter verschillende meningen over wie aan de basis ligt van de organisch-biologische landbouw. Willer en Richter schuiven *Hans Müller* naar voren terwijl Kirchmann et al. de organische-biologische landbouw toeschrijven aan het echtpaar Hans en Marie Müller en *Hans Peter Rusch*. Onderzoek leert dat de organische biologische landbouw ontstaan is door een samenwerking van dr. Hans Müller, zijn vrouw dr. Marie Müller en Hans Peter Rusch. Hans Müller nam de taak op zich de door zijn vrouw gecontroleerde wetenschappelijke vernieuwingen en de door Rusch gevonden bacteriologische landbouw om te zetten in de praktijk. Rusch van zijn kant zorgde met zijn boek *“Bodenfruchtbarkeit”* in 1968 voor de theoretische achtergrond van deze nieuwe landbouwvorm⁸⁸: *“het boek gaat over de gezonde bodem en de daarmee verbonden biologische voedselkringloop, de kringloop van de levende substantie. Elke verstoring van het biologisch evenwicht, verstoort ook het ecosysteem, en leidt volgens Rusch op termijn tot een ecologische ramp”*⁸⁹. Rusch levert met zijn boek een holistisch beeld van de

⁸⁵ H. Kirchman et al, “Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present”, p. 2.

⁸⁶ D. W. Lotter, “Organic Agriculture”, p. 3.

⁸⁷ H. Willer en T. Richter, “Organic agriculture in Europe”, in : H. Willer en M. Yuseffi, eds. *The World of Organic Agriculture: Statistics and Future Prospects*. Koenigstein, Verlagsservice Nederland, p. 78.

⁸⁸ G. Voght, “The Origins of Organic Farming”, p. 18.

⁸⁹ Dhoore Koen, *Bodemvruchtbaarheid, een zaak van biologisch denken*, in:

<<http://www.landwijzer.be/meerweten/de-bovenste-plank/331-bodemvruchtbaarheid-een-zaak-van-biologisch-denken>>, geraadpleegd op 15.04.2016.

voedselproductie en de natuur, besluiten Kirchmann et al.⁹⁰. De organisch-biologische landbouw verspreidde zich net zoals de biodynamische landbouw over heel Europa⁹¹. Het echtpaar Müller was naast de grondlegger van de organische-biologische landbouw ook een van de oprichters van Bioland in 1971. Bioland is momenteel de grootste biologische labelorganisatie in Duitsland⁹². Naast Bioland lagen de ideeën van het echtpaar Müller en Rusch ook aan de basis van BioSuisse, opgericht in 1981.

Naast de ontwikkelingen in Engelstalige en Duitstalige gebieden ontwikkelde zich ook in Frankrijk eind de jaren 50 - begin de jaren '60 door Jean Boucher en Raoul Lemaire een nieuwe biologische landbouwvorm: de agrobiologische methode (of de Lemaire-Boucher-methode). Deze methode bestond vooral uit het geven van praktische en eenvoudige richtlijnen over ondiep ploegen, compostering, groenbemesting en het gebruiken van kruiden in de veeteelt⁹³.

De verschillende biologische landbouwmethoden gingen in de loop van de jaren '60 en '70 in elkaar op. Enkel de biodynamische landbouw bleef zich onderscheiden met bijkomende normen en richtlijnen.

De ecologische beweging: van 1960 tot 1990

Het bovenstaande werk van Rusch sluit aan bij de ecologische beweging die we kunnen situeren vanaf de jaren '60. De opkomst van een ecologische bewustzijn in de jaren 60 zorgde ervoor dat de voortrekkers van de biologische landbouw hun argumentatie konden uitbreiden. Biologisch landbouw werd nu naar voren geschoven als oplossing voor de ecologische problemen die de gangbare landbouw met zich meebracht. Belangrijk voor deze ecologische beweging en de ontwikkeling van de 'moderne' milieubeweging in de Westerse wereld was het boek "*Silent Spring*" van Rachel Carson en de rapporten van de van de Club van Rome tussen 1968 en 1974. Een van de bekendste rapporten hierin is *De grenzen aan de groei* ("*The Limits to growth: a global challenge*") van Dennis Meadows⁹⁴. *Silent Spring* was een aanklacht tegen het pesticidegebruik in de landbouw en de besproeiingsprogramma's van overheidsorganisaties. Carson toonde aan dat het wijdverbreide gebruik van DDT slechte ecologische gevolgen had voor mens en natuur. Ze pleitte dan ook om geen chemische producten te gebruiken die

⁹⁰ H. Kirchman et al, "Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present", p. 2.

⁹¹ Hipp, Dr. Hans Müller: de vader van de biologische landbouw, in:

<<http://www.hipp.be/bio/index.php?id=1196&L=3>>, geraadpleegd op 09.03.2016.

⁹² Bioland, Landwirtschaft der Zukunft, in: <<http://www.bioland.de/ueber-uns.html>>, geraadpleegd op 15.04.2016.

⁹³ H. Van Boxem, et al. *Handboek ecologisch tuinieren*, p. 19.

⁹⁴ H. Kirchman et al, "Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present", p. 3.

schadelijk waren voor mens en natuur⁹⁵. Jens van de Maele meldt dat Carson niet de eerste was die op de schadelijke gevolgen van DDT wees. Vlak na de Tweede Wereldoorlog groeide al het besef in de wereld (zo ook in België) dat DDT schadelijk was voor de gezondheid⁹⁶. Het rapport *De grenzen aan de groei* schudde publiek en wetenschappers verder wakker. Het rapport stelde dat als de wereld op hetzelfde tempo verder leeft (vervuilt, consumeert, produceert, industrialiseert en voorplant) de natuurlijke bronnen zullen uitgeput raken en de bevolkingsgroei zal teruglopen. Het rapport legde in het kort een verband tussen economische groei en de gevolgen hiervan voor het milieu. Naast bovenstaande algemene werken kwamen in de loop van de jaren 70 en 80 steeds meer publicaties over de negatieve gevolgen van de gangbare landbouw. Deze publicaties waren koren op de molens van de biologische landbouw stelde Koepf en steeds meer mensen raakten overtuigd van het belang van deze milieuvriendelijke landbouwworm⁹⁷.

Een andere belangrijke schakel binnen deze ecologische beweging was IFOAM. IFOAM of de *International Federation of Organic Agriculture Movements* was ontstaan in 1972 als een overkoepelende organisatie voor verschillende biologische landbouwverenigingen inzake certificering, onderzoek, voorlichting en promotie⁹⁸. De secretaris van Velt, Daniël Willaeyts, vertelde in zijn interview dat IFOAM in het begin van haar ontstaan nog aan Velt had gevraagd om de vereniging te leiden omdat Velt beschikte over een groot aantal leden⁹⁹. IFOAM zelf is opgericht door Roland Chevirot van het Franse *Nature et Progrès* met medewerking van Lady Eve Balfour, oprichter van *Soil Association*, Kjell Arman, voorzitter van de Zweedse biodynamische beweging, en Jerome Goldstein van het Rodale Instituut¹⁰⁰. IFOAM kende al vlug na zijn oprichting succes en vele organisaties sloten zich bij de vereniging aan. De snelle opgang van de organisatie zorgde ervoor dat biologische landbouw een grotere slagkracht kreeg op politiek vlak. IFOAM lobbyde voor een wereldwijde adaptatie en standaardisatie van biologische landbouw. Velt werd lid van IFOAM in 1975 (cfr. infra).

Dankzij de opkomst van deze ecologische beweging ontstond de ecologische landbouw. Een duidelijk onderscheid tussen ecologische en biologische landbouw vinden we in het Bioboekje van Bioforum uitgegeven in 2002. De betekenis van ecologische landbouw is veel breder dan biologisch. Ecologische

⁹⁵ J. Van de Maele, "De resonantie van een stille lente. Nederlandse en Vlaamse persstemmen over Rachel Carsons Silent Spring (1962-1963)", in: E. Thoen, et al. *Jaarboek voor ecologische geschiedenis 2012-2013: landbouw en milieu*. Gent, Academia Press, p. 97.

⁹⁶ J. Van de Maele, "De resonantie van een stille lente. Nederlandse en Vlaamse persstemmen over Rachel Carsons Silent Spring (1962-1963)", p. 99.

⁹⁷ H. Kirchman et al, "Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present", p. 3.

⁹⁸ G. Le Guillou en A. Scharpé, *Europese Commissie, Biologische landbouw: Gids betreffende de communautaire regelgeving*. België, Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen, 2001, p. 6.

⁹⁹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyts, 22/04/2016

¹⁰⁰ IFOAM, *history*, in: <<https://www.ifoam.bio/en/about-us/history>>, geraadpleegd op 15.04.2016.

landbouw “houdt rekening met alle factoren die meespelen in de ecologie: relaties tussen planten onderling en tussen plant en dier, maar ook tussen mens en omgeving en de gevolgen daarvan op de maatschappij. Aspecten als de verpakking, de arbeidsomstandigheden en het energieverbruik krijgen in deze ecologische betekenis ook een plek”. Met de term biologische landbouw worden vooral de teelttechnische maatregelen van voedselproductie bedoeld. Een voorbeeld hiervan is dat “appelen die per vliegtuig zijn aangevoerd uit Nieuw-Zeeland best bio kunnen zijn, maar helemaal niet ecologisch”¹⁰¹.

Van der Werf poneert dat tijdens de ecologische beweging van 1960 tot 1990 biologische en ecologische landbouw sterk in aandacht steeg. Dit lag aan de verhoogde aandacht voor het milieu vanaf de jaren '60. We kunnen dus, lerend uit bovenstaande, net zoals Thoen concluderen dat landbouw deel uitmaakt van de ecologische geschiedenis. De komst van de ecologische beweging verruimde de blik en argumentatie van de biologische landbouw. Algemeen schuift Thoen vier redenen naar voren waarom landbouw deel uitmaakt van de ecologische geschiedenis: ten eerste is landbouw een toegepaste ecologie, ten tweede gebruikt landbouw de natuur met mogelijke aantasting van de natuur, ten derde verandert landbouw het uitzicht van de natuur en onder het laatste puntje vinden we een hele resem aan ecologische problemen die de gangbare landbouw met zich meebracht¹⁰².

De politieke beweging vanaf 1990

Vanaf de jaren 90 zagen we dat Europa meer en meer het voortouw nam op het vlak van biologische landbouw. In navolging van de erkenning van de biologische landbouw in 1991 door Europa en het voorzien van subsidies voor de biologische landbouw in 1993 kende de landbouwvorm een sterke groei. Naast Europa speelde ook de groene partijen die massaal opkwamen in Europa een belangrijke rol in de veralgemening van de biologische landbouw. Welke rol Europa precies speelde komt uitgebreid aan bod in hoofdstuk IV evenals de rol van de groene partijen met betrekking tot de biologische landbouw. Voor dit laatste focussen we ons vooral op Agalev.

¹⁰¹ M. Byttebier en G. Gommers, *Bioforum, bioboekje*. Berchem, Krosenbrink (E.), p. 5.

¹⁰² E. Thoen, *Ecologische geschiedenis*, Gent, Academia Press, p. 171.

Conclusie

Uit bovenstaande bevindingen kunnen we besluiten dat de biologische landbouw aanvankelijk ontstaan is uit verschillende stromingen. In het Duitstalige gebied was het Steiner die de voorzet gaf tot het ontstaan van de biodynamische beweging, terwijl in het Engelstalige gebied Howard een voortrekkersrol speelde. Howard werd in de jaren 40 bijgetreden door Lady Balfour en hun samenwerking leidde tot de Howard-Balfour methode. Een andere Engelstalige pionier van die tijd was Northbourne die voor het eerst de term biologisch liet vallen in zijn werk "Look to the Land" in 1940. Na de Tweede Wereldoorlog kwam de biologische landbouw op dreef dankzij de organisch-biologische landbouw van het echtpaar Müller en Rusch en de Lemaire-Boucher-methode in Frankrijk. Belangrijk voor de verdere evolutie van de biologische landbouw was de ontwikkeling van de ecologische landbouw in de jaren '60 en '70. Dankzij de ecologische landbouw kon de biologische landbouw, die omschreven werd als milieuvriendelijk, rekenen op een steeds grotere achterban. De verschillende biologische landbouwmethoden kwamen samen in de jaren '60 en '70 en enkel de biodynamische landbouw zou er nog zijn eigen regels en voorschriften op na houden. Belangrijk in de eenmaking van deze verschillende landbouwmethodes was IFOAM, de koepelorganisatie van verschillende biologische landbouwbewegingen die opgericht werd in 1972. IFOAM zorgde voor gestandaardiseerde normen en regels binnen de biologische landbouw en was tevens de politieke vertegenwoordiger van de verzuhtingen van de biologische beweging.

Dankzij de toenemende aandacht voor de biologische, ecologische landbouw en een sterkere ontwikkeling van de biologische sector in de jaren '80 werd biologische landbouw in de jaren '90 officieel erkend door de Europese Unie en in navolging hiervan door vele Europese lidstaten (die dit nog niet gedaan hadden). Afsluitend wil ik stellen dat deze verhandeling zo'n volledig mogelijk overzicht probeert te geven van het ontstaan en de ontwikkeling van de biologische landbouw. In de wetenschap wordt het ontstaan vaak in de schoot geworpen van één pionier (Steiner, Northbourne, Howard of Balfour) en/of vergeten ze andere pioniers erbij te vermelden. Er valt echter te concluderen dat de biologische landbouw zowel in het Engelstalige als Duitstalige gebied gelijktijdig gegroeid is in Europa. Het ontstaan en de ontwikkeling van de biologische landbouw in het algemeen was dan ook een gezamenlijke inspanning van vele mensen en wetenschappers die een alternatieve landbouwvorm zochten voor de desastreuze gevolgen van de industriële landbouw op mens en natuur.

Hoofdstuk III: Het ontstaan en de evolutie van Velt tot 1995

Alhoewel Velt een nieuwe sociale beweging is, is zij gestoeld op theorieën die in de eerste helft van de 20ste eeuw ontstaan zijn. Welke theorieën dat precies zijn zullen we in het volgende hoofdstuk bespreken. Het ontstaan van Velt en vele andere biologische landbouwverenigingen in de tweede helft van de 20ste eeuw kunnen we vatten met de woorden van Bernardus van Chartres: het zijn dwergen die op de schouders van reuzen staan. In het volgende hoofdstuk bekijken we hoe Velt ontstaan is, welke ontwikkeling de vereniging groot maakte, wie aan de basis lag van het succes van Velt en vooral welke rol Velt speelde voor de biologische landbouw in Vlaanderen. Zoals vermeld in de inleiding zal ik me in de beschrijving van Velt voornamelijk focussen op welke rol de vereniging speelde op biologisch vlak in Vlaanderen. Dit wil echter niet zeggen dat Velt enkel hiermee bezig was. Een van de sterkten van de vereniging was namelijk dat zij zich steeds focuste op zo'n breed mogelijk publiek. In het kort kunnen we de vereniging vergelijken laten samenvallen met de definitie van ecologische landbouw: *“houdt rekening met alle factoren die meespelen in de ecologie: relaties tussen planten onderling en tussen plant en dier, maar ook tussen mens en omgeving en de gevolgen daarvan op de maatschappij”*¹⁰³. Concreet is het volgende hoofdstuk, om een breder overzicht te bewaren op de geschiedenis van de vereniging, opgedeeld in verschillende delen. Een overzicht van de geschiedenis is noodzakelijk om de ontwikkelingen binnen de vereniging te kaderen.

Deel I: het ontstaan van Velt

“Vrienden voor de Biologische Land- en Tuinbouw”

De wortels van de Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren, die officieel werd opgericht op 20 januari 1974, gaan dieper terug in de tijd. Omer Vandeursen, Jules Victor en Georges Bouvry raakten in de jaren '50 en '60 in de ban van gifvrije landbouw en besloten na heel wat Duitstalige literatuur doorploegd te hebben om in 1962 de proef op de som te nemen¹⁰⁴. Op een stukje grond aan de Statiestraat te Pittem experimenteerden de drie met biologische technieken¹⁰⁵. De kleine groep biovrienden stond bekend onder de naam 'Bio-Pittem'. De belangrijkste voortrekker van de vriendengroep was Omer Vandeursen: *“hij was van het stille maar vasthoudende type en hij wist goed wat hij deed en waar hij naartoe wou”* vertelde Jan Heyman, Velts eerste voorzitter. Vandeursen was

¹⁰³ M. Byttebier en G. Gommers, *Bioforum, bioboekje*. Berchem, Krosenbrink (E.), p. 5.

¹⁰⁴ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan*, februari '78, Roeselare: Veltco, 1978.

¹⁰⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1980, nr. 1.

gebeten door de biologische landbouw en probeerde anderen hierin te overtuigen. Jules Victor, biovriend en net als Vandeursen belastinginspecteur “*waren twee zielen in één zak*”. Victor zou een film gemaakt hebben over biologische teelt al valt hier vandaag de dag niets meer over terug te vinden. Naast de film vertaalde Victor de belangrijke biologische artikelen van het Duits naar het Nederlands. Over Georges Bouvry is jammer genoeg niets geweten. Wel kunnen we ervan uitgaan dat hij goed bevriend was met Vandeursen en Victor en bijgevolg ook gebeten was door de biologische microbe¹⁰⁶.

In navolging van hun experiment en na verder literatuur doorploegd te hebben, wilden de drie hun experiment uitbreiden. Vandeursen gesteund door Victor vroeg aan landbouwster Maria Vandierendonck tijdens het indienen van haar belastingaangifte of ze geen interesse had om de biologische principes op het landbouwbedrijf het Zonnebloemhof van haar en haar man George Esprit toe te passen. Deze vraag was cruciaal voor het ontstaan van Velt, vertelde Heyman. Indien Maria nee had gezegd ging Vandeursen het hierbij gelaten hebben “*hij was niet de man om met zijn vraag veel mensen lastig te vallen*”. Het had hem bovendien in moeilijkheden kunnen brengen met zijn oversten. Na overleg met haar man George Esprit gingen de twee in 1969 akkoord¹⁰⁷. Het koppel was bereid om een proefveld van 30ha ter beschikking te stellen, wat na een positieve evaluatie een jaar later werd uitgebreid¹⁰⁸. Ook met de vraag van Vandeursen of het koppel het zag zitten om een secretariaat en een biocentrum op te richten op het Zonnebloemhof gingen de twee akkoord¹⁰⁹. Het echtpaar Esprit samen met Vandeursen, Victor en Bouvry was zoals Jan Heyman Velt pioniers van het eerste uur.

Het succes van de biologische landbouw op het Zonnebloemhof, de wil om geïnteresseerde land- en tuinbouwers bij te elkaar brengen en om biologische technieken te promoten en te verbeteren over heel Vlaanderen dreven Vandeursen en zijn medestanders ertoe om een vereniging op te richten¹¹⁰. De “Vrienden voor Biologische Land- en Tuinbouw”, voortaan VBLT werd in mei 1971 opgericht en verscheen in die hoedanigheid op 2 september 1971 in het Belgisch Staatsblad. Het embleem van de VBLT werd de zonnebloem naar het Zonnebloemhof. De intellectuele basis van VBLT en de vroege pioniers steunt op de biodynamische werken van Steiner en Ehrenfried Pfeiffer en op de gezondheidsboeken van Are Waerland, Kristine Nolfi en Bircher Benner. Waerland wees op de negatieve gevolgen van chemische producten in het voedsel. Kristine Nolfi, een ex-kankerpatiënte,

¹⁰⁶ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016

¹⁰⁷ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016

¹⁰⁸ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁰⁹ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016

¹¹⁰ M. Savels, “Van rank kiempje naar knoestige eik”, in: *Brood en rozen*, (2014), 3, pp. 65.

wees op het belang van rauwkost, iets waar Bircher Benner ook voor pleitte. Naast bovenstaande werken speelden ook de Fruchtbare Garten van Dr. Fritz Casparien en Howard en Lady Balfour van *The British Soil Association* een rol. Jan Heyman die in 1973 ondervoorzitter was van VBLT-Roeselare vertelde hierover tegen D'Hulster *"Ik ben altijd een lezer geweest, want kijk, toen je aanbelde daarnet, zat ik op mijn studeerkamer. Geabonneerd op vele buitenlandse culturele tijdschriften, vond ik af en toe een aanwijzing, een voetnoot, die me aansprak en aanzette tot verder zoeken en vinden (...) langzamerhand kwam ik op het spoor van Lady Balfour, Rudolf Steiner, Alfred Howard en zo vele andere pioniers, de bezielers en vorsers van de geheimen der natuur"*¹¹¹.

Het verwerven van leden voor VBLT gebeurde aanvankelijk door uiteenzettingen van Vandeursen in de hoevegebouwen op het Zonnebloemhof. Jan Heyman stelt dan ook terecht dat de Zonnebloemhoeve de bakermat was van een beginnende en georganiseerde biologische teelt in Vlaanderen¹¹². Het lidgeld van de vereniging bedroeg 100 BEF en de voorzitter was Omer Vandeursen met als secretaris Eric de Hoog. De VBLT bleek al vlug een unieke vereniging te zijn. Terend op het aanwezig ongenoegen over de gangbare landbouw en ongerustheid over het gebruik van chemische producten in de landbouw sloten zich al snel tientallen mensen aan¹¹³.

'Vrienden van de Biologische Land- en Tuinbouw Voorkempen'

Naast de ontwikkelingen in West-Vlaanderen speelde er zich in de jaren '60 - begin jaren '70 ook in Antwerpen belangrijke evoluties af met betrekking tot de biologische landbouw. Evoluties die we zullen kaderen aan de hand van het interview met Daniël Willaeyts, oprichter van VBLT-Voorkempen en later secretaris van Velt. Daniël Willaeyts vormde samen met zijn vrouw Aleide Lagrou een van de belangrijkste, zo niet de belangrijkste motor achter het succes van VBLT en later Velt. Alvorens hier verder op in te gaan zullen we het echtpaar kort beschrijven. Daniël Willaeyts wordt door Jan Heyman omschreven als een *"keikoppige, onverzettelijke Vlaamse boerenzoon uit Ichtegem die aanvankelijk de spuit hanteerde"*¹¹⁴. Hiermee bedoelt Heyman dat Willaeyts in het begin wel eens gebruik durfde maken van pesticiden. Willaeyts zelf vertelt het volgende *"de boer raadde mij aan te spuiten op de prei. Aleide las de uitleg en haar besluit stond vast, die vuiligheid komt hier niet meer binnen"*. Het was dankzij zijn

¹¹¹ D. Willaeyts, *D'Hulster: een gesprek met Jan Heyman*. Zoersel, p. 5.

¹¹² Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016

¹¹³ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan*.

¹¹⁴ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

vrouw en verpleegster Aleide Lagrou dat Willaeyts zich bekeerde tot de gifvrije, biologische teelt. Willaeyts zelf stelt dat hij een geforceerde bekeerling is, maar dan wel een geforceerde bekeerling met een ongelofelijke drijfkracht¹¹⁵. “Als Daniël overtuigd raakte van iets, kon geen macht ter wereld daar nog iets aan veranderen” vertelde Jan Heyman¹¹⁶.

Het echtpaar zette zich nog vóór hun contacten met de VBLT al sterk in voor het milieu. Willaeyts was in 1966 medestichter van de Wielewaalafdeling “De Voorkempen”, voorzitter van het Groencomité Halle-Kempen en was daarnaast ook zeer actief in het actiecomité “Red de Voorkempen”. Zijn vrouw Aleide volgde dan weer een opleiding tot natuurgids in de Blankaart¹¹⁷. Via hun activiteiten en interesses kwam het echtpaar in contact met Fik Seymus en Albric Spillebeen. Spillebeen (later voorzitter van Velt-Zwevegem) behoorde samen met Fik Seymus tot een van de allereersten in Vlaanderen die lezingen gaven over het belang van biologische landbouw. Spillebeen zelf nam de proef op de som op zijn biologisch landbouwbedrijf het Berkenhof te Zwevegem, hiermee is hij een van de weinig bekende biologische landbouwers van het eerste uur. Willaeyts zelf leerde Spillebeen kennen “in 1961 in Antwerpen op een van zijn voordrachten over biologische telen”¹¹⁸.

In de Voorkempen rees bij het echtpaar Willaeyts, Fik Seymus en anderen het idee om biologische telers te verenigen in een groep om zo van elkaar te leren. Alois Schoenmaeckers, journalist van *Het Nieuwsblad* pakte het idee op en schreef er een artikel over in de krant. Het artikel was een succes en er kwamen reacties van over heel Vlaanderen, vertelde Willaeyts, onder wie de West-Vlaamse verenigingen ‘Natura Sanat’ (cfr. infra) en VBLT. Als gevolg van het artikel werd een afspraak gemaakt met Omer Vandeursen en Georges Esprit om een voordracht te geven in Halle-Kempen. De VBLT-pioniers gaven een lezing over het belang van biologische landbouw en de “verbanden tussen het levende en het milieu”¹¹⁹¹²⁰. Dankzij de contacten die er gelegd werden tussen de biologisch geïnteresseerden in de Voorkempen en VBLT ontstond op 23 februari 1973 “Vrienden van de Biologische Land -en Tuinbouw Voorkempen”. Willaeyts werd secretaris van de afdeling en Jos Ratinckx voorzitter¹²¹. Ondervoorzitter was Fernand Geyselings die tevens ook het ledenblad “Groen-licht” van

¹¹⁵ D. Willaeyts en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeyts, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 3.

¹¹⁶ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

¹¹⁷ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyts, 22/04/2016.

¹¹⁸ D. Willaeyts en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeyts, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 1.

¹¹⁹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyts, 22/04/2016.

¹²⁰ D. Willaeyts en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeyts, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 6.

¹²¹ D. Willaeyts en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeyts, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 7.

VBLT-Voorkempen voor zijn rekening nam¹²². Geyselings was van 1981 tot 1985 volksvertegenwoordiger van Agalev in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. De volksvertegenwoordiger zullen we later in deze verhandeling opnieuw tegenkomen.

Na het ontstaan van de tweede VBLT-afdeling ontstond al vlug een derde in het Pajottenland. Het succes van de VBLT zorgde voor het ontstaan van 't *Seizoentje*, het driemaandelijks ledenblad van de vereniging. 't *Seizoentje* bleef tot 1995 de naam van het Velt-ledenblad¹²³. De redactie van het 't *Seizoentje* werd in het begin verzorgd door Fred Coulonval. Coulonval, die sterk Steiner gericht was, integreerde de zaikalenders van Maria Thun, die biodynamisch gericht was, in hun ledenblad¹²⁴. In het eerste nummer van het 't *Seizoentje* schreef Fik Seymus over het belang van een composthoop en gaf hij "Tips voor het groentehoekje". Aleide Lagrou schreef over de brandnetel wat later het symbool werd van VBLT-Voorkempen en Velt zelf¹²⁵. Als laatste was er ook de aankondiging van het "A.B.C. van de biologische teelt voor tuinliefhebbers" van Jan Heyman. Het boek wordt door vele omschreven als het pioniersboek betreffende het biologisch tuinieren in Vlaanderen¹²⁶.

VBLT had de wind in de zeilen: tussen oktober en november 1973 kwamen er in totaal 5 nieuwe afdelingen bij wat het aantal op 8 bracht. Naast de oorspronkelijke 3 afdelingen Roeselare, Voorkempen en het Pajottenland kwamen er afdelingen in Limburg, Waasland, Leuven, Sint-Katelijne-Waver (dankzij "mevrouw Saels") en Geel (met bezieler Rik Dedapper). De enorme stijging van het aantal afdelingen zorgde ervoor dat de vereniging tegen eind 1973 al meer dan 1000 leden had¹²⁷. De slogan van VBLT was "Onwetend kan men niet zondigen, maar wel zichzelf en de wereld vergifigen"¹²⁸. Door het succes ontstond bij de afdelingsbesturen de vraag of het niet beter was om de touwtjes in handen te geven van een nog op te richten landelijke vereniging. Op 13 juni 1973 op een bijeenkomst over de toekomst van VBLT werd besloten dat een werkgroep de statuten moest bestuderen die nodig waren om zich om te vormen tot een landelijke vereniging¹²⁹.

¹²² D. Willaëys en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaëys, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 4.

¹²³ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan*.

¹²⁴ Deze zaikalenders hielden rekening met de stand van de maan.

¹²⁵ Vandaar dat we in het voorblad van deze verhandeling een brandnetel weergaven.

¹²⁶ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaëys, 22/04/2016.

¹²⁷ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan*.

¹²⁸ D. Willaëys en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaëys, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 9.

¹²⁹ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan*.

Oprichting van Velt

Vorbereidend op de landelijke vereniging werden in totaal 5 vergaderingen belegd. Hierin werd besloten dat de naam van de nieuwe vereniging "Vereniging ter Bevordering van de Ecologische Land- en Tuinbouw" zou worden of afgekort VBELT¹³⁰. De term ecologisch werd toegevoegd omdat het *"beter dan biologisch duidt op de wederzijdse afhankelijkheid van het levende en de wereld. Gezonde bodem - gezonde planten - gezonde voeding - gezonde mensen gaan hand in hand"*¹³¹. Het woord ecologisch werd opgenomen dankzij Willaeyts, stelt de voormalige secretaris zelf en werd geratificeerd door Jan Heyman¹³². Op de vierde vergadering werd de "B" in VBELT geschrappt *"VBELT deed mij te veel denken aan een vuilnisbelt"* vertelde Willaeyts¹³³. De naam van de vereniging zou van dan af aan vastgelegd worden als de Vereniging voor Ecologische Land- en Tuinbouw of kort gezegd Velt. In de laatste vergadering op 20 januari 1974 ten huize Willaeyts gingen de verschillende afdelingsbesturen akkoord met de vooropgestelde statuten van Omer Vandeursen om een landelijke vereniging op te richten¹³⁴. De taak was Vandeursen op het lijf geschreven, vond Heyman: *"zijn ervaring als belastinginspecteur kwam meer dan eens van pas"*. Het motto van Velt was *"Verwen de bodem en de bodem zal jou verwennen"*. Het motto leefde bij iedereen door, maar er werd zelden over gepraat, stelde Heyman *"iedereen werkte er in stilte naartoe, dat was beter dan vele woorden daarover"*¹³⁵.

De Vereniging voor Ecologische Land- en Tuinbouw ging van start op 21 maart 1974 met als doel *"het bevorderen van de biologische land- en tuinbouw in het kader van een meer natuurlijke leefwijze. Velt wil via een gezonde en vruchtbare bodem bijdragen tot de teelt van hoogwaardig voedsel en aldus meehelpen aan een verbetering van de volksgezondheid. De gezondheid van de mens is nauw verbonden met de kwaliteit van het voedsel. Mens, dier, plant en bodem staan in relatie met elkaar"* stelt de nieuwe vereniging¹³⁶. Zoals we hierboven kunnen lezen omvat de biologische landbouw meer dan enkel het telen zelf. Om deze reden besloten de pioniers om de naam van de vereniging terug te veranderen in de 'Vereniging voor Ecologisch Leef- en Teeltwijze, met als ondertitel de 'Vereniging

¹³⁰ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyts, 22/04/2016.

¹³¹ D. Willaeyts en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeyts, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 11.

¹³² Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016. en willaeyts

¹³³ D. Willaeyts en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeyts, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 12.

¹³⁴ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan*.

¹³⁵ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

¹³⁶ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan*.

voor Ecologische Land en Tuinbouw¹³⁷. Het was op voorstel van Willaеys dat de nadruk werd gelegd op ecologisch, vertelt Jan Heyman¹³⁸.

Jan Heyman was zoals eerder vermeld de eerste voorzitter van Velt en heeft in deze positie veel lof gekregen over zijn rol voor de biologische landbouw in Vlaanderen. Als we Heyman hier iets over vragen, wijkt hij van de vraag af. Het is een bescheiden man die alle pluimen op de hoed van Omer Vandeursen en anderen zet *“het gaat niet om ik, ik, ik, we worden allemaal geleid, er is geen verdienste, omdat we in ons leven alleen maar ons programma afwerken (...) daarenboven heb ik niet de Velt opgericht, de eerste voorzitter was Omer Vandeursen met een afdeling te Pittem. Dat is ooit beschreven in een niet uitgegeven boekje. Wat zou ik daar nog aan toevoegen?”*¹³⁹. Heyman zelf was leraar aan de tuinbouwschool in Roeselare waar hij les gaf over de biologische teeltwijze. In zijn gesprek met D’Hulster vertelt hij hierover het volgende *“Op de tuinbouwschool begon ik in de lessen andere accenten te leggen, ik vertelde over biologisch tuinieren. Bij de jongens kwam dat vrij goed over, maar niet altijd bij de vaders, die thuis een bedrijf hadden. Sommigen legden wel eens klacht neer bij de directeur, onder de dreiging hun zonen naar een betere school te sturen, zodat ik dan op het matje geroepen werd (...) het laatste waar ik aan dacht was om olie op het vuur te gieten. Ik knikte ja bij de hoge heren en ging daarna rustig door met lesgeven zoals ik voordien altijd gedaan had”*¹⁴⁰. Algemeen kunnen we stellen dat Jan Heyman een persoon is met sterke overtuigingen en een bescheiden inborst. Ondanks de bescheidenheid mogen we de pluimen ook op zijn hoed steken. Zijn daden zijn groter dan zijn woorden. Welke rol de man precies gespeeld heeft zal in het verloop van deze verhandeling duidelijker worden.

Bij het oprichten van Velt was het de bedoeling van Vandeursen dat het Zonnebloemhof de hoofdzetel zou worden van de nieuw opgerichte vereniging¹⁴¹. Net als de VBLT kende echter ook Velt vanaf haar ontstaan een enorm succes. Dit was onder andere te wijten aan een tv-programma waaraan Jan Heyman zou meegewerkt hebben tussen 1973 en 1977¹⁴². Welk programma dat dit precies was, valt niet te achterhalen¹⁴³, maar dat Jan Heyman meewerkte aan een programma over tuinieren op de toenmalige BRT staat buiten kijf. Dit wordt ons bevestigd in zijn gesprek met D’Hulster en door zijn

¹³⁷ AMSAB-ISG, Bestuurscontacten, 1983, nr. 2.

¹³⁸ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

¹³⁹ D. Willaеys, *D’Hulster: een gesprek met Jan Heyman*. Zoersel, p. 4.

¹⁴⁰ D. Willaеys, *D’Hulster: een gesprek met Jan Heyman*. Zoersel, p. 5.

¹⁴¹ D. Willaеys en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaеys, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 6.

¹⁴² D. Willaеys en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaеys, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 16.

¹⁴³ We stuurden meermaals een e-mail naar de VRT- archiefdienst zonder ooit een antwoord te krijgen.

zoon Herman Heyman via e-mail¹⁴⁴. Dankzij het programma en het oplaaierende ongenoegen over de gangbare landbouw schoten nieuwe afdelingen als paddenstoelen uit de grond. Vertegenwoordigers van Velt verspreidden de visie van de vereniging met veel passie over heel Vlaanderen – *“niemand vroeg hier een vergoeding voor, het was de tijd van de idealisten”* wordt meer dan eens gezegd door de Velt-pioniers. Het resultaat van deze belangeloze inzet was dat op eind 1974, Velt zo’n 2500 leden had, verspreid over 12 afdelingen. Van de 12 afdelingen was de afdeling Antwerpen-Voorkempen van Daniel Willaëys de grootste¹⁴⁵. Willaëys was het ideale type om de biologische landbouw te promoten vertelde Heyman, *“hij discussieerde net zolang totdat de tegenstander opgaf”*. De West-Vlaamse boerenzoon trok als een wervelwind over de Voorkempen en hanteerde hierbij de volgende tactiek. Hij gaf in iedere gemeente waar hij kon een voordracht over biologische landbouw. Na de voordracht vroeg hij wie er zin had om in Velt te stappen. Wie zijn hand opstak noteerde hij als bestuurslid van een nieuwe Velt-afdeling. Op deze manier ontstonden er al vlug vele afdelingen¹⁴⁶. We kunnen besluiten met de volgende woorden van Jan Heyman: *“Door de activiteit van één man, één koppige West-Vlaamse idealist, is een groot deel van de Voorkempische amateurs, biologisch beginnen tuinieren. Omer Vandeursen keek daarvan op, want zo’n wervelwindactie was niet zijn stijl. Omer had nooit gedacht dat ook dit soort dingen kon gebeuren. Zijn Zonnebloemhoeve werd hier gewoon voorbij geraasd. Dat was voor Omer een harde realiteit, de wereld gedroeg zich anders dan hij zich had voorgesteld”*¹⁴⁷. Willaëys was er zich van bewust dat sommige mensen het moeilijk hadden dat het zwaartepunt naar Antwerpen was verschoven *“maar het feit dat ik een West-Vlaming was maakte veel goed”* vertelde de secretaris¹⁴⁸.

Door het succes van Velt vroeg mevrouw Zwaenepoel, voorzitter van de Brugse studiekering *Natura Sanat* aan Velt of ze niet wilde opgaan in hun vereniging, maar *“dit was nogal veel gevraagd”* vertelt Heyman¹⁴⁹. Ondanks dat de vereniging de wind in de zeilen had, ging het er financieel minder rooskleurig aan toe. Men vreesde dat er geen geld meer was voor *‘t Seizoentje*¹⁵⁰. De moeilijke financiële situatie was een constante in de geschiedenis van Velt. Om hun financiële problemen op te

¹⁴⁴ D. Willaëys, *D’Hulster: een gesprek met Jan Heyman*. Zoersel, p. 6.

¹⁴⁵ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan*.

¹⁴⁶ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

¹⁴⁷ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

¹⁴⁸ D. Willaëys en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaëys, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 11.

¹⁴⁹ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

¹⁵⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1974, nr. 2.

lossen aan de Velt vanaf het begin van zijn ontstaan dan ook op erkenning door en subsidiëring van de overheid¹⁵¹. Velt slaagde hier in, zij het in beperkte mate¹⁵². Zo kreeg Velt Ukkel in 1977 15130 BEF¹⁵³ en Velt Watermaal-Bosvoorde een buurgemeente van Ukkel in 1979 en 1980 respectievelijk 15130 BEF en 11420 BEF aan subsidies van de *Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie*, onderdeel van de *Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap*¹⁵⁴. Hoewel Velt kleine successen boekte op vlak van subsidiëring verliep de vraag naar officiële erkenning moeizamer. Het toenmalig Ministerie van Landbouw antwoordde op de vraag naar officiële erkenning door landbouwingenieurs af te vaardigen naar de Velt-lokalen. De ingenieurs namen de werking van Velt onder de loep en stelden vast dat de vereniging niet voldeed aan de voorwaarden om officieel erkend te worden. Velt reageerde misnoegd en stelde dat de ingenieurs enkel oog hadden voor de beroepskwekers en niet voor de werking van Velt in haar geheel¹⁵⁵. Door de beperkte subsidiëring en het mislopen van erkenning door de overheid zag Velt zich genoodzaakt om haar lidgelden te verhogen¹⁵⁶.

De verhoging van de lidgelden bracht echter geen soelaas en Velt begon zich vanaf dan te focussen op meer commerciële activiteiten (verkoop van kalenders, organiseren van activiteiten) om hun financiën aan te vullen¹⁵⁷. Wat de organisatie zelf betreft was 1975 een belangrijk jaar: Velt kwam voor het eerst op de BRT, kreeg een rubriek in *Het Volk* en kwam in contact met IFOAM, een internationale organisatie voor biologische landbouw. IFOAM verbreedde de kijk van Velt waardoor ze inzag dat het internationaal, zij het door zich aan te sluiten bij IFOAM, ook een rol te spelen had. De publiciteit in de media zorgde voor een verdere stijging van het aantal leden. Velt zag voor het eerst dat het haar aantallen kon gebruiken om zich te laten gelden als drukkingsgroep. Of zoals Herman De Waele (voorzitter van Velt tussen 1982 en 1984) het liever stelde als “*een trekkingsgroep*”¹⁵⁸.

¹⁵¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1974, nr. 1.

¹⁵² Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaëys, 22/04/2016.

¹⁵³ Uitvoering artikel 3 van het decreet van 15 juli 1974 tot het waarborgen van de rechten van de *Nederlandstalige ideologische en filosofische strekkingen in Brussel-Hoofdstad. Derde jaarverslag ingediend door de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie* op 30 september 1977, onderdeel van de *Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap*, 72 (buitengewone zitting 1977), nr. 1.

¹⁵⁴ Uitvoering artikel 3 van *het decreet van 15 juli 1974 tot het waarborgen van de rechten van de Nederlandstalige ideologische en filosofische strekkingen in Brussel-Hoofdstad. Vijfde jaarverslag ingediend door de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie* op 21 oktober 1980, Vlaamse Raad, 20 (zitting 1980-1981), nr. 1.

¹⁵⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1975, nr. 4.

¹⁵⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1974, nr. 3.

¹⁵⁷ AMSAB-ISG, *Verslagboek 1. Verslagen van de algemene ledenvergadering en de bestuursvergadering in 1975-1977, Bestuurscontacten*, 1975, nr. 2.

¹⁵⁸ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Herman De Waele, 27/04/2016.

Vanaf het begin van haar oprichting was Velt zich ervan bewust dat het een evenwicht moest bewaren tussen de beroeps- en amateurtelers. Beide groepen stonden ver van elkaar waardoor het voor de vereniging soms moeilijk was voor de vereniging om een evenwicht te bewaren. Naast deze evenwichtsoefening was Velt vanaf haar ontstaan zich ook ervan bewust dat een verwetenschappelijking van de organisatie en haar standpunten nodig was indien zij au sérieux wou genomen worden¹⁵⁹. Een belangrijke rol in deze verwetenschappelijking speelden de Gentse professoren Walter Steurbout, Verstaeten, Poppe en Ludo Verdonck¹⁶⁰. De rol van de Gentse professoren komt later in deze verhandeling aan bod.

Een verwetenschappelijking was nodig omdat de biologische landbouw op heel wat scepticisme kon rekenen in die tijd. Zo stelde Dr. R. Tijskens dat biologische landbouw niet geschikt was als algemene landbouwworm om de wereld te voeden. Test-Aankoop meldde dan weer in hun gelijknamig blad in oktober 1973 dat er bijna geen verschil was tussen biologische en gewone gewassen¹⁶¹. Het verschil tussen de twee zit hem vooral in de prijs, vond Test-Aankoop¹⁶². Alhoewel Velt kritiek had op het artikel in Test-Aankoop stelden de professoren van de Universiteit van Gent en het Velt-labo zelf vast dat de biologische gewassen van de Velt-telers soms te wensen overlieten. Niet alle telers volgden namelijk strikt de biologische technieken op. Het latere Velt-labo zou volgens de technieken van dokter Rusch werken¹⁶³ (cfr. infra). De artikels van Rusch werden ter studie massaal vertaald door Jules Victor en Omer Vandeursen.

¹⁵⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1975, nr. 4.

¹⁶⁰ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Fernand Verheughe, 06/05/2016.

¹⁶¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1976, nr. 1.

¹⁶² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1976, nr. 2.

¹⁶³ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

Deel II: het ontstaan en de werking van beroeps-Velt

Zoals de naam van de vereniging laat uitschijnen richt Velt zich zowel op de beroepssector als op de amateurtuiniers. Vanaf haar ontstaan en lang daarvoor was het doel van Velt het bevorderen van de ecologische land- en tuinbouw. In 1971 stelde Omer Vandeursen dat *“als Velt zich beperkt tot een werking bij amateurs, ze mij niet meer interesseert”*. Na de oprichting van Velt werd op de eerste bestuursvergadering besloten een werkgroep te starten die zich specifiek richtte op de biologische beroepssector en werd besloten om in *‘t Seizoentje* een rubriek op te starten voor beroepstellers¹⁶⁴. Ondanks de nodige initiatieven slaagde Velt er niet in om voldoende antwoorden te geven op vragen uit de beroepssector. Velt wist zich aanvankelijk geen raad met de beroepstellers. Door de gebrekkige communicatie en initiatieven stelde de beroepssector vanaf 1975 een aantal vragen aan de Velt-leiding: Moet de beroepssector voldoen aan bepaalde kwaliteitseisen? Wanneer is een product biologisch? Hoe kunnen we biologisch voedsel garanderen aan de consument? Dit waren allemaal vragen waar Velt geen pasklaar antwoord op kon geven¹⁶⁵. Een reden voor deze gebrekkige beroepswerking is te wijten aan het ontbreken van beroepstellers in het Velt-bestuur *“we waren allemaal idealisten en amateurtelers, maar we deden wat we konden”* oppert de eerste voorzitter¹⁶⁶.

Om een antwoord te bieden aan de beroepssector vatte Velt de koe bij de hoorns op een landelijke bestuursvergadering van de beroepstellers op 30 november 1975 te Sint-Martens-Latem. In de vergadering werden concrete plannen gemaakt voor de oprichting van een coöperatieve en een beroepsvereniging voor biologische telers¹⁶⁷ en werd besloten dat het Velt-lastenboek zou worden opgemaakt door een speciaal daarvoor opgerichte Technische Commissie¹⁶⁸. Op 18 januari 1976 boden verschillende kandidaten zich aan voor een bestuursfunctie bij de Velt-beroepstellers. Om hen de gelegenheid te geven elkaar beter te leren kennen werden de beroepstellers voorlopig geleid door Velt zelf. Uiteindelijk werd in september van datzelfde jaar een voorzitter verkozen voor de Velt-telers. Velt vond het beter dat de beroepstellers werden geleid door telers zelf *“op deze manier is het hun eigen vereniging en zijn ze verantwoordelijk voor hun eigen daden”*. Velt stelde wel dat het zou bijspringen waar nodig¹⁶⁹.

¹⁶⁴ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁶⁵ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁶⁶ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

¹⁶⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1976, nr. 3.

¹⁶⁸ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁶⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1976, nr. 3.

De Technische Commissie die werd opgericht om een Velt-lastenboek en Velt-kwaliteitseisen op te stellen werd voorgezeten door professor Ludo Verdonck. De Commissie bestond uit Velt-bestuursleden, biologische landbouwtelers en -verdelers, land- en tuinbouwingenieurs en wetenschappers. Naast de hulp en expertise van deze mensen maakte de Technische Commissie ook gebruik van ervaringen van andere organisaties zoals de Engelse *Soil Association* en *Nature et Progrès* (cfr. infra). In januari 1976 werd met goedkeuring van de Technische Commissie het Velt-lastenboek openbaar gemaakt¹⁷⁰. De credits voor het opstellen van het Velt-lastenboek gaan volledig naar de eerste voorzitter Jan Heyman. De telers reageerden positief en bijna direct ondertekenden twintig telers het Velt-lastenboek (cfr. infra hoofdstuk IV)¹⁷¹. Het lastenboek bleek echter niet genoeg; de telers eisten een gewaarborgde afzet en een waarborg van de biologische kwaliteit van hun voedsel. De vraag naar een Velt-label en Velt-labo werd alsmat luider¹⁷².

Ontstaan Velt-label

Om de geschiedenis van het Velt-label te beschrijven moeten we teruggaan naar 1971. In dat jaar liet Omer Vandeursen, toen voorzitter van de VBLT, de eerste labels drukken. Labels waren nodig om consument het nodige vertrouwen te geven in biologische producten. Tot een uitreiking van de labels kwam het echter niet, maar het idee bleef bestaan. Op de stichtingsvergadering van Velt ten huize Willaeyts werd op 20 januari 1974 nogmaals het belang van labels en het uitoefenen van controle op biologische boeren onderstreept. Uiteindelijk werd na de oprichting van het Velt-lastenboek en op vraag van beroepsmiddens in januari 1976 besloten om een Velt-label te ontwikkelen. Er werden 10000 labels, 5000 met een bedrijfs- en datumstempel erop en 5000 naargelang het type bedrijf gedrukt (gewone biobedrijven en bedrijven in omschakeling). De eerste proefsgewijze toekenning van Velt-labels gebeurde op 20 juni 1976 in 't Pompierke te Sint-Martens Latem¹⁷³. Een label op zich geeft geen zekerheid of boeren en telers biologisch produceren. Om zekerheid te hebben moest men een inspecteur stalen laten afnemen die vervolgens werden onderzocht in een labo¹⁷⁴.

¹⁷⁰ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁷¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1976, nr. 2.

¹⁷² Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁷³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1976, nr. 2.

¹⁷⁴ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

Ontstaan Velt-labo

De inspecteur van Velt werd samen met het Velt-labo boven de doopvont gehouden in 1976 en vielen onder de bevoegdheid van de Technische Commissie. De Technische Commissie was een vitaal orgaan binnen Velt en bezat de volgende bevoegdheden:

- Ze bepaalde de normen en waarden waar Velttelers en -bedrijven aan moesten voldoen. In het algemeen onderscheiden we twee Velt-bedrijven: de Velt-bedrijven in omschakeling en de volwaardige Velt-bedrijven.
- Het nemen van monsters of stalen bij aangesloten of toekomstige telers.
- Het bepalen van sancties bij een overtreding van het lastenboek. De Commissie waakt met andere woorden over de goede naam van het Velt-label en Velt-producten.
- Ze centraliseert alle vragen, opmerkingen en suggesties van Velt-leden en bespreekt deze tijdens hun bijeenkomsten.

Naargelang de groei van Velt had de Commissie de wens om zelfstandiger te worden.

De beslissing om een Velt-labo op te richten viel op 17 oktober 1976 in een bestuursvergadering te Hasselt. Omdat de werking van een labo duur was werd een brief geschreven naar toenmalig staatssecretaris voor leefmilieu Karel Poma met de vraag om financiële steun. De staatssecretaris reageerde positief en speelde het voorstel vervolgens door naar het ministerie van Volksgezondheid¹⁷⁵. Het voorstel werd gesteund door verbruikers- en milieuverenigingen, professor A. Heyndrix, hoofd van de dienst toxicologie van de R.U.G, door professor Boch, voorzitter van de “Werkgroep der industriële ecologie” en door ecologisch gerichte wetenschappers (zoals professor Ludo Verdonck en zijn Gentse collega’s). Het antwoord van het ministerie van Volksgezondheid was ondanks de sterke achterban negatief. Velt liet het hier niet bij en in de Commissie van Alternatieve Landbouw probeerde Velt samen met haar Waalse tegenhangers ASBLAB en *Nature et Progrès* vruchteloos druk uit te oefenen op het beleid¹⁷⁶ - vruchteloos aangezien het hoofd van de Commissie Alternatieve Landbouw, de toenmalige directeur generaal van het ministerie van Landbouw, sceptisch stond tegenover biologische landbouw¹⁷⁷.

Ondanks het negatieve antwoord van het ministerie ging het labowerk van Velt onder leiding van Fernand Verheughe onverstoord door. Verheughe legde contact met de St. Lievensschool te Gent voor het opstarten van controleonderzoeken en op 1 januari 1977 gaf de Technische Commissie groen licht

¹⁷⁵ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁷⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1977, nr. 3.

¹⁷⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1977, nr. 4.

om het Velt-labo op te starten in het huis van Verheughe. Professor Ludo Verdonck hield oog op de wetenschappelijke werking van het labo en Paul Walleyen zou de taak van inspecteur op zich nemen¹⁷⁸. Dankzij de contacten met professor Verdonck zou de labowerking van Velt al vlug uitbreiden met de komst van enkele Gentse professoren. Professor Verstraeten, zelf nooit lid geweest van Velt maar heel actief binnen de vereniging, nam de bodemanalyses belangeloos – zoals de rest van de professoren – voor zijn rekening. Professor Walter Steurbout onderzocht de Velt-telers op het gebruik van pesticiden in zijn labo aan de universiteit en als laatste gaf professor Poppe in naam van Velt voordrachten over biologisch telen. Ludo Verdonck zelf controleerde het Velt-labo en gaf Verheughe tips over de werking ervan. Verdonck is tot op de dag van vandaag voorzitter van Velt-Meetjesland, een van de eerste afdelingen van Velt¹⁷⁹. Hoewel Velt nu over een volwaardig labo beschikte werd besloten om de Velt-labels tijdelijk niet uit te reiken. Dit omdat het gebruik van twee labels te ingewikkeld en oninteressant bleek voor de biologische sector.

Casus Veltco: de coöperatieve van de vereniging

Het ontstaan van Veltco

De oprichting van een coöperatieve werd voor het eerst voorgesteld op de landelijke bestuursvergadering van Velt op 9 november 1975. Max van Tilburg, biologisch teler en handelaar, drukte op de vergadering voor het eerst zijn voornemen en die van andere biologische telers uit om zich te verenigen in een coöperatieve. In de vergadering werd besloten om van Tilburg de opdracht te geven om de beroepstellers te werven voor een nieuwe vergadering. De vergadering die van Tilburg organiseerde, bleek echter geen succes. Van Tilburg slaagde er niet in om voldoende telers te bereiken waardoor Velt het stuur zelf in handen nam. In de daaropvolgende vergaderingen die wel een succes waren, werd na een uiteenzetting van Omer Vandeursen besloten dat de Velt-beroepsvereniging een coöperatieve zal oprichten. *“Een coöperatieve kan de belangen van telers, handelaars en Velt beter dienen”* stelde Vandeursen¹⁸⁰. De coöperatieve was het geesteskind van laatstgenoemde¹⁸¹. De Velt-top maakte op bijeenkomsten zijn leden en bestuursleden warm voor het idee. Velt stelde dat de biologische telers in de jaren '70 met een aantal problemen kampten die ze niet zelf konden oplossen: telers hadden problemen met de afzetzekerheid, de garantie en de dure prijzen van grondstoffen en hulpmiddelen. Om hun problemen op te lossen verenigden telers zich in bijvoorbeeld ASBLAB, de Unie

¹⁷⁸ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Fernand Verheughe, 06/05/2016.

¹⁷⁹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Ludo Verdonck, 13/05/2016.

¹⁸⁰ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁸¹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyns, 22/04/2016.

Der Biologische Telers Van Groente en Fruit (opricht in 1967) en de biodynamische beweging¹⁸². Of we deze verenigingen kunnen vergelijken met een coöperatieve valt sterk te betwisten. In ieder geval gebruikte Velt dit motief om haar leden warm te maken voor het idee. Naast deze vergelijking stelde Velt ook dat het paste binnen de doelstellingen van de vereniging en dat beroepstellers vroeg of laat een coöperatieve zouden oprichten met of zonder de hulp van Velt.

De Velt-top was enthousiast over de coöperatieve die de naam Veltco kreeg en nam contact op met leden en afdelingen om te investeren. In totaal werden 150 mensen, waaronder 3 Velt-afdelingen (onder de persoonlijke naam van de voorzitter) bereid gevonden. Elk lid kon een aandeel kopen van maximum 10000 BEF per persoon. Veltco begon met 1.000.000 BEF wat veel meer was dan de vooraf geschatte 500.000 BEF die nodig was om de coöperatieve op te starten. Veltco ging officieel van start op 12 september 1976 en richtte zich specifiek op drie groepen: de biologische consument, de amateurtuiniers die gifvrij wilden werken en de beroepssector die zowel de telers, handelaars als distributeurs omvatten. Om de kwaliteit van Veltco-producten te waarborgen werden de producten getest in het Velt-labo van Fernand Verheughe¹⁸³.

De bedoeling van Veltco was om de winsten van de coöperatieve te investeren in Velt zelf. De mensen die investeerden in Veltco kregen slechts een beperkte vergoeding voor hun ingebrachte kapitaal. Ironisch genoeg kocht Velt zelf wel geen aandelen van Veltco, maar zou ze Veltco wel 300.000 BEF geleend hebben die het dankzij een clause in het contract te allen tijde kon terugvragen. Velt vond van zichzelf dan ook dat ze de touwtjes stevig in handen hield¹⁸⁴. We kunnen concluderen dat Velt de coöperatieve sterk aanmoedigde en wou profiteren indien er winst werd gemaakt. Indien het echter fout zou aflopen had Velt dankzij de clause een stok achter de deur. Velt wou de baten, maar niet de kosten.

De neergang van de coöperatieve

De toenmalige voorzitter van Velt Jan Heyman zei in het interview dat het te vroeg was om daar gedetailleerd op te antwoorden. Het is duidelijk dat Heyman het verlies van de coöperatieve nog niet achter zich kan laten. Ondanks dat de vroegere voorzitter het te vroeg vond om er onderzoek naar te doen gaf hij tijdens het interview toch enkele redenen voor het falen van Veltco; er was geen financieel

¹⁸² Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁸³ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁸⁴ AMSAB-ISG, Verslagboek 2. Verslagen van de algemene ledenvergadering en de bestuursvergadering in 1977-1978, *Bestuurscontacten*, 1977, nr. 1.

expert om de zaken te controleren, de beroepstellers kwamen niet naar de vergaderingen waardoor het Velt-bestuur zelf de touwtjes in handen moesten nemen *“het waren de idealisten van de Velt-bestuursleden die deze karwei probeerden te klaren. Maar die zware last was voor hun amateurschouders te zwaar”*. De idealistische Velt-bestuursleden hadden hun schouders gezet onder Veltco om de beroepstellers te ondersteunen in hun vraag. De bestuursleden gingen hier in tegen de meerderheid van de Veltleden die gekant waren tegen de coöperatieve. We hadden geen andere keuze opperde Heyman, *“wie zou de beroepstellers anders geholpen hebben? We hebben het geriskeerd, we hadden ons ook veilig in ons positie als amateurvereniging kunnen terugtrekken en doen alsof onze neus bloedde. Zijn we niet geslaagd, goed, en dan? Niemand van de gedupeerden heeft in al die jaren ook maar één Velt-bestuurslid met de vinger gewezen”*. Uit het interview kunnen we afleiden dat het Veltco debacle nog zwaar doorweegt bij de oude voorzitter¹⁸⁵.

Onderzoek naar bronnen binnen Velt en Veltco leveren de volgende resultaten op:

- Volgens Velt was Veltco te klein, had ze beperkte middelen (ze is nochtans met het dubbele van de vooropgezette som kunnen beginnen), maakte het zichzelf niet genoeg bekend bij consumenten, was ze afwezig op natuurbeurzen, kostte het gebruik van het Veltlabo veel te veel (Veltco gaf 400.000 BEF aan Velt om haar labo te gebruiken) en als laatste moesten sommige producten van Veltco na labo-onderzoek uit de rekken worden gehaald¹⁸⁶.
- Veltco zelf laakt het gebrek aan participering van de Velt-leden in het hele verhaal. De Velt-leden laakten het om een drukkingsgroep te vormen voor biologische producten, ze weigerden om naar Veltco producten in de winkels te vragen, opperde Veltco¹⁸⁷. De Velt-leden zelf stonden altijd heel sceptisch tegenover de beroepswerking van Velt. Er werd leden dan ook verweten enkel bezig te zijn met hun tuin. Dit was een feit en kunnen we ondersteunen door de ontevredenheid van de Velt-leden over de bestelbons van Veltco die kosteloos werden bijgevoegd in *‘t Seizoentje*¹⁸⁸.
- Bovendien was er een overaanbod in de zomer en een onderaanbod in de winter. Dit had tot gevolg dat de prijzen van de Veltco-producten ongemeen hoog waren. De toenmalige voorzitter van Veltco probeerde dit probleem op te lossen door bespoten producten te kopen en deze te verkopen als Veltco-producten¹⁸⁹ tot grote woede van de Veltco-telers die een

¹⁸⁵ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

¹⁸⁶ Amsab-ISG, 2007-MD/386, *Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw velt (Vereniging Ecologische Land- en Tuinbouw) naar aanleiding van 1 jaar Veltcobestaan.*

¹⁸⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1977, nr. 4.

¹⁸⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 2.

¹⁸⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 2.

verschillende labeling eisten voor hun producten en de producten van boeren die niet aangesloten waren¹⁹⁰.

Veltco ging uiteindelijk na een jaar failliet. N.V Veldboerke van Fernand Huts nam het patrimonium van Veltco over en sloot een contract af met Velt en het Veltlabo om tegen betaling controle te laten uitvoeren op hun producten. Velt liet weten dat het enkel de producten die Veldboerke bij de Velt-telers afnam zou waarborgen¹⁹¹. In april 1980 stelt de toenmalige beheerraad van Velt dat Velt een morele verantwoordelijkheid droeg in het falen van de coöperatieve¹⁹². Een jaar later beslist de bestuursraad van de vereniging dat alle Veltco-leden levenslang lid konden blijven van Velt indien ze dit wilden¹⁹³.

Dat Velt een morele verantwoordelijkheid draagt in het falen van Veltco is een vaststaand feit. Hierboven konden we lezen dat Velt veel oorzaken opsomde voor het falen van de coöperatieve. Hierbij is het opmerkelijk dat ze aanvankelijk vermeldden dat ze de touwtjes binnen Veltco stevig in handen hadden om daarna scherpe kritiek te leveren op de werking van de coöperatieve. Ook het stimuleren van Velt-leden om te investeren in de coöperatieve terwijl Velt zelf niet verantwoordelijk wou zijn voor een eventueel debacle en het feit dat Velt stelde dat de winsten van de coöperatieve voornamelijk zullen gebruikt worden om de Velt-werking te ondersteunen is opmerkelijk. Velt was natuurlijk niet de enige verantwoordelijke voor het falen van Veltco. Allereerst was het algemene klimaat om een coöperatieve op te richten negatief, stelde professor Verdonck – dit zowel met betrekking tot de toenmalige maatschappij als de Velt-leden zelf¹⁹⁴. Naast het negatieve klimaat schoot ook het Veltco-bestuur tekort om de coöperatieve (correct) draaiende te houden.

Nasleep van Veltco

Na het failliet van Veltco werd Velt geconfronteerd met twee grote problemen. De beroepstellers en de consumenten hadden nog maar weinig vertrouwen in enerzijds Velt en anderzijds de biologische landbouw. Sommige telers van Velt scheurden zich na het Veltco debacle eenzijdig af en richtten de Vereniging van Velttelers op¹⁹⁵. Om het vertrouwen met de telers te herstellen vermeldde Velt onder het voorzitterschap van Frederik Van Den Brande in 1978 (cfr. infra) dat biologisch telen de

¹⁹⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 3.

¹⁹¹ AMSAB-ISG, *Verslagboek 3. Verslagen van de landelijke beheerraad, de stuurgroep en de contactgroep in 1978-1979*, *Bestuurscontacten*, 1979, nr. 1.

¹⁹² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1980, nr. 2.

¹⁹³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1981, nr. 2.

¹⁹⁴ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Ludo Verdonck, 13/05/2016.

¹⁹⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 4.

belangrijkste focus van Velt bleef. De nieuwe voorzitter legde de nadruk op de noodzakelijke samenhang en samenwerking tussen telers, verdelers, winkeliers en consumenten¹⁹⁶. Om het vertrouwen van de consument te herstellen legde Velt ook de voordelen van biologische producten en het nut van labels meermaals uit aan de consumenten¹⁹⁷.

Deel III: Velt op weg naar een professionele vereniging (-1980)

Velt als nationale federatie

Doorheen de geschiedenis van Velt zien we met betrekking tot het lidgeld een zelfde evolutie, namelijk dat het centrale bestuur het lidgeld steeds wou verhogen om te anticiperen op slechte financiële situaties. De verhoging van het lidgeld bracht hen meermaals in aanvaring met de afdelingsbesturen die dit niet graag zagen gebeuren. Naast het lidgeld nam het Veltbestuur ook de volgende maatregelen om de kas te spijzen: reclame werd toegelaten in 't *Seizoentje*, Velt bracht (zaai)kalenders uit en organiseerde tal van activiteiten om geld in te zamelen, waaronder de kookcursussen van Aleide Lagrou. Ondanks de nodige initiatieven liet Velt de piste van subsidiëring steeds open. Na een kleine subsidie in 1977 aasde Velt in dat zelfde jaar op een subsidie als socio-culturele vereniging. Hiervoor moest Velt 80 afdelingen creëren over heel Vlaanderen en zich ombouwen tot een landelijke vereniging met provinciale structuren of een nationale federatie met provinciale structuren¹⁹⁸. Het behalen van subsidiëring werd noodzakelijk gezien voor de toekomst van de vereniging en Velt deed er dan ook letterlijk alles aan om te voldoen aan deze voorwaarden¹⁹⁹. De omschakeling van Velt naar een provinciale structuur werd net als de omschakeling naar een nationale federatie eind 1977 goedgekeurd²⁰⁰. Wat de nationale federatie betreft hield het Velt-bestuur echter een stok achter de deur. Het Velt-bestuur besliste ondanks een goedkeuring van de beheerraad met 18 op 21 stemmen dat de omschakeling naar een nationale federatie ongunstig zou zijn voor de toekomst van de vereniging. Het bestuur koos daarom unaniem om Velt om te bouwen naar een landelijke vereniging met provinciale structuren²⁰¹.

¹⁹⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 4.

¹⁹⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1979, nr. 3.

¹⁹⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1977, nr. 4.

¹⁹⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1977, nr. 3.

²⁰⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1977, nr. 4.

²⁰¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 2.

Democratisch Velt

Zoals we hierboven konden waarnemen hield het Velt-bestuur de touwtjes goed in handen. Het was anders ook niet werkzaam, besloot Willaeyts; *“elke afdeling die meer dan 50 leden had, had het recht om een beheerder aan te stellen in de beheerraad. Degene die daar het luidst riep kreeg het meeste aandacht”*²⁰². Uit onvrede met bovenstaande ontwikkelingen schakelde Velt in 1982 over naar een geleide democratie (cfr. infra). Dit had als voordeel dat beslissingen vlugger konden gemaakt worden door mensen die er in bekwaam waren, poneerde de bestuursraad²⁰³. We kunnen echter concluderen dat Velt vanaf haar ontstaan altijd al een geleide democratie was: enkel het bestuur bepaalde de richting van de vereniging, niet de leden.

Wat het Velt-bestuur zijn leden verwijt, namelijk een gebrek aan deskundigheid, kunnen we later, in het begin van de jaren '90 vergelijken met de perikelen tussen de vaste medewerkers en het Velt-bestuur. De vaste medewerkers, allen academici, verweten de bestuursraad van Velt ondeskundigheid. *“Men weet niet waarover men praat”* beargumenteerden de medewerkers. De vaste medewerkers wilden dan ook de invloed van het bestuur beperken, *“het voordeel om de macht bij de vaste medewerkers te leggen is dat beslissingen vlugger kunnen gemaakt worden door mensen die er bekwaam in waren”*²⁰⁴. De perikelen tussen het bestuur en de vaste medewerkers lagen aan de basis van de tweede grote turbulente periode binnen Velt (cfr. infra).

Op weg naar een professionele vereniging

De omschakeling van Velt naar een landelijke vereniging met provinciale structuren met in totaal 80 afdelingen bracht heel wat werk met zich mee dat de vrijwilligers en de gewetensbezwaarden die aanwezig waren sinds 1975 niet meer konden bolwerken. Over de gewetensbezwaarden vertelde Willaeyts een leuke anekdote: om aanspraak te maken op gewetensbezwaarden moest een vereniging officieel gesubsidieerd, erkend worden door de Belgische overheid. Aangezien Velt niet gesubsidieerd of erkend werd, dreigde het zijn gewetensbezwaren dan ook te verliezen. Dankzij banden met toenmalige kabinetsmedewerker Demeester, die werkte op het kabinet van Minister van Nederlandse Cultuur en Vlaamse zaken Rika De Backer (1974-1979), kwam dit echter via een achterpoortje toch in orde²⁰⁵. Demeester was net als Willaeyts woonachtig te Zoersel.

Om de druk op het secretariaat te verlichten deed Velt in 1976 voor 2 jaar lang beroep op het Bijzonder Tijdelijk Kader (BTK) dat toenmalige werklozen werk gaf. Het BTK bleek uitzonderlijk voordelig voor de

²⁰² Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyts, 22/04/2016.

²⁰³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 2.

²⁰⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 2.

²⁰⁵ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyts, 22/04/2016.

vereniging, want er kwam naast een werkloze boekhouder ook een landbouwingenieur kosteloos voor de vereniging werken²⁰⁶. Naast het BTK werd in datzelfde jaar op het Velt-labo een technisch consulent aangenomen²⁰⁷. De consulent moest ervoor zorgen dat Velt de steeds groeiende groep beroepstellers vakkundig te woord kon staan en zijn mannetje kon staan in wetenschappelijk kringen. De functie van technische consulent werd voorheen vervuld door enkele pioniers van Velt steunend op de hulp van de hierboven beschreven Gentse professoren. Naast de technische consulent nam Velt in 1977 ook een administratieve kracht aan op het secretariaat²⁰⁸. Om de twee nieuwe krachten te betalen werd het lidgeld met 50 BEF verhoogd²⁰⁹.

De professionalisering en de daarbij gepaard gaande verhoging van het lidgeld gebeurde echter niet zonder slag of stoot. Veel amateurleden zagen het nut niet in van een technisch consulent die in hun ogen enkel diende om de beroepstellers te ondersteunen. *“Ik dacht dat amateur- en beroepstellers één pot nat waren, daar heb ik me ferm aan misrekend”* vertelde Willaëys²¹⁰. De beheerraad reageerde op de kritiek van de amateurtelers door te stellen dat de consulent ook ten dienste staat van de amateurtelers *“de consulent kan hen antwoorden bieden op technische vragen en lezingen geven op hoogstaand niveau”*. Rik Dedapper (latere voorzitter van Velt) was gekant tegen de consulent en stelde dat beroepstellers verondersteld werden hun job te kennen en dus bijgevolg geen consulent nodig hadden²¹¹. Naast de spanningen tussen de amateur- en beroepstellers had Velt ook te maken met spanningen omtrent de betaalde krachten op het secretariaat. Mensen van het eerste uur, vrijwilligers hadden het moeilijk dat ze aan de kant werden geschoven ten gunste van betaalde krachten *“ze zitten met 6 op het secretariaat en het werkt nog niet naar behoren”* was een vaak gebruikt verwijt. Het nieuwe Velt-bestuur na Jan Heyman stelt dat het naïef was van deze mensen om te denken dat Velt steeds hetzelfde ging blijven²¹².

Ook het steeds groeiende vormingswerk dat nodig was om de subsidiëring binnen te halen was onderhevig aan felle kritiek. Velt reageerde op deze kritiek door te stellen dat het vormingswerk niet draait om het verkrijgen van subsidies, *“het is slechts een leuk extraatje om de Velt-werking te ondersteunen”*²¹³ – een ‘extraatje’ dat broodnodig was voor Velt om het hoofd boven water te houden. Velt wou via het vormingswerk van de afdelingen voldoen aan de quota’s van het decreet van 4 juli

²⁰⁶ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaëys, 22/04/2016.

²⁰⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1976, nr. 3.

²⁰⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 1.

²⁰⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1977, nr. 3.

²¹⁰ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaëys, 22/04/2016.

²¹¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1977, nr. 4.

²¹² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1979, nr. 3.

²¹³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1979, nr. 3.

1975 om subsidies te krijgen als sociaal-cultureel vormingsnetwerk. Om de vrijwilligers niet te verliezen en om de spanningen binnen de afdelingen te laten bekoelen riep Velt op tot *“samenhorigheid en eenheid binnen de rangen, enkel zo kan de vereniging de toekomst tegemoet”*²¹⁴. Met betrekking tot de beroepsteelt riep de opvolger van Jan Heyman Frederik Van Den Brande in 1978 op tot een blijvende aandacht voor de beroepstellers binnen Velt. Onderzoek wees uit dat de nieuwe voorzitter zelf een proefbedrijf had²¹⁵.

Jan Heyman zag bovenstaande ontwikkelingen met lede ogen aan. Zijn teergeliefde vereniging professionaliseerde zich en zocht bij de overheid steun voor zijn werking. *“Ik stond daar niet enthousiast tegenover. In zo’n pakje gesubsidieerden door de overheid, zul je zelden het nodige vuur voor de juiste manier van telen van groenten en fruit terugvinden”* merkte de eerste voorzitter op. Ook het suggereren van een voorzitter van een Velt-afdeling dat Velt een consumentenvereniging was, viel niet in goede aarde bij Jan Heyman *“voor mij betekende dit als een soort verraad aan de originele Velt. De Velt is géén consumentenvereniging, maar door haar juiste manier van bodembehandeling telen, doet ze automatisch al het nodige voor de consument”*. De voorzitter trad dan ook af uit ongenoegen over de werking en de richting die Velt wou uitgaan en niet zoals de gecensureerde versie luidt door gezondheidsproblemen *“van een Velt die afgleed van zijn oorspronkelijke idealen, wenste ik geen lid te blijven”*, vertelde Jan Heyman²¹⁶. De opvolger van de eerste voorzitter was zoals we eerder al konden vaststellen Frederik Van den Brande. Van den Brande bleef voorzitter tot 1980.

Nieuwe Velt-groepen

Naast de beroeps- en amateurtelers begonnen er zich in 1978 2 nieuwe groepen te ontwikkelen in de vereniging, namelijk de Velt-jeugd en Velt-vrouwen. De Velt-jeugd ging officieel van start in 1980 dankzij de steun van het echtpaar Willaeyns en hun dochter Veerle. Het idee achter de Velt-jeugd kwam van Aleide vertelde haar man *“ze vond het verschrikkelijk wat haar kinderen te eten kreeg tijdens kampen in de zomer”*. Naar aanleiding van dit ongenoegen werd de Velt-jeugd boven de doopvont gehouden. In totaal zouden 56 kinderen zich aansluiten. De Velt-jeugd was echter geen lang leven beschoren, *“eens de kinderen naar de universiteit gingen is Velt-jeugd gestopt”*²¹⁷.

²¹⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1979, nr. 2.

²¹⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1978, nr. 2.

²¹⁶ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

²¹⁷ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyns, 22/04/2016.

In tegenstelling tot de Velt-jeugd waren de vrouwen vanaf het begin wel al betrokken binnen VBLT en Velt. Vaak speelden de vrouwen een cruciale rol in de ontwikkeling van de vereniging. We herinneren ons nog boerin Maria Vandierendonck die een belangrijke rol speelde in het ontstaan van VBLT en Aleide Lagrou die haar man overtuigde om geen pesticiden te gebruiken en er op deze manier voor zorgde dat haar man zich inzette voor de vereniging. Daarnaast gaf Aleide vanaf het begin van Velt ook kookcursussen voor de vrouwen van Velt-leden en lag ze aan de basis van het eerste Velt-logo. We kunnen haar met andere woorden zoals haar man Daniël Willaeyts bestempelen als de *“moeder van Velt”*.

Vrouwen zelf waren binnen Velt automatisch lid als hun man zich tot de vereniging had aangesloten. Hoewel er van de vrouwen uit een grote interesse was voor de vereniging hechtte het Velt-bestuur aanvankelijk niet veel belang aan deze doelgroep. Velt focuste zich vanaf het begin vooral op zijn mannelijke leden. De mannen binnen Velt wisten vaak ook niet welke rol de vrouwen speelden in de vereniging. Samengevat kunnen we concluderen dat het Velt-bestuur niet wist hoe ze met vrouwen moest omgaan en gaf hen dan ook weinig credit voor hun handelingen. Een voorbeeld hiervan geeft Willaeyts in zijn geschiedenis van Velt *“tijdens de eerste samenkomst van het dagelijks bestuur onder de nieuwe voorzitter Frederik Van den Brande vertelde de nieuwe voorzitter aan Aleide dat ze maar met zijn vrouw thee moest drinken in de keuken. Ik protesteerde. Aleide is de godganse dag betrokken bij de leiding van de Velt, waar ze vaak de bedienden en gewetensbezwaarden begeleidt terwijl ik naar mijn werk ben”*²¹⁸. Het Velt-secretariaat was zoals eerder vermeld gevestigd bij Willaeyts thuis. Ook met de opvolger van Van den Brande kwam het tot een conflict met Aleide, zei Willaeyts *“op het eerste Dagelijks Bestuur onder Rik Dedapper gebeurde precies hetzelfde. Dedapper zei tegen Aleide ga maar TV kijken met Jeanneke (de vrouw van de voorzitter)”*²¹⁹.

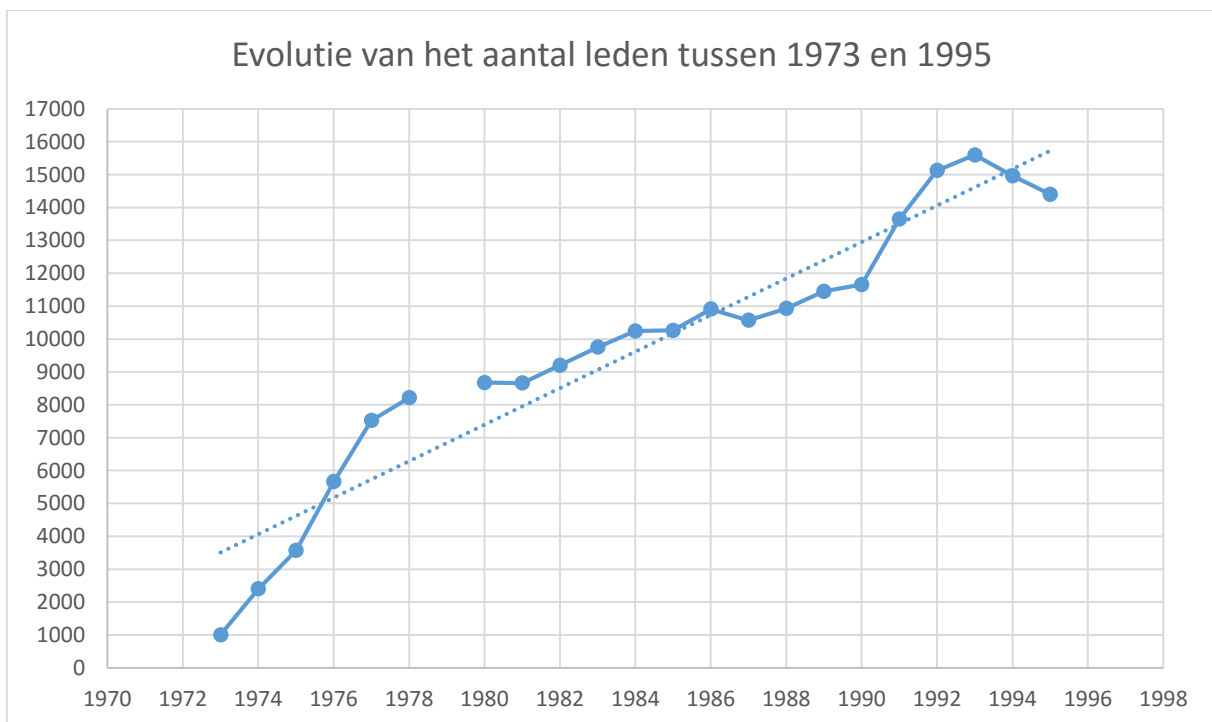
Hoewel vrouwen aanvankelijk een marginale rol speelden binnen Velt zal dit gedurende jaren '80 en '90 geleidelijk aan veranderen. Vrouwen gingen vanaf de tweede helft van de jaren '90 zelfs een meerderheid vormen van het aantal Velt-leden. Dit had alles te maken met de uitbreiding van de kookcursussen van Aleide en de focus van Velt als consumentenorganisatie begin de jaren '90 (cfr. infra). Verheughe vertelde in zijn interview dat hij aan de vrouwen die zijn vormingscursussen volgden vertelde dat zij de dokter van hun gezin waren. Vrouwen moesten er met andere woorden voor zorgen dat hun man en kinderen gezond konden eten; met deze oproep probeerde Verheughe de vrouwen

²¹⁸ D. Willaeyts en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeyts, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 21.

²¹⁹ D. Willaeyts en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeyts, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 22.

aan te spreken²²⁰. Naast de voedingscursussen en de consumentenwerking acht Luk Naets ook de siertuinwerking van Velt eind jaren '80 verantwoordelijk voor groeiende vrouwelijke interesse in Velt²²¹.

Een ander opmerkelijk vaststelling met betrekking tot de Velt-leden is dat een grote groep leden aanvankelijk slechts voor 1, maximum 2 jaar lid bleven van de vereniging. Dit kunnen we linken aan het dissociatieproces van Hellemans, namelijk dat de band tussen leden en hun beweging heel voorwaardelijk was vanaf de jaren 60²²². Mensen kwamen kennis opdoen over het biologisch telen en tuinieren en verlieten de vereniging eens ze de kennis hadden opgedaan. Deze voortdurende uitstroom was negatief voor de werking en de financiële stabiliteit van de vereniging. Om te anticiperen op dit verlies begon Velt vanaf 1979 leden die hun lidmaatschap niet hernieuwden systematisch brieven te sturen om hen alsnog te overtuigen om zich opnieuw aan te sluiten. De brievenactie had vaak een groot succes²²³. Met betrekking tot de financiële situatie zocht Velt zoals eerder vermeld steun bij de overheid. Hieronder vinden we een overzicht weer van de evolutie van het aantal leden binnen Velt (cijfers gevonden in *Bestuurscontacten*, zie bijlage).

²²⁰ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Fernand Verheughe, 06/05/2016.

²²¹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Luk Naets, 19/05/2016.

²²² J. Billiet en M. Hooghe, "Historische en sociologische benaderingen van nieuwe sociale bewegingen", p. 347.

²²³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1979, nr. 2.

Algemeen zien we dat na de sterke groei in de jaren '70 het aantal Velt-leden gestaag groeide in de jaren '80 om vervolgens in het begin van de jaren '90 opnieuw sterk te groeien. Deze groei was te danken aan de aanwezigheid van Velt in de media. De aanwezigheid van Velt in de media eindigde in 1993 (cfr. infra) en kunnen we dus koppelen aan de daling van het aantal leden tussen 1993 en 1995. Op welke manier Velt in de media kwam bespreken we later in deze verhandeling. De lichte daling tussen 1993 en 1995 werd goed gemaakt door de verschillende voedselcrisissen eind de jaren '90.

Spanning tussen ecologie en economie

Opvallend in dit alles is dat het lidmaatschap van Velt ondanks de crisisperiode in de jaren '70 er sterk op vooruit ging. Dit ligt in de lijn van de bevindingen van Hanne Labeeuw in haar masterproef *“Milieuattitudes van jongeren in tijden van economische crisis”*. Labeeuw concludeert hierin dat *“de bereidwilligheid om economische middelen af te staan niet verandert bij respondenten bevraagd in 2008 in vergelijking met deze bevraagd in 1990 en 1999. De economische crisis van 2008 heeft dus geen effect op de waarde die mensen achten aan het milieu en hen willingness to pay”*²²⁴. Onder *willingness to pay* verstaan we de psychologische maat waarbij respondenten afwegen of ze financiële middelen willen inzetten die het milieu ten goede zou komen²²⁵. In de wetenschap zelf bestaat er een spanning over de relatie tussen economie en ecologie. Deze spanning kunnen we het best uitleggen aan de hand van de bachelorpaper *“Anders gaan leven. Een onderzoek naar Belgische ecologische gemeenschapsvorming van 1970-1990”* van Emma Vanpaemel. Vanpaemel beschrijft hierin “de resultaten van de handelingen van de interdisciplinaire studiedagen ‘Ecologische en economische geschiedenis’ (Gent, 21 november 1997) en ‘De spanning tussen economie en ecologie’ (Gent, 3 en 4 maart 1998) die door het Tijdschrift voor Ecologische Geschiedenis gebundeld zijn in het Jaarboek van 1998”²²⁶. Hieronder geven we aan de hand van bovenstaande bachelorpaper een bloemlezing van de verschillende standpunten van wetenschappers: Historicus Eric Vanhaute stelt in zijn bijdrage ‘Van Malthus tot Rio – Retoriek rond economie en ecologie’ dat er geen ecologie zonder economie is. Met andere woorden: “ecologisch denken is niet mogelijk zonder problematisering van economische productiesystemen en sociale verhoudingen”²²⁷. Milieufilosoof Guy Quintelier poneert dat de “conflictspanning tussen mens en natuur gebaseerd is op twee grondprincipes van het menselijk

²²⁴ B. Labeeuw, *Milieuattitudes Van Jongeren In Tijden Van Economische Crisis*. Gent, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2009, p. 26 (promotor: B. Van de Putte)

²²⁵ B. Labeeuw, *Milieuattitudes Van Jongeren In Tijden Van Economische Crisis*, p. 2.

²²⁶ E. Vanpaemel, *Anders gaan leven. Een onderzoek naar Belgische ecologische gemeenschapsvorming van 1970-1990*. Gent (onuitgegeven bachelorpaper Universiteit Gent), 2015, p. 13 (promotor: B. De Wever).

²²⁷ E. Vanhaute, ‘Van Malthus tot Rio – Retoriek rond economie en ecologie’, in: G. Castryck en M. Decaluwe eds. *Jaarboek voor ecologische geschiedenis: Economie en ecologie: gisteren, vandaag en morgen*, 1998, p. 82.

bestaan: het ecologische en het economische grondprincipe. De filosoof plaatst hier ecologie en economie op gelijke en onlosmakelijk verbonden hoogte en besluit dat er geen enkele reden zou zijn om aan economie te doen als we gedeelten van de natuur niet zouden moeten wijzigen voor ons voortbestaan. Mensen hebben maar reden om zich van de ecologische wetten rekenschap te geven omdat ze van de natuur afhankelijk zijn". De stellingen van Quintelier staat haaks op deze van Filosoof Johan Braeckman in *'Omgaan met begrensdheid – Beschouwingen over ecologie, economie en demografie'*. In het kort stelt de filosoof dat economie ondergeschikt is aan ecologie²²⁸. Dat er spanningen tussen beide bestaan op wetenschappelijk vlak is ontegensprekelijk. Veel intellectuelen stellen zich al dan niet impliciet de vraag of een duurzame samenleving kan voorkomen binnen een kapitalistisch bestel²²⁹. Historicus Erik Thoen roept echter op om de zaken op lange termijn te bekijken en dat "het fout is om te veronderstellen dat alleen een kapitalistisch georganiseerde economie de relatie tussen mens en milieu uit balans brengt. Als voorbeeld verwijst Thoen naar de feodale economie die in sterk onevenwicht leefde met de natuur en dat een ongelijke verdeling van goederen voor hongersnoden, ziekten en oorlogen zorgden. Thoen haalt eveneens aan dat energieproblemen niet nieuw zijn: ecologie stond ook in het verleden in relatie met de structuur van de maatschappij"²³⁰.

Deel IV: de ontwikkeling van Velt tussen 1980 en 1985

De vzw Velt

In 1980 verandert er heel wat voor Velt. Velt bouwde zich om tot een vzw en kreeg voor het eerst een experimentele subsidie van 400.000 BEF als sociaal-cultureel vormingsnetwerk²³¹. Onderzoek in de archieven van de Vlaamse overheid leert dat Velt niet 400.000, maar 300.000 BEF kreeg²³². Dankzij de subsidie kon Velt een halftijds educatief personeelslid aannemen en stelde de vereniging dat het er nu op zal aankomen om een functionerend geheel te worden. Het was voor Velt belangrijk dat hun werking vlot verliep om blijvend aanspraak te maken op de subsidie. Landelijk Velt (de bestuursraad) hield de touwtjes goed in handen en splitste de vzw op in drie afdelingen; Velt-A, Velt-B en Velt-D. Zelf hield de bestuursraad controle op 't *Seizoentje*, de Werkgroep Coördinatie en de Technische

²²⁸ E. Vanpaemel, *Anders gaan leven. Een onderzoek naar Belgische ecologische gemeenschapsvorming van 1970-1990*, p. 14.

²²⁹ E. Vanpaemel, *Anders gaan leven. Een onderzoek naar Belgische ecologische gemeenschapsvorming van 1970-1990*, p. 17.

²³⁰ E. Vanpaemel, *Anders gaan leven. Een onderzoek naar Belgische ecologische gemeenschapsvorming van 1970-1990*, p. 19.

²³¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1980, nr. 1.

²³² Ontwerp van Decreet houdende *de begroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1981*, 7-B (zitting 1980-1981), nr. 1.

Commissie die ondertussen werd voorgezeten door professor Walter Steurbaut van de Universiteit Gent. In de bestuursraad zetelen naast het dagelijks bestuur afgevaardigden van Velt-A, Velt-B en Velt-D. Het dagelijks bestuur dat bestond uit de voorzitter, secretaris en penningmeester werd verkozen door de algemene vergadering²³³. De werking van de drie afdelingen bestond uit het volgende:

- Velt-A richt zich op de amateurwerking van Velt. Het beschikt over een eigen beheersorgaan en staat in voor publieke relaties en socio-culturele vorming voor zijn leden en jeugdwerking.
- Velt-B richt zich op de beroepstellers binnen Velt en beschikt net als Velt-A over haar eigen beheersorgaan. Onder Velt-B valt de consulent, de distributiewerking en de redactieraad. Bij het aannemen van de consulent stelde het centrale bestuur van Velt dat de consulent zowel de amateurs als de beroepstellers dient. We kunnen dus besluiten dat het een leugentje om bestwil was om de gemoederen te bedaren.
- Velt-D richt zich op de diensten van Velt. Onder Velt-D valt het Veltlabo, het proefbedrijf, de recyclagedienst en de compostdienst. Daarnaast beschikt Velt-D net zoals de twee andere afdelingen over een eigen beheerraad²³⁴.

De eerste crisisperiode binnen Velt

De nieuwe voorzitter van de vzw, Rik Dedapper, werd vanaf zijn aanstelling in 1980 geconfronteerd met verschillende problemen. In 1979 vernieuwde 30 procent van de Velt-leden hun abonnement niet waardoor de vereniging in slechte papieren kwam te zitten²³⁵. Ook het debat rond de subsidies bleef als een zwaard van Damocles boven de vereniging hangen. Het verzet binnen de vereniging zelf werd geleid door ondervoorzitter Francis Van der Ven: *“aan de mem van de staat hangen, nooit!”*. Hij trachtte dan ook de Velt-afdelingen op te zetten tegen het Velt-secretariaat, die de stuwende kracht was achter de subsidiëring²³⁶. Rik Dedapper zelf staat bekend als een koppig en controversieel figuur: Koppig omdat hij nooit van zijn gedacht afweek²³⁷, controversieel omdat hij de boeken die hij schreef liet inbinden op kosten van Velt. Dedapper staat verder ook bekend *“als de zuiverste van de zuiverste”* (de meest zuivere biologische landbouw tot op het fanatieke aanhangen), dit past dan ook goed in zijn

²³³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1980, nr. 1.

²³⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1981, nr. 3.

²³⁵ AMSAB-ISG, Verslagboek 6. Verslagen van het 4de Veltcongres, de technische commissie, het landelijk bestuur, de algemene vergadering en de beheerraad in 1980-1981, *Bestuurscontacten*, 1981, nr. 1.

²³⁶ D. Willaëys en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaëys, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 22.

²³⁷ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Herman De Waele, 27/04/2016.

kraam, stelde Willaeyns²³⁸. Hiermee wordt bedoeld dat Dedapper zich nooit voor zijn acties moest verantwoorden.

De escalatie tussen Velt-leden en hun bestuur zal uiteindelijk een hoogtepunt bereiken op de algemene vergadering in 1981 waar de leden het dagelijks bestuur verweten dat ze van Velt een stuurloos schip hadden gemaakt. Om orde op zaken te stellen werd in de algemene vergadering besloten om een extra landelijk bestuur samen te roepen te Londerzeel waarin ook alle bestuursleden van de provincies zullen worden uitgenodigd. In Londerzeel bleek al snel dat de situatie uitzichtloos was. In plaats van de bruggen te herstellen tussen het dagelijks bestuur en de leden werden ze allen opgeblazen. De provinciebestuursleden kondigden de 'noodtoestand' af en nam het bestuur van de vzw volledig over. Rik Dedapper werd samen met het hele dagelijks bestuur opzij gezet. De provinciebestuursleden stelden Jan Leroy aan als waarnemend voorzitter met de opdracht om de toestand binnen Velt in detail te onderzoeken en voorstellen te formuleren om de situatie recht te trekken.

Velt werd tijdelijk bestuurd door een centraal bestuur bestaande uit twee leden per provincie met aan het hoofd de waarnemende voorzitter Jan Leroy. De leden van het dagelijks bestuur met Rik Dedapper bleven hun uitvoerende functie behouden op voorwaarde dat ze op de vergaderingen geen stemrecht kregen. Onder Jan Leroy zien we dat er geleidelijk aan terug bruggen werden gebouwd tussen de verschillende fracties binnen Velt. Het vertrouwen groeide en er werden belangrijke afspraken gemaakt over de toekomst van de vzw. In de beheerraad, het belangrijkste orgaan binnen Velt, zouden voortaan provinciale verkozen leden zetelen. Een provincie had recht op 1 afgevaardigde per 600 leden²³⁹. Voortaan zou ook de beheerraad in plaats van de algemene vergadering het dagelijks bestuur kiezen van wie de functies enkel nog uitvoerend waren. De geleide democratie binnen Velt was officieel geboren. Algemeen kunnen we concluderen dat de eerste turbulente periode binnen Velt werd afgesloten met een verschuiving van de macht naar de provincies.

²³⁸ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyns, 22/04/2016, interview Willaeyns

²³⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1983, nr. 2.

Velt onder Herman De Waele van 1982 tot 1984

Op 7 april 1982 werd Herman De Waele door de beheerraad verkozen tot nieuwe voorzitter van Velt en werd gewetensbezwaarde op het secretariaat Michel Buysens aangenomen als nieuwe secretaris. In navolging van de aanstelling van Buysens werd Bart Maes aangenomen als nieuwe gewetensbezwaarde – ook hij kon na zijn dienstperiode aan de slag bij Velt. De Waele was een compromisfiguur die de rust in Velt terugbracht. De nieuwe voorzitter gaf bij het begin van zijn aanstelling zijn relaas weer over de afgelopen gebeurtenissen: *“de eerste vijf jaar van Velt hadden zich gekenmerkt in een snelle explosieve groei dankzij de belangeloze en jeugdige medewerking van vele vrijwilligers. Het was voorspelbaar dat na deze jeugdige groei een moeilijke puberteit zou volgen. De groter wordende vereniging zocht de laatste jaren vruchteloos naar vaste en goede structuren. Vruchteloos aangezien de obstakels in eigen rangen lagen”*²⁴⁰. Binnen Velt zag de voorzitter dan ook een tweestroom tussen mensen met een wetenschappelijke en technische opleiding en mensen die de ecologische visie zonder meer aanhingen. Het is logisch dat het tot een spanning zou leiden gezien de felle persoonlijkheid die veel geëngageerde ecologische mensen kenmerkt, noteerde de voorzitter. Naast een relaas van de turbulente periode beschreef De Waele ook de goede dingen die binnen Velt waren gebeurd *“op provinciaal en lokaal niveau zien we dat er een benijdenswaardige mooie en hechte verenigingen zijn ontstaan. Het idee van de Vrienden van de Biologische Leef- en Teeltwijze werd in de praktijk omgezet. Het is op dit positivisme dat we moeten verder bouwen”*²⁴¹.

Na bovenstaand relaas erkent De Waele ook het werk van vele pioniers binnen Velt met een uitdrukkelijke vermelding van de familie Willaeys *“een familie die voor een lange tijd het beste van zichzelf had gegeven voor de vereniging”*. Daniël Willaeys was vanaf het begin belangeloos secretaris van Velt. Zijn vrouw Aleide leverde pionierswerk met haar voedingscursussen en de kinderen van het koppel lagen aan de basis van de Velt-jeugd²⁴². Met bovenstaande woorden wou de voorzitter de banden tussen de verschillende strekkingen binnen Velt duidelijk versterken. Rik Dedapper werd niet vermeld sinds hij na zijn afzetting enkel nog slecht praatte over vereniging in de media. Jammer genoeg kan zijn kant van het verhaal niet gehoord worden aangezien hij reeds gestorven is. Onderzoek in de stadsarchieven van Geel leert dat Rik Dedapper direct na zijn afzetting bij Velt COVOBIT oprichtte.

²⁴⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1983, nr. 2.

²⁴¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1983, nr. 2.

²⁴² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1983, nr. 2.

Casus COVOBIT

De vzw COVOBIT of het Centrum voor Onderzoek en Voorlichting betreffende Biologische Teeltmethoden werd opgericht in juli 1982 door de misnoegde ex-voorzitter van Velt Rik Dedapper . Alhoewel dit de effectieve reden is, geeft Dedapper de volgende reden voor het oprichting van de vzw *“sinds jaar en dag geef ik gratis advies en opleidingen over biologische land- en tuinbouw. De laatste maanden werd de vraag naar voorlichting en opleiding steeds groter. Dit was de reden om COVOBIT op te richten. De instelling was reeds jaren actief en kreeg nu een georganiseerde basis”*. De nieuwe vzw is opgericht door de Dedapper en enkele volgelingen van de voormalige Velt-voorzitter. Dedapper zelf stelde in het begin van COVOBIT dat het belangrijk is dat iedereen zich nu tot hem wendt en dat hij geschikte werknemers zal zoeken *“het is niet de bedoeling dat dit een eenmanszit blijft”*²⁴³.

De hoofdzetel van COVOBIT was aanvankelijk het persoonlijk adres van Dedapper maar al vlug zou dit verschuiven naar het domein De Distel in Westmeerbeek waar het een proeftuin van 50ha ter beschikking kreeg. De statuten van de vereniging leren ons dat COVOBIT de volgende doelen naar voren schoof: allereerst stelt ze dat de voorlichting met betrekking tot biologisch telen schaars en niet meer doelmatig was. Om deze reden zou COVOBIT opleidingen en cursussen organiseren en artikels publiceren in dag- en weekbladen. COVOBIT wil namelijk via de land- en tuinbouw meewerken aan de gezondheid van de gemeenschap. De vzw opteert hier voor een *“zeer zuivere vorm van land- en tuinbouw en zal zoveel mogelijk samenwerken met zowel de volkstuinder, consument, handelaar als beroepsteler”*. De zeer zuivere vorm van landbouw moet dankzij praktijkproeven in hun proeftuin worden aangetoond. Met betrekking tot hun voorlichting en proeven in hun centrum wil COVOBIT aan de hand van cursussen en rondleidingen in hun centrum ook samenwerken met scholen om jonge mensen te overtuigen van het belang van biologisch telen. Naast de jonge mensen stond COVOBIT ook open voor alle vragen van mensen met betrekking tot de biologische teelt²⁴⁴.

De nieuwe vzw kon na zijn ontstaan al vlug rekenen op steun van de stad Geel en volksvertegenwoordiger van Geel Jozef Frans Belmans. Vanaf het begin hengelde de vzw naar subsidies en gewetensbezwaren. Subsidies kon COVOBIT echter niet verkrijgen en op de steun van gewetensbezwaren kon het pas rekenen vanaf 1987. Omdat de noodzakelijke steun aanvankelijk uitbleef, onderzocht COVOBIT verschillende pistes om deze te bekomen. Zo kon de vzw van 1985 tot 1986 en van 1986 tot 1987 rekenen op de steun van twee werklozen die gratis in het centrum werden

²⁴³ Stadsarchief Geel, *COVOBIT*, algemeen.

²⁴⁴ Stadsarchief Geel, *COVOBIT*, algemeen.

tewerkgesteld. Naast de werklozen kon COVOBIT ook rekenen op de tewerkstelling van mindervaliden in hun centrum. De gewetensbezwaren zelf bleven tot 1991 actief in COVOBIT²⁴⁵.

Bij het onderzoeken van de vereniging vallen veel gelijkenissen terug te vinden tussen Velt en COVOBIT. COVOBIT hield sinds 1982 kookcursussen, gaf lessenreeksen over biologisch tuinieren en stond open voor vragen van amateur- en beroepstelers. In grote mate komen de activiteiten van COVOBIT overeen met deze van Velt. In 1982 gaf COVOBIT het ledenblad *De Lelie* uit met een bijpassende tuinkalender. Met deze kalender kwam het in het vaarwater van Velt terecht. Dedapper stelde dan ook dat zijn kalender de enige echte juiste is en dat deze van Velt gedateerd is. Een van de weinige verschillen tussen de twee is de focus van COVOBIT op scholen. COVOBIT promootte er zich en drong er bij de scholen op aan om het centrum te bezoeken voor een rondleiding of voorlichting²⁴⁶.

Dat COVOBIT een verpersoonlijking is van de Rik Dedapper is een feit; de vzw komt in grote mate overeen met zijn ideologie “de zuivere van de zuiverste biolandbouw”. Een verschil met zijn positie binnen Velt was dat de Dedapper als voorzitter en bezieler van COVOBIT alle macht in zijn vereniging in handen had. In de archieven van COVOBIT werd Velt doodgezwegen. Wel gaf Dedapper regelmatig kritiek op de werking van Velt, al zou deze niet ter ore komen van de COVOBIT-leden. Zo had Dedapper achter de schermen kritiek op de gebrekkige Velt-kalender²⁴⁷. Een voorbeeld van de verpersoonlijking van COVOBIT is een artikel over de “geschenktijd” in hun ledenblad *De Lelie* naar aanleiding van de feestdagen. Hierin lezen we dat *“een geschenk hoeft helemaal niet duur te zijn, wanneer ze maar voldoet aan de niet uitgesproken wensen van hen voor wie ze bestemd zijn. Hieronder een keuze uit rake geschenken die daarbij nog zeer goedkoop zijn maar daarom niet minderwaardig”*. Wat volgt is een voorstelling van acht boeken waarvan er 6 geschreven zijn door de Dedapper zelf²⁴⁸. Dat Dedapper veel belang hechtte aan zijn werken en de inkomsten ervan zagen we eerder al in Velt. Een van de kritieken op de voormalige voorzitter bij Velt was dat hij zijn publicaties liet drukken op de kosten van de vereniging en vervolgens weigerde om deze terug te betalen²⁴⁹.

Naar alle waarschijnlijkheid doofde de werking van COVOBIT uit in de jaren ‘90 door de erkenning en steun van de biologische landbouw en specifieke verenigingen hierin door de Belgische overheid. Zo werd de werking van BLIK en BLIVO officieel erkend door de overheid en kregen ze allebei subsidies voor hun werking. Dit ging gepaard met de sterke groei van Velt in de jaren ‘90 en hun focus op de consumentenwerking. Bovenstaande ontwikkelingen zullen later in deze verhandeling uitgebreid

²⁴⁵ Stadsarchief Geel, *COVOBIT*, algemeen.

²⁴⁶ Stadsarchief Geel, *COVOBIT*, biologisch telen.

²⁴⁷ Stadsarchief Geel, *COVOBIT*, Velt, briefwisseling.

²⁴⁸ Stadsarchief Geel, *COVOBIT*, publicaties.

²⁴⁹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Daniël Willaëys, 22/04/2016, interview Willaëys

besproken worden. Met betrekking tot het ledental viel niet te achterhalen hoe groot de vereniging was. Wel kunnen we concluderen dat het een (beperkte) invloed had op de biologische landbouw in Vlaanderen. In hun archieven vinden we vele brieven terug van beroep- en amateurtelers die kampten met problemen. Deze werden beantwoord, ook al had Dedapper in zijn tijd bij Velt laten verstaan dat beroepstellers hun vak moesten kennen *an sich*. Bovendien werd COVOBIT ook vermeld in het wetsvoorstel van Daras en Geyselings omtrent het “Wetsvoorstel tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan”²⁵⁰. Deze vermelding van COVOBIT was tevens de aanleiding tot mijn onderzoek van COVOBIT.

Verdere professionalisering van Velt

Naast eerder beschreven veranderingen besloot de beheerraad om Velt verder te professionaliseren. Het secretariaat en de redactie van ‘t *Seizoentje*, dat steeds gevestigd was ten huize Willaeyns, verhuisde in 1982 naar een huurhuis te Wommelgem. De ledenadministratie werd vereenvoudigd en Herman De Waele richtte de werkgroep Bio-land- en tuinbouw op. De werkgroep had als doel kennis te vergaren van ervaren leden om ze vervolgens door te spelen naar nieuwe leden. Alles verliep vlot onder het voorzitterschap van De Waele. Oude vetes vervaagden en teleurgestelde leden kwamen terug. Een sterk provinciale werking met beurzen, vormingswerken en tentoonstellingen bracht Velt meer dan ooit naar het grote publiek²⁵¹.

In 1984 werd Velt officieel erkend als socio-cultureel vormingsnetwerk voor volwassenen op basis van het decreet van 4 juli 1975 betreffende “het sociaal-cultureel vormingswerk voor volwassenen in verenigingsverband”. De officiële erkenning kwam er dankzij goedkeuring door Vlaams minister van Cultuur Karel Poma bij ministerieel besluit op 16 november 1983. Dankzij de subsidies en stijging van het lidgeld met 50 BEF kon Velt ook financieel terug op adem komen: de helft van de schulden van de provinciale afdelingen werd kwijtgescholden, afdelingen die voldeden aan het huishoudelijk reglement in 1983 kregen een afdelingstoelage²⁵² en als laatste werden financiële reserves aangelegd voor de toekomst²⁵³.

²⁵⁰ Wetsvoorstel Kamer van Volksvertegenwoordigers van 8 november 1984 van de heren Daras en Geyselings houdende *tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan*, 1030 (zitting 1984-1985), nr 1.

²⁵¹ AMSAB-ISG, Verslagboek 8. Verslagen van de algemene ledenvergadering en de beheerraad in 1983-1984, *Bestuurscontacten*, 1983, nr. 1.

²⁵² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1984, nr. 1.

²⁵³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1983, nr. 2.

De relatie tussen Velt en de beroepstellers in de eerste helft van de jaren tachtig

We zagen eerder dat de biologische landbouw en de inzet van Velt hiervoor belangrijk was sinds de oprichting van de organisatie. We herinneren ons de woorden van Omer Vandeursen “als Velt zich beperkt tot een werking bij amateurs, interesseert ze mij niet meer”. De geschiedenis van de biologische landbouw in België leert ons dat Velt de eerste vereniging was in Vlaanderen om de biologische landbouwers te verenigen in een organisatie. Velt richtte een Veltlabo en een Technische Commissie op om haar telers te ondersteunen. De telers zelf richtten met medewerking van Velt de coöperatieve Veltco op. Ondanks dat Veltco geen succes was bleven de meeste telers binnen Velt actief. Telers konden zich Velttelers noemen en het Veltlabel gebruiken als ze hun gewassen lieten controleren in het Velt-labo en voldeden aan de normen van het Velt-lastenboek. Dit alles werd gecontroleerd door de Technische Commissie. Uiteindelijk ging een deel van de biologische telers in 1981 hun eigen weg en richtten een nieuwe vereniging op voor biologische telers, genaamd Belbior. Tussen Belbior en Velt-labo werden afspraken gemaakt voor de controle van hun telers.

Samen met UNAB-NUBILA, Belbior, BBL en *Nature et Progrès* klaagde Velt het hormonengebruik in de Belgische landbouwbedrijven aan. Velt was lid van BBL of de Bond Beter Leefmilieu sinds 1977. Naast deze samenwerking met bovenstaande verenigingen en organisaties ondersteunde Velt ook het onderzoek van OVAM naar het gebruik van pesticiden in de Vlaamse landbouw²⁵⁴. De contacten tussen Velt en haar Waalse tegenhanger *Nature et Progrès* en UNAB-NUBILA (*Union Nationale d'Agro-bioculteurs Belges* - Nationale Unie van de Biologische Landbouw) waren hartelijk. Ze hielpen elkaar in hun strijd voor de biologische landbouw²⁵⁵. Vanuit de gangbare landbouw waar de Boerenbond een belangrijke rol in speelde ontving Velt tegenkanting. Deze tegenkanting gebeurde voornamelijk achter de schermen, wist Jan Heyman²⁵⁶. De Boerenbond was en is nog steeds sterk verankerd in de Vlaamse politiek en maatschappij. Een korte opzoeking leert dat de Christelijke Volkspartij (de huidige CD&V) tot het jaar 2000 bijna onafgebroken de ministers van Landbouw leverde. Met betrekking tot bovenstaande periode stonden de ministers van Landbouw negatief tegenover de biologische landbouw. In 1981 erkende minister Albert Lavens na een vraag vanuit de biologische hoek het belang van de biologische landbouw niet: “*biologische landbouw biedt geen alternatief voor de grootschalige landbouw*”²⁵⁷. Ook het bodemcharter opgesteld door de ministeriële commissie van de Raad van Europa die stelt dat de bodem moet beschermd worden tegen elke vorm van vervuiling – lees het

²⁵⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1983, nr. 4.

²⁵⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1983, nr. 2.

²⁵⁶ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

²⁵⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1981, nr. 4.

gebruik van chemische meststoffen en pesticiden – viel in dovemansoren bij onze ministers²⁵⁸. Niettegenstaande de tegenkanting van de Boerenbond tegenover de biologische landbouw merkte ook hij dat de biologische landbouwvorm de wind in de zeilen had. Jonge boeren en tuiniers die lid waren van de Groene Kring (onderdeel van de KLJ) toonden een verhoogde interesse voor de biologische landbouw die door Velt toegejuicht werd. De vereniging merkte echter wel op dat men in plaats van volledig voor de biologische landbouw te kiezen koos om slechts enkele biologische principes toe te passen op de gangbare landbouw²⁵⁹.

Deel V: de evolutie van Velt tussen 1985 en 1989

Algemene Velt-werking tussen 1985 en 1989

De houding die Velt typeerde in de eerste helft van de jaren 80 ten opzichte van de afdelingen werd doorgetrokken in de tweede helft. De afdelingen konden rekenen op verregaande steun vanuit landelijk Velt: bedragen werden voorgeschoten en afdelingswerkingen werden gestimuleerd en gefinancierd. Deze intensieve ondersteuning van de afdelingen en een daling van de inkomsten uit vormingsactiviteiten en publicaties noopten de Velt-beheerraad in 1986 tot een aantal maatregelen: de lidgelden werden in 1986 verhoogd met 50 BEF, wat het totaal bedrag op 450 BEF bracht. Ook vroeg de beheerraad aan de administratie en boekhouding om slimmer om te gaan met de subsidies en aan de afdelingen om elkaar te helpen bij het organiseren van activiteiten. Bovenstaande maatregelen zorgde ervoor dat Velt 1986 afsloot met een positieve financiële balans. De winst van de vereniging in 1985 bedroeg 20.000 BEF terwijl dit in 1986 maar liefst 371.305 BEF was.

Opvallend bij dit alles is dat Velt aanvankelijk stelde dat het voldoende gesubsidieerd werd om uit de kosten te komen om daarna mee te delen dat het gewenst was om de lidgelden te verhogen met 50 BEF om te kunnen anticiperen op het einde van de subsidiëring. Velt zelf had berekend dat indien de subsidies zouden wegvallen de kosten op 342 BEF per lid zou komen, wat eigenlijk perfect te anticiperen was aangezien het lidgeld sinds de verhoging in 1986 450 BEF bedroeg. Het ministerie van Cultuur tikte Velt in 1987 weldegelijk op de vingers met betrekking tot de subsidies omdat Velt niet voldeed aan het aantal vormingsuren en activiteiten die nodig waren per afdeling. Maar een einde van de subsidiëring was niet direct in zicht. Velt spoorde zijn afdelingen aan om meer vormingsuren en activiteiten te organiseren²⁶⁰.

²⁵⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1984, nr. 1.

²⁵⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1981, nr. 4.

²⁶⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1986, nr. 1.

Naast de subsidiëring hebben ook de media een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van Velt. Dankzij de media kwam Velt in het nieuws, kon ze zich in de kijker zetten voor potentiële leden, was het mogelijk om ecologische onderwerpen onder de aandacht te brengen en kon ze net zoals andere bewegingen de media-aandacht gebruiken om de overheid in beweging te brengen, alhoewel de federale regering nogal moeilijk in beweging te krijgen was op vlak van biologische landbouw²⁶¹. Omdat de media zo'n belangrijke rol spelen spoorde Velt zijn afdelingen dan ook voortdurend aan om hun activiteiten te laten belichten door de media²⁶². Dit was nodig omdat het aantal leden tussen 1987 en 1988 een daling kende. Dit was een van de weinige keren ooit in de Veltgeschiedenis dat het ledenaantal naar beneden ging. Waaraan de daling te wijten was, is echter niet duidelijk. We kunnen vermoeden dat het verlies van Velt-D (Clobila) een kleine aderlating was voor de vereniging (cfr. infra)²⁶³.

Samenwerking en afscheuringen

Met betrekking tot samenwerken en afscheuren valt er over de periode van 1985 tot 1990 heel wat te zeggen. Ten eerste werd aan Velt in 1985 gevraagd om het secretariaat van Nubila op zich te nemen. Nubila is de Nationale Unie van de Biologische Landbouw (NUBILA - UNAB), dat specifiek in het leven was geroepen om de belangen van de biologische landbouwers te verdedigen²⁶⁴. Ten tweede werden Velt en Velt-D juridisch van elkaar gescheiden. De vzw Velt-D veranderde in CLOBILA of het Centrum en Laboratorium voor Onderzoek in Biologische Landbouw. Met betrekking tot Velt-D regelde Velt de resterende schuld met CLOBILA en ging het akkoord dat de controle van de Velt-beroepstellers contractueel werd uitbesteed aan het nieuw opgerichte centrum mits toezicht van de Technische Commissie van Velt²⁶⁵. Ten derde werd in 1987 het Velt WEB studiecentrum opgericht door Velt-afdeling Bergeijk. Het Velt WEB studiecentrum was een centrum waar groepen één of meerdere dagen konden verblijven om cursussen rond ecologische land- en tuinbouw te volgen. Ten vierde zetelde Velt in 1987 in de werkgroep "Landbouw en milieu" opgericht door de BBL. De werkgroep behandelt onderwerpen zoals de biologische landbouw en biotechnologie²⁶⁶. Ten vijfde zal Velt vanaf eind 1987 samenwerken met VEP, de Vereniging voor Verbruikers van Ecologische Producten. De twee verenigingen zullen informatie met elkaar uitwisselen en VEP kreeg een vaste rubriek in het 't

²⁶¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1986, nr. 1.

²⁶² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1988, nr. 1.

²⁶³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1989, nr. 1.

²⁶⁴ *Historiek*, in: <<http://www.certisys.eu/index.php?nomenu=20&lg=nl>>, geraadpleegd op 11.04.2016.

²⁶⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1986, nr. 2.

²⁶⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1987, nr. 1.

Seizoentje, waar ze de Velt-leden regelmatig zou informeren over allerlei voedingsproducten. Ten zesde trad Velt op als deskundige op in het programma “Zolang er leven is...”, het derde programma van de BRT in het kader van het jaar van het leefmilieu met als thema de bodem²⁶⁷. Ten zevende scheurt vaste medewerker van Velt en schrijver van het ‘Handboek ecologisch tuinieren’ Herman van Boxem zich af en richt samen met Bart Maes en Frank Williame van Velt en de secretaris van Belbior de vzw BLIK op²⁶⁸. De nieuwe vzw werd opgericht om controles te verrichten en advies te geven aan de beroepsteelt. In deze hoedanigheid kwam BLIK samen met Velt en Belbior overeen dat zij voortaan de controles zal uitvoeren op hun telers en niet langer CLOBILA. Velt hield evenwel de touwtjes onrechtstreeks in handen doordat in de beheerraad van BLIK Velt-leden zetelden onder hun persoonlijke naam. Eerder lag Frank Williame samen met Bart Maes en Herman van Boxem aan de basis van Biogarantie, een Belgisch privé-label voor de biologische landbouw^{269,270}. De oprichting van Biogarantie was een werk van lange adem waarin de Velt-medewerkers een cruciale rol speelden: in 1987 werd aan Velt gevraagd om op te treden als onderhandelaar tussen NUBILA (de biologische telers) en PROBILA (de verdelers en verwerkers van biologische producten opgericht in 1984) over het ontstaan van een nieuw kwaliteitsmerk voor biologische producten. Ten aanzien van Velt zelf speelde vaste medewerker Bart Maes een belangrijke rol om het Velt-bestuur te overtuigen van de noodzaak van een nieuw overkoepelend bio-garantielabel. Maes meldde aan het Velt-bestuur dat Velt een van de slechtste labels had met betrekking tot biologische producten omdat het Velt-label nauwelijks informatie vermeldt in vergelijking met andere labels. Vanuit dit standpunt was het Velt-bestuur dan ook gewonnen voor het idee van Maes²⁷¹. De andere telersverenigingen (Belbior, *Nature et Progrès*, Unab-Nubila en de Biodynamische beweging) en verdelers (Probila-Unitrab) zagen gelijkaardige voordelen in van de oprichting van Biogarantie^{272,273}. Biogarantie zelf ging al vlug aan de slag en werd opgericht in 1987. Ten achtste deed Velt mee aan “happening 88”, het sluitstuk van de promotiecampagne “Vlaanderen leeft”. Tijdens deze promotiecampagne probeerden culturele organisaties de Vlamingen gedurende heel het jaar lang op de been te krijgen en kennis te laten maken met hun organisaties. Ten negende smolten de Technische Commissie van Velt en deze van Belbior in 1988 samen na de vaststelling dat de normen rond de melkveehouderij, kaasproductie en de

²⁶⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1987, nr. 4.

²⁶⁸ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Bart Maes, 31/07/2016 en D. Willaeyns en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeyns, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 34.

²⁶⁹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Bart Maes, 31/07/2016

²⁷⁰ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Luk Naets, 19/05/2016.

²⁷¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1987, nr. 4.

²⁷² Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Bart Maes, 31/07/2016

²⁷³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1988, nr. 1.

pluimveehouderij zowel in het Velt- als Belbior-lastenboek ontoereikend waren²⁷⁴. Als laatste zocht Velt een noodzakelijke toenadering tot de milieubewegingen. Velt wou hen overtuigen van het belang van biologische landbouw²⁷⁵.

De relatie tussen de vaste medewerkers en het Veltbestuur

Om de relatie tussen vaste medewerkers en het algemeen bestuur beter te laten verlopen en om eventuele twisten te vermijden ontwikkelde het secretariaat in 1989 het rubriekje “Nieuwtjes van het secretariaat en de redactie”. Ondanks dit initiatief laakt de bestuursraad het gebrek aan communicatie van de vaste medewerkers en het gebrek aan een lange termijnvisie binnen Velt. Om een antwoord te bieden op deze problemen richtte de bestuursraad een stuurgroep op uit mensen die de Veltwerking kennen en zich op inhoudelijk vlak al verdienstelijk hadden gemaakt. De taak van de stuurgroep was duidelijk; ten eerste moesten ze het beleidsplan dat de vaste medewerkers ontwikkeld hadden kritisch onder de loep nemen en ten tweede ideeën aanbrengen om de inhoudelijke werking van Velt te vernieuwen. De stuurgroep had wel enkel een adviserende rol²⁷⁶.

Velt op weg naar een consumentenorganisatie

Naar aanleiding van de stuurgroep stelde Velt in 1989 voor het eerst dat het zich wilde profileren als verdediger van de biologische consument zonder natuurlijk de rest van zijn werking uit het oog te verliezen. Het succes van Velt was namelijk steeds de brede werking geweest die het verschillende mensen te bieden had²⁷⁷. Velt begon zich te profileren als consumentenorganisatie nadat een enquête uitwees dat 10 à 20 procent van de consumenten geïnteresseerd was in biologische producten. Naar aanleiding van de enquête en de succesvolle verkoop van biologische producten in Nederlandse en Engelse supermarkten begonnen ook in België groothandelaars interesse te tonen.

Om de consumenten ervan te overtuigen biologische producten te kopen stelde Velt dat men moest inspelen op het milieubewustzijn bij de bevolking en dat de structuren van de biologische landbouw duidelijker moesten worden. Om dit te bestendigen moest er een garantieorganisme komen dat de consument duidelijkheid kon verschaffen van de biologische afkomst van het product. Velt zag hier voor zichzelf een grote rol weggelegd²⁷⁸. Wat volgt is een lofzang van Velt op zichzelf als meeste

²⁷⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1988, nr. 3.

²⁷⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1989, nr. 1.

²⁷⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1989, nr. 1.

²⁷⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1989, nr. 4.

²⁷⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1989, nr. 4.

geschikt hiervoor: enkel een grote organisatie die stabiel en uitgebouwd is kan de taak op zich nemen. De organisatie moet bovendien onafhankelijk zijn van landbouwers en bedrijven die biologische producten produceren – niet zoals Nubila en Probila die zowel beroepsvereniging als garantieorganisme zijn. Een combinatie van de twee haalt de geloofwaardigheid van de garantiewerking naar beneden, oppert Velt. Bovendien past de garantiewerking perfect binnen de doelstellingen van Velt en als laatste stelt de vereniging dat de organisatie die de garantie verstrekt een sterke achtergrond moet hebben binnen de biologische landbouw. Het is voor de consument van groot belang dat een gevestigde waarde de taak van garantieorganisme op zich neemt. Na bovenstaande lofzang komt Velt dan ook tot de conclusie dat er maar één organisatie is in Vlaanderen die aan deze voorwaarden voldoet en dat is Velt; “*Velt is groot (vertegenwoordigt bijna 11500 gezinnen), stabiel, staat los van beroepsbelangen en is bij de publieke opinie bekend als de organisatie die sterk bezig is met de biologische landbouw*”²⁷⁹.

Bovenstaande lofzang was vooral bedoeld om sceptische Velt-leden en andere biologische organisaties over de streep te trekken voor haar consumentenwerking. Om de garantiewerking mogelijk te maken, wat niet zo vanzelfsprekend was als hierboven beschreven, was er natuurlijk meer nodig dan een loutere lofrede. Velt ondernam de volgende acties: het liet Nubila weten dat het niet langer haar secretariaat kon waarnemen en het stelde zijn leden gerust dat men de garantiewerking niet kan vergelijken met Veltco: de garantiewerking staat immers los van elk commercieel belang en wordt bovendien niet betaald door Velt-leden of subsidies, maar door de boeren, verdelers en verwerkers zelf. Om de subsidies veilig te stellen werd de Velt-garantiewerking een vzw op zichzelf. Om garantie te leveren werd als laatste een nieuw lastenboek opgesteld dat aanvankelijk een Nederlandse vertaling was van het lastenboek van *Nature et Progrès*. De vzw Velt-garantie zal net zoals deze van *Nature et Progrès* deel uitmaken van de nieuw opgerichte overkoepelende organisatie Biogarantie. Biogarantie zal naast de twee vermelde garantieorganismen ook buitenlandse garantieorganismen erkennen en controleren. Met de verandering van de biologische sector veranderen ook de relaties tussen Velt en andere organisaties. De Vereniging voor Ecologische Producten (VEP) zal door de consumentenwerking van Velt ophouden te bestaan en volledig opgaan in Velt. VEP werd de *Werkgroep consumenten* binnen Velt²⁸⁰. Velt en Belbior gingen nauwer samenwerken en Velt-garantie leverde voortaan de garantie aan de Belbior-telers – in ruil gingen de resterende Velt-telers op in Belbior. Ook de Biodynamische Vereniging vroeg aan Velt om de garantie van hun producten op zich te nemen en aan BLIK om de controles uit te voeren. Als laatste ging Probila, de beroepsvereniging van groothandels en verwerkers

²⁷⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1989, nr. 4.

²⁸⁰ D. Willaëys en A. Lagrou, *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaëys, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, p. 34.

akkoord dat Velt-garantie ook voor de groothandel en de verwerkingssector het garantieorganisme werd in Vlaanderen²⁸¹. De beslissing van Velt om haar eigen garantie vzw op te starten had haar duidelijk geen windeieren gelegd.

Deel VI: De ontwikkelingen van Velt tussen 1990 en 1995

Opmerkelijke veranderingen en vaststellingen binnen Velt

Een **enquête** gehouden onder Velt-leden in 1990 zorgde voor een aantal interessante vaststellingen. Ten eerste werd vastgesteld dat nog steeds overwegend mannen leden waren. Dit zal gedurende de jaren '90 door de profilering van Velt als consumentenorganisatie veranderen in het voordeel van de vrouw. Ten tweede werd geconstateerd dat mensen vooral lid waren van Velt om 't *Seizoentje* te verkrijgen en uit sympathie voor het ecologisch gedachtegoed. Om meer mensen aan te spreken zal Velt vanaf 1990 't *Seizoentje* ook te koop stellen in natuurwinkels. Ten derde vonden leden het spijtig dat gezonde voeding en consumentenbelangen weinig aan bod kwamen. Velt speelde hier goed op in door zich om te bouwen naar een consumentenorganisatie. Als laatste werd vastgesteld dat één derde van de leden nog nooit had deelgenomen aan activiteiten van Velt. Mensen die wel meededen aan activiteiten waren vooral geïnteresseerd in praktische lessen over biologische tuinieren en alternatieve geneeskunde²⁸².

Velt werkte in '91 samen met de **BRT** voor de uitgave van een handboek over ecologisch tuinieren. Dit boek was dunner en duidelijker dan het reeds bestaande boek. De samenwerking met de BRT bestond erin dat Velt haar naam mag gebruiken om het boek mee uit te geven. Door de naamsvermelding van de openbare omroep bereikt Velt een ruimer publiek en kreeg de BRT in ruil een commissie van 15%. De samenwerking van Velt met de openbare omroep is zo oud als Velt zelf. Vanaf 1969 bouwde de BRT-dienst 'vrije tijd' volgens Velt zijn reputatie op met het opzetten en uitbouwen van acties die bijdragen tot het leefmilieu. Vanaf 1969 waren er achtereenvolgens verschillende acties rond bomen en groen, de fietsenpadenactie en tenslotte van 1978 tot 1980 de "actie kringloop". Door deze vroege pioniersrol werd BRT in 1980 geprezen op het mondiaal omroepcongres te Washington²⁸³. Het bleef niet bij deze samenwerking. Velt en BRT werkten op vraag van de BRT in 1990 samen omtrent een programma van zestien afleveringen waarin ecologisch tuinieren centraal zou staan. Bart Maes, medewerker van Velt en tevens ook landbouwingenieur, werd presentator van het programma²⁸⁴. Het

²⁸¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1989, nr. 4.

²⁸² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1990, nr. 1.

²⁸³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1981, nr. 4.

²⁸⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1990, nr. 2.

tv-programma bleek een schot in de roos te zijn en veel mensen sloten zich aan bij Velt. De honderdste Velt-afdeling werd geboren in 1991. Velt speelde massaal in op haar tv-succes door een speciale folder uit te brengen die kijklustigen moest overtuigen van de Velt-werking. Het succes van de tv-reeks zorgde er ook voor dat kwesties aangaande biologische landbouw vaker in het nieuws kwamen²⁸⁵. In 1993 werkte Velt op vraag van Radio 1 mee aan het programma ‘Het Aards Paradijs’. Velt had hierin een maandelijkse rubriek over ecologisch tuinieren²⁸⁶. Als laatste volgde in 1995 een nieuwe samenwerking met de openbare omroep voor het programma ‘Ecologische voeding’²⁸⁷. Luc Naets, presentator en medewerker van Velt, wist te melden dat de samenwerking met de BRT niet van een leien dakje verliep – Velt moest zelfs via een advocaat dreigen dat de BRT zijn eerder gemaakte afspraken zou nakomen. De BRT had in 1993 namelijk beloofd om een programma te maken over ecologische voeding. Uiteindelijk ging de BRT noodgedwongen akkoord en werd een programma gemaakt bestaande uit 4 afleveringen die slechts een halfuur duurden – “het programma was op één dag ingeblikt” bemerkte Luk Naets²⁸⁸.

Velt heeft sinds zijn ontstaan veel aandacht geschonken aan **astrologie** bij het telen van groenten en fruit. Astrologie speelde tot 1987 steeds een prominente rol in de jaarlijkse Velt zaikalender. In 1987 vermeldde Williame aan de bestuursraad dat recente studies hadden uitgewezen dat een astrologische zaikalender toch niet zo betrouwbaar was als gedacht. De toenmalige vraag binnen Velt was dan ook voor het eerst of het nog zinvol was om zo’n kalender uit te geven²⁸⁹. Om deze kwestie uit te klaren deed Velt beroep op een reeks wetenschappelijke artikelen²⁹⁰. Men besliste uiteindelijk dat in 1990 elke verwijzing naar astrologie in hun jaarlijkse kalender uitgesloten zou worden. Op de vraag van de mensen die deze teeltmethode toch nog wilde beoefenen besliste Velt dat het hen zou doorverwijzen naar de astrologische zaikalender van Maria Thun (cfr. supra)²⁹¹.

Als laatste kwam er in 1993 een einde aan de **gewetensbezwaarden** die sinds de oprichting van Velt meehielpen in het secretariaat. Doorheen de geschiedenis van de vereniging wordt positief gesproken over hulpkrachten. Medewerkers als Bart Maes en Herman van Boxem waren aanvankelijk gewetensbezwaarde in Velt voor ze een vast contract kregen. Het is dus dankzij Velt dat de

²⁸⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1991, nr. 1.

²⁸⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 1.

²⁸⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1995, nr. 1.

²⁸⁸ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Luk Naets, 19/05/2016.

²⁸⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1987, nr. 4.

²⁹⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1988, nr. 3.

²⁹¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1990, nr. 2.

indrukwekkende carrière van de twee begon. Zij droegen op hun beurt bij tot de groei van de vereniging²⁹².

De relaties tussen Velt, andere verenigingen en de overheid

Velt speelde steeds een belangrijke rol in **BLIK** sinds het ontstaan van het controleorgaan, maar dit veranderde sterk vanaf de jaren '90. In 1992 erkende het ministerie van Landbouw in navolging van de Europese goedkeuring van Biologische landbouw vzw BLIK als controleorgaan voor de Europese normering van biologische landbouwproducten (BS 29.09.92). Door de goedkeuring werd Velt volledig buitenspel gezet. BLIK reikte voortaan het Biogarantielabel uit in plaats van Velt en in overleg met Velt zelf werd er besloten om de Technische Commissie van Velt-Garantie naar BLIK te laten overgaan. Ter compensatie van het verlies en om de consumentenwerking van Velt te garanderen wenste de bestuursraad van Velt wel de meerderheid van de mandaten binnen BLIK. Na heel wat onderhandelen kwam het niet tot een akkoord met de vaste medewerkers van Velt die BLIK in handen hadden. De vaste medewerkers wilden de meerderheid binnen BLIK behouden omdat het een *“grote technische deskundigheid vergde om een controleorgaan te besturen”*. De weigering van de vaste medewerkers zorgde voor heel wat deining binnen de bestuursraad die de weigering als een machtsgreep zag. Op 21 februari 1993 werd Velt door een richtlijn van het ministerie van Landbouw volledig buiten BLIK gezet. Het ministerie stelde dat BLIK zijn erkenning kon behouden op voorwaarde dat het zijn statuten en structuren zo wijzigde dat geen enkele consumentenorganisatie nog mocht zetelen in BLIK om zo de onafhankelijkheid van het controleorgaan te waarborgen. De bestuursraad van Velt ging akkoord met deze richtlijn nadat Daniël Willaëys onder zijn persoonlijke naam in de bestuursraad van BLIK ging zetelen²⁹³. Op voorstel van de Commissie Termijnbeleid van Velt aanvaardde de bestuursraad in oktober 1993 dan ook een samenwerkingsprotocol met BLIK. In dit protocol werd besloten dat de twee verenigingen voortaan zouden samenwerken op basis van gemeenschappelijke doelen en dat Bart Maes voortaan mocht werken voor beide organisaties op voorwaarde dat hij geen bestuursfuncties opneemt. Niet veel later verhuisde BLIK naar een ander kantoor in Berchem²⁹⁴.

Naast BLIK lag Velt ook mede aan de basis van de vzw **BLIVO** of het Biologische Landbouw Instituut voor Voorlichting en Onderzoek. Het ministerie van Landbouw stelde in het kader van het MC Sharryplan dat er een gesubsidieerde ngo moest komen die voorlichting en demonstraties zou geven over biologische landbouw. Deze taken werden tot voor kort zei het in beperkte mate uitgevoerd door

²⁹² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 1.

²⁹³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 4.

²⁹⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 3.

BLIK. Het MC Sharryplan stond echter niet toe dat een controleorgaan voorlichting gaf waardoor BLIVO werd opgericht. De bestuursraad van Velt vaardigde op 5 oktober 1993 Luk Van Hoegaerden af om BLIVO mee op te richten. De taak van BLIVO was om de voorlichtingsactiviteiten van boeren over te nemen van BLIK. Om dit te verwezenlijken zou BLIVO een onrechtstreekse Europese toelage krijgen om een halftijdse landbouwingenieur en administratieve kracht aan te nemen. BLIVO kon daarnaast ook rekenen op financiële en administratieve steun van Velt. Het secretariaat van BLIVO mocht zich vestigen in de gebouwen van Velt op voorwaarde dat er een protocol werd afgesproken tussen de twee²⁹⁵.

Het samenwerkingsprotocol met BLIVO en BLIK moest ervoor zorgen dat Velt nog steeds een belangrijke rol te spelen had in de biologische sector. Het wegvallen van de Velt-garantie ten voordele van de Biogarantie zorgde er namelijk voor dat Velt steeds minder bekend werd bij het grote publiek en bijgevolg ook minder konden wegen op het beleid²⁹⁶. De positie van Velt binnen de biologische sector kreeg in 1993 een zware opdoffer nadat Biogarantie had besloten om haar secretariaat niet meer door Velt te laten waarnemen, maar door Frank Williame²⁹⁷. Williame was een vaste medewerker van Velt die ontslag nam na onenigheden met de Veltbestuursraad in 1992. Naast BLIK en BLIVO zaten mensen van Velt ook achter de oprichting van VESEL, een vereniging die zich richt op de siertuinwerking²⁹⁸. Velt werkte vanaf 1992 ook samen met het Vlaams Agrarisch Centrum (VAC) omtrent cursussen over biologisch telen en melkveehouderij en met OVAM omtrent een compostproject²⁹⁹. Daarnaast werkte Velt ook mee aan MOP, een milieu-educatief project dat kinderen tussen de 5 en 14 jaar moest laten kennismaken met de natuur en het milieu in hun gemeente. Als laatste werkte Velt ook mee aan een keursysteem voor milieuvriendelijke was- en onderhoudsproducten (Ecovert)³⁰⁰ en verleende zij haar medewerking aan de ontwikkeling van het boek 'De Boerenbond kritisch doorgelicht'³⁰¹. De strategische samenwerking van Velt met derden was belangrijk voor Velt om nog steeds een stem te hebben binnen de biologische sector³⁰². Velt was op zoek naar haar identiteit en positioneert zich naast consumentenorganisatie vanaf 1994 ook als waakhond voor de biologische landbouw³⁰³.

²⁹⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 4.

²⁹⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 4.

²⁹⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 4.

²⁹⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 3.

²⁹⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1992, nr. 4.

³⁰⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 3.

³⁰¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1990, nr. 2.

³⁰² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 4.

³⁰³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 2.

Velt stelde in 1991 vast dat er een misperceptie was omtrent het **milieuengagement** van Velt. Om deze misperceptie recht te zetten zou Velt een vertegenwoordiger afvaardigen naar Mina (Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen) en zou de vaste medewerker van Velt Herman van Boxem zich in de toekomst meer actief inzetten voor de BBL. De groene fractie binnen het Europees parlement steunde dan weer actief de biologische landbouw in zijn strijd voor een meer duurzame en eerlijkere landbouwvorm. In het kader daarvan verspreidde de fractie een folder over biologische landbouw. De folder werd ondersteund door de BBL, Velt, Biogarantie en de Vereniging voor Biologische-Dynamische landbouw en Wervel (Werkgroep voor Rechtvaardige en Verantwoorde Landbouw). De folder sloot eveneens aan bij toenmalige acties van alternatieve boeren en consumentenorganisaties³⁰⁴.

Met betrekking tot de **natuurbeweging** heb ik vastgesteld dat de geïnterviewden allen opwierpen dat de ideologie van Velt boven deze van de natuurbeweging, meer specifiek Natuurpunt, staat. Ludo Verdonck stelde dat Natuurpunt te commercieel was³⁰⁵, Herman De Waele verwees naar een lid van Natuurpunt die foie gras kocht in Frankrijk³⁰⁶. Het zou in ieder geval sterk verbazen mochten er ook onder de Velt-leden doorheen de geschiedenis geen *einzelgängers* geweest zijn die buiten de ‘zuivere biologische’ lijntjes kleurden.

Op **politiek vlak** zien we dat Velt neigt naar de groene partijen. Er valt een wederzijdse samenwerking op in het ondersteunen van standpunten en projecten waarin beide groepen belang in hadden. Velt had namelijk een duidelijke visie op economisch vlak en wat haar rol daarin kan zijn: “*door de ijvering naar een milieuvriendelijkere landbouw streeft Velt niet alleen voor de gezondheid van de mens en het milieu, maar ook voor een meer sociaal economisch bestel wat leidt tot vredelievende nationale verhoudingen*”³⁰⁷. Naast dit standpunt stelt de vereniging ook dat (de verspreiding van) biologische landbouw het antwoord is op het stijgende voedseltekort in de wereld³⁰⁸. Het hoeft geen betoog om te weten welke politieke strekking Velt steunt als ze haar leden oproept om “slim te stemmen bij de verkiezingen”³⁰⁹. De verhouding tussen Velt en de politieke partijen wordt verder uitgelegd in hoofdstuk IV. Ook kunnen we de economische houding van Velt breder kaderen binnen de ecologische landbouw (cfr. supra).

De verandering van Velt naar een consumentenorganisatie en de daarbij gepaard gaande focus op de biologische consument betekent dat de vereniging in het vaarwater kwam van **Test-Aankoop**. Velt

³⁰⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1991, nr. 2.

³⁰⁵ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Ludo Verdonck, 13/05/2016.

³⁰⁶ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Herman De Waele, 27/04/2016.

³⁰⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1991, nr. 4.

³⁰⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1992, nr. 1.

³⁰⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1981, nr. 3.

noemde zichzelf dan ook de 'groene Test-Aankoop'. Test-Aankoop gaf in 1994 hun boek 'milieuvriendelijk tuinieren' uit waarmee ze tegemoet wilden komen aan de groeiende aandacht van de consument voor biologische producten. Velt vond het boek van Test-Aankoop maar niets, "*de boeken van Velt zijn veel beter*". Bovendien zal volgens Velt de doorsnee tuinier weinig voelen voor dit boek omdat er weinig milieuaspecten in voorkomen. Bij deze kritiek moeten we ons natuurlijk afvragen in hoeverre de doorsnee tuinier bezig is met milieu als overkoepelende wereldvisie, cfr. de relatie tussen amateurs- en beroepstellers van Velt. Ondanks de afbreuk die Velt hiermee aan het boek deed, stelt zij wel dat wie meer wil weten over schadelijke insecten en hoe men nuttige dieren kan inzetten in de tuin een encyclopedische informatie terugvindt in het vaak prachtig geïllustreerde boek van Test-Aankoop. Daarnaast stelt ze ook dat de hoofdstukken over bodemverbetering, meststoffen en compost lezenswaardig zijn³¹⁰. Als we tussen de regels lezen kunnen we besluiten dat Velt het boek van Test-Aankoop toch niet zo slecht vond als men wil laten blijken. Het is vanuit het standpunt van Velt evenwel logisch dat ze het werk van een rechtstreekse concurrent bestrijden.

In april 1995 volgde een nieuwe aanvaring met Test-Aankoop. Test-Aankoop had in zijn blad een artikel gewijd aan biologische voeding. In het artikel onderzocht Test-Aankoop de prijs-kwaliteitverhouding van biologische producten. In zijn onderzoek stelde Test-Aankoop vast dat biologische producten bijna nooit pesticiden bevatten en dat gewone landbouw weldegelijk schadelijke gevolgen heeft. Aan de andere kant bemerkte Test-Aankoop echter ook dat biologische producten enorm duur waren in vergelijking met gewone producten, dat biologische appels niet lekker zijn, dat er op de biologische sla nitraat is gevonden en dat de labeling van biologisch voedsel te wensen overlaat. Velt reageerde furieus op dit artikel. Het onderzoek van Test-Aankoop ondermijnt de geloofwaardigheid van de biologische sector in België, aldus Velt. Ze wou dan ook sterk reageren naar Test-Aankoop en de buitenwereld toe. In een reactie die echter steeds verder afgezwakt en genuanceerd werd reageerde Velt als volgt: "Velt en Biogarantie betreuren eveneens dat de labeling van biologische producten soms onduidelijk is voor de consument en bevestigen de stelling van Test-Aankoop dat biologische producten inderdaad bijna geen pesticiden bevatten." Naast deze bevestiging van Test-Aankoop merkt Velt op dat de biologische landbouw aan strenge controles onderworpen is in de door de overheid erkende organisaties en dat alle groenten logischerwijs een hoeveelheid biologische nitraat bevatten, ook al gebruiken biologische telers dit niet. Velt haalt aan dat de droge stof in appels juist goed is, want dit betekent dat zij namelijk meer voedingsmiddelen bevatten. Velt geeft toe dat biologische producten duur zijn, maar dat de prijzen de komende maanden zullen zakken. Als laatste verwijt ze Test-Aankoop dat hij geen overschakeling wil naar biologische landbouw, maar enkel een aanpassing

³¹⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 2.

wil van de gewone landbouw. Of het artikel van Test-Aankoop inderdaad de hele biologische sector in gevaar bracht zoals Velt aanvankelijke opwierp, is overtrokken – wel doet Velt hier haar rol als waakhond van de biologische landbouw in Vlaanderen alle eer aan³¹¹.

Tweede turbulente periode: conflict tussen de vaste medewerkers en het nationaal Veltbestuur van 1991 tot 1995

In een vereniging of elke organisatie waar mensen samenwerken zijn er onenigheden, zo ook in Velt. Na een eerste grote turbulente periode begin de jaren '80 met als culminatiepunt het ontslag van voorzitter Dedapper volgde in het begin van de jaren '90 een nieuwe periode van hoogoplopende discussies. De discussies in de jaren '90 speelden zich af tijdens het hoogtepunt van de vereniging. Dankzij de toenmalige tv-reeks op de BRT bereikte het ledenaantal ongekende hoogten. In september 1991 waren 13593 mensen lid van Velt. Dit waren er 2000 meer dan het jaar daarvoor. Naast de tv-reeks zorgden ook de boekenverkoop en het deur-aan-deurbeleid van sommige afdelingen dat mensen zich massaal aansloten bij de vereniging³¹². In het deur-aan-deurbeleid gingen mensen van Velt langs bij mensen die hun lidmaatschap niet hadden vernieuwd. Daarnaast werden ook activiteiten voorzien voor zowel beginnende als oude leden³¹³. Velt deed er met andere woorden alles aan haar leden bij zich te houden en met succes: eind 1992 steeg het aantal leden van Velt naar 15127 personen³¹⁴.

De wrijvingen binnen Velt tussen de bestuursraad en het nationaal secretariaat dat de feitelijke macht in handen had piekten in december 1992. Door de sterke groei van Velt begin de jaren '90 en de daarmee gepaard gaande complexere werking ontstond er wrevel tussen de vaste medewerkers en de bestuursraad over welke richting Velt moest uitgaan en wie dit kon beslissen. In deze hoogoplopende discussies trok het nationaal secretariaat van Velt aan het langste eind. Voorzitter Willy Martens nam eind 1992 ontslag en Ben Venhovens werd aangesteld tot tijdelijke voorzitter van de raad van bestuur. Om de werking van de vereniging te garanderen bleef Martens tijdelijk beschikbaar. Naast de voorzitter was ook penningmeester Ludo van der Gaar in het oog van de storm terechtgekomen. Van der Gaar moest geen ontslag nemen, maar werd tijdelijk gevraagd om de vergaderingen niet bij te wonen om de gemoederen te laten bekoelen. In het zog van Martens nam ook Ludo van Aert ontslag

³¹¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1995, nr. 1.

³¹² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1991, nr. 3.

³¹³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1991, nr. 4.

³¹⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1992, nr. 4.

als vertegenwoordiger van de provincie Antwerpen³¹⁵. De bestuursraad besliste om de hele discussie in afgezwakte vorm weer te geven in de *Bestuurscontacten*³¹⁶.

Aan de hand van bovenstaande bevindingen zou men kunnen stellen dat men de interne discussie in de *Bestuurscontacten* afzwakte om de schijn naar buiten hoog te houden en het twintigjarig bestaan van Velt in 1993 te vieren alsof er niks aan de hand was. Niets was minder waar. Animo om het twintigjarig bestaan van Velt te vieren was er immers niet. Niemand van de toenmalige bestuursraad wou meewerken waardoor het secretariaat de afdelingen om hulp vroeg. Ondertussen gaf Daniël Willaeyts aan de Velt-bestuursleden zijn visie weer over de huidige problemen binnen Velt. Om Velt weer op de rails te krijgen werd eind 1992 binnen de bestuursraad besloten om contact op te nemen met organisatiedeskundige (bemiddelaar) Arnold Herrebout. Herrebouts taak bestond erin om een structurele oplossing te vinden voor de problemen binnen Velt. Om zijn werk goed te kunnen uitvoeren riep de organisatiedeskundige iedereen op om met hem samen te werken. Zijn eerste taak bestond erin om de probleem binnen Velt te formuleren. Dit deed hij aan de hand van werkingsverslagen, statutaire bepalingen en interviews³¹⁷.

Met het aanstellen van de bemiddelaar keerde de rust allesbehalve terug binnen Velt. De penningmeester Ludo Van der Gaar die tijdelijk van deelname aan alle vergaderingen geschorst was leverde felle kritiek op de werking van Velt. In zijn verslag over het jaar 1992 schrijft de penningmeester het volgende: *“1992 was een dubbelzinnig jaar aan de ene kant had Velt succes via de tv-reeks en de boekenverkoop wat zorgde voor een positief financieel plaatje”*. Maar aan de andere kant stelde hij tot zijn spijt vast dat veel mensen hun functie binnen Velt hadden neergelegd en was hij diep ontgoocheld over de onprofessionele interne besluitvorming binnen Velt. Hij vroeg zich openlijk af hoe het zo spaak kon lopen ondanks een stijging van het personeelsbestand. Het is duidelijk dat de penningmeester aan de kant van de bestuursraad stond in deze vete. Voor het eerst in de traditie van Velt werd een interne ruzie rijkelijk beschreven in de *Bestuurscontacten*. De penningmeester hield zich niet in en stelde dat het personeel de achilleshiel was van Velt en riep de bestuursraad (die niet betaald wordt) en de vaste werknemers (die wel betaald worden) om akte te maken van de hoge loonkost binnen Velt. In 1992 werd er voor 3 miljoen BEF aan lonen uitbetaald die volgens de penningmeester uit andere inkomsten dan subsidies kwamen. Hij vreesde dat wat de personeelskosten betrof de financiële draagkracht dan ook bereikt was. In 1991 was Van der Gaar optimistischer, want toen kon Velt nog rekenen op de inkomsten van Velt-garantie. Velt-garantie werd in 1992 zoals eerder vermeld overgeheveld naar BLIK.

³¹⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1992, nr. 4.

³¹⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1992, nr. 4.

³¹⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1992, nr. 4.

Het verlies van deze overheveling moet Velt compenseren door de kosten van de publicaties naar beneden te halen, aldus de penningmeester. Deze kosten liepen volgens hem namelijk te hoog op doordat de vaste medewerkers de publicaties schreven. Naast bovenstaande vaststelling merkt Van der Gaar op dat er een financiële oefening moet gemaakt worden voor de komende 5 jaar binnen Velt. Hij ziet het als een grote fout dat het personeel die prognose nooit maakte. Naast deze fout stelt de penningmeester ook dat ambitieuze plannen met betaalde werkkrachten moeilijk realiseerbaar zijn. De penningmeester wil dat de bestuursraad de macht terug in handen neemt en vraagt een doorzichtig financieel beleid van de in- en uitkomsten van Velt. Om de macht van de vaste medewerkers te breken stelt hij ook dat men vaker advies moet vragen aan derden of sympathiserende leden. Bart Maes reageert op de kritiek die de vaste medewerkers te beurt viel *“de penningsmeester heeft boekhouding van Velt in geen 7 jaar bekeken en kan dus ook niet oordelen over de financiële situatie van Velt. Bovendien werd de financiële situatie steeds goedgekeurd en gecontroleerd door vroegere commissarissen en boekhouders”*³¹⁸. Het is duidelijk dat het water tussen de bestuursraad en het secretariaat heel diep was. De penningmeester die we kunnen beschouwen als spreekbuis van de bestuursraad leverde felle kritiek op de werking van de personeelsleden. Of de kritiek van de penningsmeester terecht was, zal later duidelijker worden.

Antwoord van de bemiddelaar

Akte nemend van bovenstaande onenigheden stelde de bemiddelaar volgende eisen vooraleer verder te gaan met zijn opdracht: alles moet bespreekbaar zijn, niemand mag zijn veto stellen en men moet binnen Velt werken op basis van duidelijke afspraken waarin iedereen zijn verantwoordelijkheid neemt. Als laatste stelde de bemiddelaar dat Willy Martens geen kandidaat meer mocht zijn als voorzitter. Door de afdelingen werden Reej Masschelein en Bert Vanhovens naar voren geschoven om de taak van voorzitter op zich te nemen.

Op de algemene vergadering van 21 februari 1993 werd na lang aandringen van bestuursleden en personeel Reej Masschelein bereid gevonden om de nieuwe voorzitter van Velt te worden. Masschelein die de moeilijkheid van zijn nieuwe functie ten volle voorzag, riep iedereen op om samen te werken. Tijdelijk voorzitter Bert Vanhovens werd door de aanstelling van Masschelein ondervoorzitter van de vereniging. In zijn beginrede bracht Masschelein net zoals Herman De Waele deed voor de pioniers van Velt in de jaren '80 hulde aan Willy Martens. Martens was acht jaar lang voorzitter van Velt en hiermee de langst zetelende voorzitter van de vereniging. Om de werking van Velt terug op de rails te krijgen besloot Reej dat men binnen Velt moest nadenken over hoe men als

³¹⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 1.

sociaal-culturele vereniging, met een steeds breder wordende werking, een goed functionerende vereniging kon worden³¹⁹.

Velt onder voorzitter Masschelein

De nieuwe voorzitter richtte vier commissies op in het voorjaar van 1993 die samengesteld waren uit een aantal bestuursleden en één vaste medewerker. De vier commissies dagelijks bestuur, financiën, verenigingswerk en termijnbeleid moesten ervoor zorgen dat de vaste medewerkers en de bestuursraad naar elkaar toegroeiden. De taken van de commissies waren beleidsvoorbereidend denkwerk verrichten en voorstellen formuleren voor de bestuursraad³²⁰. De werking en het nut van de commissies worden door Luk Naets in zijn interview stevig op de korrel genomen³²¹. Het was evenwel duidelijk dat er binnen de werking van Velt iets moest veranderen. Toon Herremans stelde in een analyse in *Bestuurscontacten* dat er meningsverschillen zijn over de aanpak, maar niet over de verschillende visies binnen Velt. De bemiddelaar sprak deze analyse in zijn rapport tegen door te zeggen dat niet meningsverschillen, maar discussies over accenten van het beleid, namelijk wie welke rol te spelen heeft binnen de vereniging, aan de basis liggen van deze malaise.

Vaste medewerker F. Williame ging niet akkoord met de gang van zaken en weigerde nog verder voor Velt te werken. In onderhandelingen met de bestuursraad werd besloten om hem de wettelijke ontslagvergoeding te betalen³²². Naast Williame nam in oktober 1993 ook ondervoorzitter Bart Vanhovens ontslag, maar zijn achterban achtte dit ontslag onontvankelijk waardoor het bestuur hem in zijn functie herbevestigde³²³. Ook Geertje Coremans, medewerker van de siertuinwerking, nam ontslag in deze turbulente periode. Coremans nam volgens de voorzitter ontslag omwille van de problemen met de bestuursraad en de weinige interesse die er binnen Velt was voor de siertuin³²⁴.

Om uit de impasse te geraken stelde Reej Masschelein een rapport op met drie bemerkingen. De eerste bemerking richtte zich op de sociaal-culturele begeleidingsfunctie van Velt. Velt diende zijn sociaal-culturele werking te versterken daar er maar 81 afdelingen voldeden aan de voorwaarden om gesubsidieerd te worden³²⁵. De tweede bemerking richtte zich op de functie van de bestuursraad die de voorzitter wil herwaarderen. Met betrekking tot de bestuursraad zagen we dat in het begin van de jaren 80, na een aanslepende crisis, onder Jan Leroy en Herman De Waele resoluut werd gekozen voor

³¹⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 1.

³²⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 2.

³²¹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Luk Naets, 19/05/2016.

³²² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 3.

³²³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 1.

³²⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 4.

³²⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 4.

een professionalisering van Velt. De professionalisering van Velt ontwikkelde zich verder onder het beleid van Willy Martens wat zorgde voor een sterke profilering en inhoudelijke status van de vereniging. Gewaardeerde publicaties, uitwerking van nieuwe thema's en bekendheid via de media en Open-Tuindagen hadden ervoor gezorgd dat Velt gestaag bleef groeien. De groei zorgde rechtstreeks voor een ingewikkelder beleid waardoor de steeds groeiende groep van vaste medewerkers meer impact en autonomie kregen op het vlak van beleid. Het voordeel van dit systeem was dat de vaste medewerkers zeer snel en soepel het beleid konden bepalen. Het nadeel was dat de bestuursorganen steeds meer voor een voldongen feit werden gesteld, veel ontwikkelingen niet meer konden volgen en steeds minder aan het beleid konden deelnemen. Deze evolutie zorgde de afgelopen twee jaar voor hoogoplopende conflicten die bovendien sterk gepersonaliseerd werden³²⁶. De bemiddelaar stelde in zijn onderzoek vast dat de vaste medewerkers de onprofessionaliteit en de gebrekkige kennis van de bestuursraad laakten. De vaste medewerkers wilden meer autonomie verkrijgen en de inspraak van de bestuursraad inperken. De bestuursraad stelde daarentegen dat ze steeds te laat of zelf helemaal niet betrokken werd bij het beleid. Beide gingen na beraad akkoord dat de bestuursraad een vertegenwoordiging moet zijn van de verenigingsbasis en als zodanig zijn verantwoordelijkheid voor het ondersteunen van de werking van Velt op zich moet nemen. De bemiddelaar stelde vast dat er een betere communicatie moet zijn tussen het secretariaat en de bestuursraad zodat de bestuursraad niet steeds het gevoel had dat het werd uitgesloten bij elke beslissing³²⁷.

Ten derde richtte Masschelein op basis van bovenstaande bemerkingen een nota 'Opties voor een nieuw bestuur' op. In de nota stelde de nieuwe voorzitter dat Velt een sociaal-culturele vereniging was en dat het bestuur de verantwoordelijkheid en de bevoegdheid heeft om maatregelen te nemen indien ze dit nodig achtte. De vaste medewerkers met Bart Maes op kop verwierpen deze nota. De medewerkers wilden de macht van het bestuur inperken en stelden dat Velt in principe geen socio-culturele vereniging was. De nota werd ter goedkeuring aan de algemene vergadering voorgelegd en later goedgekeurd³²⁸. Ondertussen bleven de twee kampen op gespannen voet verder leven. Er waren strubbelingen over de verhouding tussen Velt en BLIK, stafvergaderingen liepen in het honderd en mensen werkten elkaar voortdurend tegen. Nieuwe verhoudingen tussen de vaste medewerkers en bestuur werden uiteindelijk vastgelegd in oktober 1994, waardoor de gemoederen binnen Velt geleidelijk aan sussen.

³²⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 4.

³²⁷ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 4.

³²⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 1.

Financiële zorgen en algemene malaise binnen de afdelingsbesturen

Financiële zorgen en de bestuurlijke malaise binnen afdelingsbesturen lopen parallel met de strubbelingen tussen de vaste medewerkers en het nationaal bestuur. Het begin van de algemene malaise speelt zich af tijdens het hoogtepunt van de vereniging. De populariteit van de vereniging in 1991 was ongezien; mensen over heel Vlaanderen en Nederland sloten zich aan³²⁹. Niettegenstaande het de afdelingen voor de wind ging, doken de eerste perikelen al in 1991 op. Verschillende afdelingen weigerden om nog deel te nemen aan de Open Tuindagen omdat die praktisch onuitvoerbaar waren en om hun ontevredenheid te uiten over de algemene werking van Velt³³⁰.

Om de afdelingen tevreden te houden ontving elke afdeling eind 1992 een beloning van 2500 BEF als ze hun formaliteiten op tijd doorstuurden naar het secretariaat³³¹. De beloning was broodnodig voor de afdelingen die financieel in slechte papieren zaten. Om de financiële situatie van de afdelingen te verbeteren werden in 1993 de volgende maatregelen genomen: een verhoging van het lidgeld naar 500 BEF en een verhoging van de geldstroom van Velt naar de afdelingen en provincies. Er werd 20 BEF per lid meer gestort als een afdeling meer dan 2000 leden had en tot slot werd besloten om vanaf 1994 de provinciale tijdschriften te integreren in *'t Seizoentje*, dat voortaan zes in plaats van vier keer per jaar zal verschijnen³³². Een verhoging van het lidgeld en de eenwording van de tijdschriften bleek administratief niet haalbaar binnen 1 jaar en de maatregelen werden uitgesteld tot 1995³³³.

De maatregelen hielpen de afdelingen er aanvankelijk niet bovenop; eind 1993 zat 21% van de afdelingen in de problemen. Deze financiële problemen zorgden ervoor dat er in de zomer van 1994 een algemene malaise bestond binnen de afdelingen. Steeds minder mensen kwamen naar hun activiteiten en er ontstonden ruzies binnen de afdelingen. Veel afdelingen wezen met een beschuldigende vinger naar Velt en wilden de boeken sluiten. In de *Bestuurscontacten* van 1994 minimaliseert Velt bovenstaand relaas door te besluiten met de volgende positieve noot: “de provincie Limburg heeft met medewerking van Velt een siertuinbrochure uitgegeven”³³⁴. Een minimalisering was hier echter niet op zijn plaats.

In 1994 zag de financiële situatie van Velt er immers in het geheel niet rooskleurig uit. In 1994 en 1995 daalden het ledenaantal en de boekenverkoop wat te wijten was aan de verminderde aandacht voor

³²⁹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1992, nr. 4.

³³⁰ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1991, nr. 3.

³³¹ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1992, nr. 4.

³³² AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 1.

³³³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1993, nr. 2.

³³⁴ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 2.

Velt binnen de media en het hoge aantal (8000) boeken dat men zou moeten verkopen om uit de kosten te raken. De hoge kost van de boeken was te wijten aan het feit dat de vaste medewerkers van Velt de boeken schreven. Binnen Velt opperde men dan ook om het schrijven van de Veltboeken voortaan aan derden uit te besteden³³⁵. Om de boekhouding in evenwicht te brengen, besloot Velt in 1995 te snijden in haar personeelswerking. Naast één ontslag werd er ingezet op deeltijdse arbeid, spontane afvloeiingen en een verminderde kilometerheffing. Om de inkomsten te verhogen trok Velt de lidgelden op van 550 naar 600 BEF. De verhoging van de lidgelden legde Velt uit als een logische ontwikkeling gezien de verhoogde levensstijl in Vlaanderen “wat is nu 50 BEF”. De verhoging kwam er zeker niet om de schuldenput te vullen, verzekerde Velt³³⁶. Velt zou er uiteindelijk vanaf 1995 financieel terug bovenop geraken. Dit was te danken aan de stijging van het lidgeld, de afschaffing van de provinciale bladen en het strakke budgettaire beleid van de nationale afdeling van Velt.

Zoals we kunnen concluderen had de verguisde penningmeester Ludo Van der Gaar met zijn verslag over de werking van Velt in 1992 deels gelijk. De personeelskosten swingden de pan uit. De financiën van Velt moesten inderdaad beter gecontroleerd worden en een financiële berekening van de inkomsten van Velt voor de komende 5 jaar ware inderdaad nuttig geweest. De strakke budgettaire controle in 1995 hielp de financiële problemen binnen Velt tijdelijk van de baan – tijdelijk, want professor emeritus L. Verdonck van de Universiteit van Gent wist ons te melden dat Velt nationaal in 2000 virtueel failliet was. Velt kon zich enkel redden dankzij leningen en financiële steun vanuit de afdelingen³³⁷.

³³⁵ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1994, nr. 1.

³³⁶ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1995, nr. 3.

³³⁷ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Ludo Verdonck, 13/05/2016.

Conclusie

Velt is schatplichtig aan de pioniers van de biologische landbouw, zowel aan de theorieën van Steiner, Howard en Balfour, het echtpaar Müller en Rusch als aan de verschillende gezondheidsboeken die een 'praktische' kant gaven aan de theorieën. Bovenstaande literatuur speelde een belangrijke rol om de Velt-pioniers ervan te overtuigen de proef op de som te nemen. Deze proeven leidde uiteindelijk tot de oprichting van VBLT en later Velt. Velt was zowel gericht op de amateur- en beroepstellers als iedereen die geëngageerd was voor het milieu. Velt was een vereniging die streefde naar ecologische land- en tuinbouw en later de ecologische leef- en teeltwijze. Door nadruk te leggen op het ecologische aspect toonde de vereniging dat het naar meer streefde dan enkel biologische landbouw, al zagen we dat de amateurtelers vaker niet dan wel te vinden waren voor het breder omvattende ecologische aspect. Velt was een absolute pionier van de biologische landbouw in Vlaanderen. Welke rol ze precies speelde in het ontstaan en de groei van de biologische landbouw in Vlaanderen zal in het volgende hoofdstuk uitgebreid aan bod komen. Met betrekking tot de interne werking van de vereniging zagen we verschillende strubbelingen. In de jaren '70 en '80 waren er hoogoplopende discussies over het al dan niet subsidiëren van Velt als socio-culturele vereniging die eindigden in het voordeel van de subsidiëring. Dit financiële middel was noodzakelijk voor zowel het voortleven van de vereniging als de biologische landbouw in Vlaanderen. Dankzij de subsidiëring was Velt in staat om uit te groeien tot een gevestigde organisatie die aan de basis lag van het ontstaan van vele andere biologische organisaties. Ook dit pionierswerk zullen we in het volgende hoofdstuk verder bespreken. Het succes van de vereniging lag niet alleen in de subsidiëring, maar ook in de brede werking van de vereniging zelf. Haar wil tot aanpassen en haar hoge mate van heterogeniteit stelden Velt in staat om mee te deinen op de actuele golven binnen de maatschappij. Een mooi voorbeeld hiervan is de ombouw van Velt tot consumentenorganisatie eind de jaren '80 - begin de jaren '90 als antwoord op de groeiende vraag naar biologische producten en naar belangenverdediging van consumenten. Het hoge ledenaantal moet eveneens in Velts successtrategie geplaatst worden. Doordat de vereniging voor ieder wat wils had, wist ze veel leden te verwerven. Velt beschikte bijgevolg over een enorme inkomstenbron aan lidgelden. Het was echter ook voornamelijk als gevolg van deze successtrategie dat de vereniging interne strubbelingen kende – hoe diverser de doelgroep van een vereniging, des te heterogener de achterban. Het bleek meer dan eens moeilijk om op vlak van interne werking aan hetzelfde zeel te trekken. In de jaren '90 kende Velt een spectaculaire groei. Deze groei was te wijten aan een programma over ecologisch tuinieren op de nationale omroep BRT. Het was de BRT zelf die Velt vroeg om te participeren aan het programma. Ook de BRT was zich met andere woorden bewust van de steeds groeiende aandacht van mensen voor de biologische landbouw en -teelt.

We kunnen concluderen dat Velt een lange weg heeft afgelegd die niet vanzelfsprekend was en soms met geluk, maar vooral met veel kunde werd bewandeld. Velt is groot geworden dankzij het vernuft van vele mensen in het bestuur en de vaste werknemers die streefden naar een groter doel: het ecologisch leven en telen.

Hoofdstuk IV: De biologische landbouw in Vlaanderen tot 1995 aangevuld met het onderzoek uit Velt

Inleiding

In het eerste deel van dit hoofdstuk onderzoek ik, aan de hand van bestaande wetenschappelijke literatuur en de verkregen informatie uit hoofdstuk drie, de volgende vraag: “Hoe is de biologische landbouw in Vlaanderen ontstaan en geëvolueerd tot 1995 en wat was de rol van Velt hierin?”. Deze vraag dient als synthesevraag waarin ik de bevindingen uit bovenstaand onderzoek zal samenbrengen met bestaande wetenschappelijk literatuur. We zullen in grote mate zien dat hier vooral de ontwikkelingen van Velt zullen besproken worden aangezien Velt een pioniersrol speelde in Vlaanderen.

De erkenning van de biologische landbouw in België, Vlaanderen heeft een lange weg afgelegd en was niet vanzelfsprekend. In het tweede deel van dit hoofdstuk onderzoek ik hoe de Vlaamse Raad en federale overheid stonden tegenover en welke rol ze speelden aangaande de biologische landbouw. We kunnen namelijk al vaststellen dat dankzij Europa de biologische landbouw in België erkend werd. De vraag die we ons echter moeten stellen is welke rol Europa precies gespeeld heeft in de erkenning en steun voor de biologische landbouw in België. Waren er voor de goedkeuring van de Europese Verordeningen al initiatieven geweest om de biologische landbouw te laten erkennen in België? Zo ja, wie speelde hier een belangrijke rol in? Het is op deze vragen dat ik in het tweede deel van dit hoofdstuk een antwoord probeer te geven.

Deel I: het ontstaan en de evolutie van de biologische landbouw in Vlaanderen en de rol van Velt tot 1995

De jaren '60 en '70

De biologische sector begon zich in België te ontwikkelen vanaf de jaren 60 als kritiek op de gangbare landbouw. De kritiek focuste zich zowel op de sterke intensifiëring als op het gebruik van kunstmest en pesticiden in de landbouw. Een groot deel van de personen, pioniers die zich in de beginperiode bezighielden met biologische landbouw hadden geen praktische landbouwervaring, wist Van Huylebroeck, maar wel een goed sociaal netwerk en sterke ideologische motieven. Ze experimenteerden met landbouwmethodes waarbij men ervan uitging dat het gebruik van chemische

middelen en kunstmest een negatief effect had op de gezondheid van mens, dier en milieu³³⁸. Een mooi voorbeeld hiervan zijn de pioniers van Velt, Omer Vandeursen, Jules Victor en George Bouvry, die de theorieën van Steiner en vele andere pioniers van de biologische landbouw in de praktijk brachten op hun proefveld te Pittem. Met betrekking tot Vlaanderen pasten voor de jaren 60 slechts enkele landbouwers de biologische principes toe in de praktijk. Het gebeurde op zo'n kleine schaal dat er weinig over bekend is, behalve over de pioniers van Velt die hun ideeën in de praktijk omzetten. Daarnaast kwam ik in mijn onderzoek evenwel Albric Spillebeen, een van de weinig bekende eerste biologische landbouwers in Vlaanderen tegen. Spillebeen trok net als Fik Seymus Vlaanderen rond om het belang van de biologische landbouw te verkondigen (cfr. supra).

Naast deze personen is ook kunstenaar en amateurtuinier Edgar Govaert het vermelden waard. Dankzij het baanbrekend werk van Tineke Beyens in haar masterthesis *Lima: een pionier in biologische- en macrobiotische voeding te Sint-Martens-Latem (1957-1995)* hebben we kunnen vaststellen dat kunstenaar Govaert al voor Rudolf Steiner zijn eigen theorie had uitgewerkt over gezond voedsel: “de aanpak van Edgar Gevaert was gebaseerd op het inzetten van compost als natuurlijke meststof en arosatie, een matig gebruik van water. Ook zorgde hij ervoor dat de bodem altijd bedekt bleef zodat ze niet blootgesteld werd aan zon en wind. Govaert was onder de indruk van de theorie van Steiner, maar volgde ze niet omdat het te esoterisch was en een groot engagement vroeg. Hij vond dat een gewoon tuinier in de eerste plaats een absoluut respect moest hebben voor de bodem”. Govaert ondernam verschillende pogingen om de boeren in Vlaanderen te overtuigen van deze andere landbouwvorm, maar Wereldoorlog II gooide roet in het eten³³⁹. Na de oorlog raakte Govaert in contact met de Japanner Oshawa, grondlegger van de macrobiotiek. Oshawa inspireerde Govaert om het bedrijf Lima op te richten³⁴⁰. Lima ontwikkelde onder Edgars zoon Pierre Govaert een eigen netwerk van landbouwbedrijven die volgens de principes van het Lima-lastenboek wilden werken. Lima richtte zich hier tot de biologische landbouwers in West-Europa en had in die hoedanigheid in 1980 meer dan 200 boeren bereid gevonden om via het Lima-lastenboek te werken. Lima focuste zich echter niet op de Vlaamse boeren, maar voornamelijk op de Franse. Ze werkte eveneens nauw samen met *Nature et Progrès*³⁴¹.

³³⁸ G. Van Huylenbroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*. Leuven, Lannoo Campus, 2005, p. 38.

³³⁹ T. Beyens, *Lima: een pionier in biologische- en macrobiotische voeding te Sint-Martens-Latem (1957-1995)*, Gent, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2014, p. 48 (promotor: G. De Neckere).

³⁴⁰ T. Beyens, *Lima: een pionier in biologische- en macrobiotische voeding te Sint-Martens-Latem (1957-1995)*, Gent, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2014, p. 11 (promotor: G. De Neckere).

³⁴¹ T. Beyens, *Lima: een pionier in biologische- en macrobiotische voeding te Sint-Martens-Latem (1957-1995)*, Gent, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2014, p. 90 (promotor: G. De Neckere).

In de lokalen van Lima vindt men in 1973 de “Vrienden voor Biologisch Land- en Tuinbouw” (VBLT) terug aan het overleggen om een nieuwe vereniging op te richten. De personen die aan de basis lagen van de VBLT brachten in het begin van de jaren ‘60 de theorieën van de biologische landbouw in de praktijk op hun proefveld in Pittem. In navolging van hun experiment besloten ze om de VBLT op te richten op 2 september 1971. VBLT was bedoeld om geïnteresseerde land- en tuinbouwers bij elkaar brengen en de biologische technieken te verspreiden over heel Vlaanderen. Door het succes van de VBLT richtte men in 1974 de ‘Vereniging voor Ecologische Land- en Tuinbouw’ op die niet veel later veranderde in de ‘Vereniging voor Ecologische Leef en Teeltwijze’. Deze naamswijziging kwam er omdat men doorhad dat biologische landbouw zich niet enkel beperkt tot landbouw zelf, maar dat het een manier van leven inhoudt. Velt en zijn Waalse tegenhanger *Nature et Progrès* (opgericht in 1967) waren de eerste biologische verenigingen in België. Beide verenigingen speelden een belangrijke rol in de bewustwording van biologische landbouw in België. Velt verenigde zowel mensen uit de beroepssector, amateurtelers als mensen die begaan waren met het milieu. De werking van Velt kunnen we vanaf het begin dan ook heterogeen noemen. Het is hoogstwaarschijnlijk dankzij die heterogeniteit dat Velt de enige biologische vereniging was in Vlaanderen tijdens de jaren 60 en 70: ze wist antwoorden te bieden aan alle groepen die op hun eigen manier bezigwaren met biologisch telen (cfr. supra).

Ondanks dat de werking van Velt heel breed bleef focuste de vereniging zich na druk van de biologische telers al vlug op de biologische beroepssector. Om aan de beroepstelers tegemoet te komen en hen te ondersteunen in hun werking richtte Velt de Velt-telers, een Velt-label, een Velt-labo, een Velt-lastenboek en de coöperatieve Veltco op. Bovendien nam Velt in 1976 ook een consulent in dienst om de biologische landbouwers beter te begeleiden. De beroepswerking werd gestimuleerd door voormalig voorzitter van de VBLT en pionier van Velt Omer Vandeursen, met zijn bekende uitspraak “als Velt zich beperkt tot een werking bij amateurs, interesseert ze mij niet meer”. Velt richtte de Velt-telers op, bestuurd door de telers zelf. Velts eerste voorzitter Jan Heyman zette zijn schouders onder het Velt-lastenboek. In het lastenboek van Velt werden de eerste principes van de biologische landbouw neergeschreven. Hiermee werd voor het eerst in Vlaanderen de biologische landbouw duidelijk omschreven. Aldus wordt de stelling van Van Huylebroeck bekrachtigd die aangaf dat slechts een beperkte groep personen, niet actief in de landbouwsector betrokken waren bij het formuleren en het interpreteren van het vroege concept van biologische landbouw in Vlaanderen. In 1977 ondertekenden 20 Velt-telers het Velt-lastenboek (cfr. supra).

Met het ondertekenen van het Velt-lastenboek vroegen de Velt-telers aan Velt ook een waarborg van de biologische kwaliteit van hun voedsel. Om op deze vraag te antwoorden werden een Velt-label ontwikkeld en een Velt-labo opgestart. Omer Vandeursen zelf ontwikkelde al in 1971 zij het zonder succes, een label voor de beroepstellers. Ondanks dit falen nam Velt in 1976 op vraag van de telers de draad terug op en ontwikkelde een Velt-label. De beroepstellers mochten het Velt-label gebruiken als hun gewassen werden gecontroleerd in het speciaal daarvoor door Fernand Verheughe opgerichte Velt-labo. Bij de ontwikkeling van het labo en om de biologische standpunten van Velt in het algemeen te onderbouwen konden ze rekenen op de steun van professor Steurbout, professor Verstaeten, professor Poppe en professor Verdonck van de Rijksuniversiteit van Gent. Het Velt-labo zelf werkte volgens de principes van Rusch (cfr. supra).

Naast bovenstaande verzuchtingen werd op vraag van de telers en sterk ondersteund door Vandeursen de Velt-coöperatieve Veltco opgericht. Veltco was echter geen lang leven beschoren en een jaar na haar oprichting werd de coöperatieve failliet verklaard. Het failliet kwam er hoofdzakelijk door het wanbeleid van het Veltco-bestuur en het algemene klimaat rond biologisch voedsel: het overgrote deel van de bevolking stond negatief tegenover de biologische landbouw. Vandaag de dag is het probleem omgekeerd, bemerkt Huylebroeck; de vraag naar biologische producten in België overtreft de nationale productie. Ondanks de toegenomen vraag nam de biologische landbouwsector nauwelijks toe. Dit was en is nog steeds te wijten aan de moordende concurrentie van buitenlandse bioboeren die dankzij hun groter landbouwareaal beter kunnen voldoen aan de vraag van verwerkers en distributeurs om continue grote hoeveelheden van uniforme kwaliteit te leveren. De coöperatieven en verdeelcentra als Biomarché (1987), Biofresh (1994), Atalanta (1997) en de veiling Brava (1994) werden allen met bovenstaand probleem geconfronteerd³⁴².

Ondanks het failliet van Veltco had Velt de wind in de zeilen. Zo telde ze in 1979, vijf jaar na haar oprichting, al meer dan 8000 leden. Naast de Velt-amateurs en de Velt-beroepstellers ontwikkelden zich eind jaren '70 ook de Velt-jeugd en de Velt-vrouwen met als grote pionier Aleide Lagrou. Met haar kookcursussen wist Lagrou vele vrouwen te overtuigen van het belang van biologisch en gezond voedsel. Met de groei van de Velt-leden groeide ook de vereniging waardoor een professionalisering aandrong (cfr. supra).

³⁴² G. Van Huylebroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 42.

De jaren '80

Velt bouwde zich in 1980 om tot een vzw met drie afdelingen, namelijk Velt-A (amateurs), Velt-B (beroeps) en Velt-D (diensten). De ombouw van Velt was nodig om aanspraak te maken op een experimentele subsidie van 300.000 BEF als sociaal-cultureel vormingsnetwerk. Hoewel de beroepstellers met Velt-B over een eigen afdeling beschikten, koos een deel ervoor om begin jaren '80 hun eigen weg te gaan en richtte de vereniging vzw Belbior (Vlaamse beroepsvereniging van biologische boeren) op in 1981. Belbior beschikte net zoals Velt over een eigen label en lastenboek. Vanaf dan hadden de biologische boeren de keuze tussen twee vzw's in Vlaanderen. Tussen Belbior en Velt zelf werden afspraken gemaakt om hun telers te laten controleren door het Velt-labo. In 1982 richtte de misnoegde Velt-voorzitter Rik Dedapper de vzw COVOBIT op. COVOBIT focuste zich op biologisch onderzoek in hun centrum te Distel en het geven van opleidingen en cursussen over de biologische teelt. COVOBIT komt in grote mate overeen met de activiteiten van Velt al zal de vzw meer dan Velt haar pijlen richten op scholen en jongeren. Op nationaal vlak werd in 1984 UNAB-NUBILA opgericht, een syndicaat dat specifiek het leven is ingeroepen voor de belangenverdediging van biologische landbouwers in België. Het secretariaat van NUBILA was aanvankelijk gevestigd in de kantoren van Velt. Naast de landbouwers verenigden zich in 1984 ook de biologische verwerkings- en verdelingsbedrijven in Probila-Unitrab (cfr. supra). Algemeen verliepen de contacten tussen verschillen biologische verenigingen hartelijk. Zij aan zij streden ze voor de biologische landbouw in België³⁴³. Velt was dan wel niet langer de enige vereniging inzake biologisch telen in Vlaanderen vanaf de jaren 80, maar stuurde de verschillende vzw's al dan niet rechtstreeks aan. Hoe dit komt, valt hoogstwaarschijnlijk te verklaren door haar hoge subsidies die de vereniging in staat stelden een stevige werking uit te bouwen, iets waar andere verenigingen enkel van konden dromen. Vanuit de gangbare landbouw en op politiek vlak moest de biologische landbouw immers geen steun verwachten. De Belgische overheid erkende en ondersteunde, tot de Europese wetgeving in 1991, nooit de biologische landbouw in België. Wat maakt Velt dan zo uitzonderlijk? Het verkrijgen van haar erkenning in 1984 als socio-culturele vereniging had de vereniging enkel te danken aan de inventiviteit van de mensen van Velt zelf. Dankzij het snel omvormen van de interne werking tot een socio-culturele werking wist Velt aanspraak te maken op subsidies zonder dat haar doelen en achterliggende ideologie gewijzigd moesten worden. De subsidies werden goedgekeurd door de liberale minister Karel Poma, de enige niet groene politicus die positief stond tegenover biologische landbouw³⁴⁴.

³⁴³ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1983, nr. 2.

³⁴⁴ Eigen verzameling, interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016.

In de tweede helft van de jaren '80 veranderde heel wat op biologisch vlak in Vlaanderen. In deze veranderingen speelde Velt vaak een cruciale rol. De grootste verandering die zich voordeed was de oprichting van Biogarantie in 1987 als overkoepelende organisatie voor de bio-landbouwverenigingen in België. Alvorens hier verder op in te gaan wordt eerst de rol van Velt in de evolutie van de biologische landbouw tot 1987 besproken. In 1985 scheidde Velt-D zich onder Fernand Verheughe af van Velt en richtte CLOBILA op. Velt ging akkoord met de afscheiding en de controle van Velt-beroepstellers door CLOBILA. De controle zal echter in 1987 worden overgenomen door de nieuw opgerichte vzw BLIK. BLIK werd opgericht door vaste medewerkers van Velt Herman van Boxem, Bart Maes, Frank Williame en de secretaris van Belbior. De vzw had als doel het controle- en adviesorgaan te worden van de beroepsteelt in Vlaanderen. BLIK kwam met Velt en Belbior overeen om de controles van hun telers voortaan te laten uitvoeren door BLIK. Velt hield evenwel de touwtjes onrechtstreeks goed in handen; het secretariaat van BLIK was gevestigd bij Velt en in de beheerraad van BLIK zetelden Velt-leden weliswaar onder hun persoonlijke naam (cfr. supra).

Velt speelde eveneens een belangrijke rol bij de oprichting van Biogarantie, waarvoor niet over één nacht ijs gegaan werd. Zo trad Velt op als onderhandelaar tussen Nubila en Probila om de neuzen in dezelfde richting te brengen. Biogarantie zag uiteindelijk het licht in 1987 met als leden Velt, *Nature et Progrès*, Unab-Nubila en Probila-Unitrab. Op die manier werd Biogarantie een koepelorganisatie voor de hele biologische landbouw in België. Het secretariaat van Biogarantie was aanvankelijk gevestigd in het kantoorgebouw van Velt. Biogarantie stond in voor de centralisering van de biologische landbouw in België met onderzoek, advies, controle en certificatie als specifieke deeltaken en wordt door Michelsen als noodzakelijk gezien voor de verdere ontwikkeling van de biologische sector³⁴⁵.

Naast de ontwikkelingen met Biogarantie deden zich ook op andere vlakken gebeurtenissen voor met betrekking tot de biologische landbouw. De Bond Beter Leefmilieu richtte in 1987 de werkgroep 'Landbouw en milieu' op en de Technische Commissies van Velt en Belbior smolten in 1988 samen. Velt vond het ook noodzakelijk voor de biologische landbouw dat er een toenadering werd gezocht naar de milieuverenigingen onder het motto "wat we samen doen, doen we beter". Het is duidelijk dat Velt een prominente rol speelde in de evolutie naar centralisering van de biologische landbouw in Vlaanderen waarin elk van de betrokken partijen een specifieke rol had. Het is deze specifieke rolverdeling die Velt bang maakte voor haar eigen toekomst. Doorheen de jaren '80 was ze namelijk veel van haar oorspronkelijke taken kwijtgeraakt. Het is om die reden dat ze in 1989 besloot om zich vanaf dan te richten op de biologische consument. Om de biologische consument naar behoren te

³⁴⁵ G. Van Huylenbroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 39.

dienen zal Velt een garantieorganisme oprichten (Velt-garantie) dat wettelijk gezien een aparte vzw zal zijn, maar feitelijk in handen is van Velt (cfr. supra).

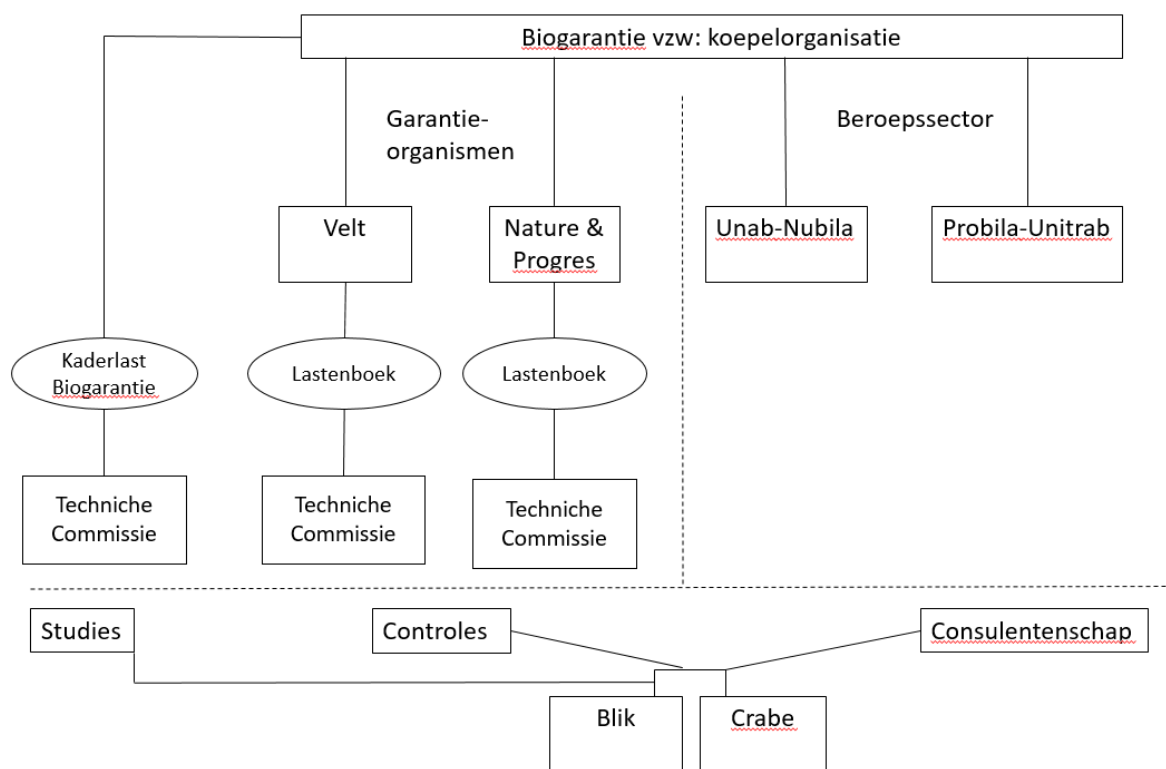
Het garantieorganisme van Velt zal net zoals zijn Waalse tegenhanger *Nature et Progrès* vallen onder Biogarantie. Om een garantiewerking mogelijk te maken stelde Velt een nieuw lastenboek op dat aanvankelijk een vertaling was van het lastenboek van *Nature et Progrès*. Velt liet eveneens aan NUBILA weten dat ze niet langer NUBILA's secretariaat kon waarnemen. Ook besliste Velt in samenspraak met Belbior dat het voortaan de garantie zal leveren voor hun telers. In ruil gingen de Velt-telers op in Belbior. Velt kwam ook de garantiewerking voor de groothandelaars en verwerkers met Probila overeen. Door de consumentenwerking van Velt besloot VEP (de Vereniging voor Ecologische Producten) dat het zou ophouden te bestaan en voortaan volledig zou opgaan in Velt. VEP werd de *Werkgroep Consumenten* binnen Velt. Als laatste besloot ook de Biodynamische landbouw die steeds het buitenbeentje was dat Velt de garantie van hun telers op zich mocht nemen en dat BLIK de controles mocht uitvoeren. Naast deze afspraken en regels werkten de biodynamische landbouwers al volgens de principes van het internationaal erkende Demeter-keurmerk dat bestaat sinds 1928³⁴⁶. Zoals van Huylenbroeck stelt kunnen we concluderen dat Velt, een van de spelers van het eerste uur, een belangrijke rol bleef spelen in de biologische landbouw in Vlaanderen en België³⁴⁷.

De werking van de biologische landbouw in België en Vlaanderen zag er na de oprichting van Biogarantie en bovenstaande evoluties als volgt uit³⁴⁸:

³⁴⁶ G. Van Huylenbroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 42.

³⁴⁷ G. Van Huylenbroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 44.

³⁴⁸ AMSAB-ISG, *Bestuurscontacten*, 1989, nr. 4.

De jaren 90

In het begin van de jaren '90 werd de snelle evolutie van de biologische landbouw in Vlaanderen (België) verdergezet. NAREDI (Federatie voor de handel en nijverheid in natuur-, reform-, en dieetwaren in België) werd opgericht in 1990 met als doel het verdedigen van de belangen van producenten, importeurs, groothandelaars en handelaars in natuurproducten. Op die manier besteedde NAREDI veel aandacht aan de biologische landbouw. De groei van de biologische landbouw in de eerste helft van de jaren '90 is het gevolg van twee belangrijke impulsen. De eerste impuls is de alsmaar groeiende interesse van consumenten voor biologische landbouw en de daarmee gepaard gaande verkoop van biologische producten in de supermarkten. Binnen de supermarkten speelde Delhaize een voortrekkersrol³⁴⁹³⁵⁰. De tweede impuls werd gegeven door Europese Verordening nr. 2092/91 en nr. 2078/92. Wat precies de gevolgen waren van deze Verordeningen lezen we in het volgende hoofdstuk.

³⁴⁹ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Bart Maes, 31/07/2016

³⁵⁰ G. Van Huylenbroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 43.

Deel II: Standpunten van de Vlaamse Raad, federale overheid en de Europese Unie met betrekking tot biologische landbouw en Velt

De biologische landbouw in België heeft een lange weg afgelegd, zo ook op het wettelijke vlak. De Vlaamse Raad en federale overheid stonden lang sceptisch tegenover deze landbouwworm. Dit moet ons zoals eerder vermeld ook niet verbazen aangezien de christendemocraten tot het jaar 2000 bijna onafgebroken de ministers van Landbouw leverden. Zoals algemeen geweten was de Boerenbond één van de drie 'standen' van de CVP. Minister van Landbouw in 1981 Albert Lavens reageerde na een vraag vanuit de biologische hoek op de volgende manier "*biologische landbouw biedt geen alternatief voor de grootschalige landbouw*" (cfr. supra). Alhoewel het ministerie negatief stond tegenover de biologische landbouw betekent dit niet dat de biologische sector geen steun kreeg van de overheid, zij het in het geval van Velt als sociaal-culturele vereniging. De steun was echter niet bedoeld om de biologische landbouw op zich te bevorderen.

Bij het bestuderen van de biologische landbouw op wettelijk vlak moeten we in het achterhoofd houden dat de bevoegdheden in de besproken periode 1973 tot 1995 verspreid liggen tussen enerzijds de Vlaamse Raad³⁵¹ en anderzijds de Belgische regering (later de Federale regering). Algemeen zien we dat Vlaanderen steeds meer bevoegdheden kreeg naarmate de staatshervormingen elkaar opvolgden. Bij de staatshervormingen van 1980 en 1988 werden een aantal landbouwbevoegdheden zoals natuurbehoud, pacht, visteelt en landbouwhydraulica toegewezen aan de gewesten. Het Sint-Michielsakkoord van 16 juli 1993 zorgde voor de belangrijkste overheveling van bevoegdheden naar de gewesten. Onder de bevoegdheden bevinden zich het landbouwinvesteringsfonds (voor steun aan investeringen en installaties in de landbouw) en het promotiebeleid (voor de afzet van land- en tuinbouwproducten). Naast de overheveling van bovenstaande bevoegdheden werden ook een aantal gewestelijke bevoegdheden uitgewerkt "*zoals de Europese steun voor landbouw en probleemgebieden, de Europese steun voor plattelandontwikkeling, de aanvullende hulp aan landbouwbedrijven en de Europese steun voor milieuvriendelijke landbouwmethoden*"³⁵².

³⁵¹ We spreken van de Vlaamse Raad van 1980 tot 1995. Voor de Vlaamse Raad in 1980 was er Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap en na 1995 spreken we van de Vlaamse regering.

³⁵² D. Van Gijsegem et al, *Landbouwbeleidsrapport 2003*. Brussel, Directeur-generaal ALT, 2004, p. 131.

Vlaamse Raad

Dankzij een communautair handigheidje in het politieke systeem van België en de onvermoeibare inzet van Velt en haar achterban slaagde de vereniging erin om vanaf haar ontstaan subsidies te verkrijgen van de Vlaamse Cultuurraad. Zo kreeg Velt Ukkel in 1977 15130 BEF³⁵³, Velt Watermaal-Bosvoorde, een buurgemeente van Ukkel in 1979 en 1980 respectievelijk 15130 BEF en 11420 BEF aan subsidies van de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie, onderdeel van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap. Deze subsidies werden gegeven ter uitvoering van artikel 3 van *het decreet van 15 juli 1974 tot het waarborgen van de rechten van de Nederlandstalige ideologische en filosofische strekkingen in Brussel-Hoofdstad*³⁵⁴. De subsidies die Veltafdelingen Ukkel en Watermaal-Bosvoorde kregen in Brussel inspireerde Velt om eind jaren 70 te streven naar subsidies als socio-cultureel vormingsnetwerk vervolgens het decreet van 4 juli 1975. Met oog op die subsidies veranderde Velt zoals eerder beschreven heel wat aan haar werking en bouwde het zich met succes om tot een socio-culturele vereniging.

In 1980 kreeg Velt van de Vlaamse Gemeenschap een experimentele toelage van 300.000 BEF als socio-culturele vereniging³⁵⁵. Deze toelage was voor Velt nodig om het hoofd boven water te houden en haar werking uit te breiden en te professionaliseren. In 1984 werd Velt officieel erkend als socio-culturele vereniging voor volwassenen. De goedkeuring kwam al terug in het *Ontwerp van Decreet houdende de begroting Vlaamse gemeenschap voor het begrotingsjaar 1984*³⁵⁶. De subsidies waren zoals eerder vermeld van groot belang voor de werking van de vereniging en dit zou zo blijven tot de einddatum van mijn verhandeling. Om een idee te geven van de stijging en de omvang van de subsidies volstaat een blik op de bedragen voor de werkingsjaren van 1993 tot 1995. Velt ontving een totaal bedrag van 4.942.448 BEF aan subsidies van de Vlaamse Raad.

³⁵³ Uitvoering artikel 3 van het decreet van 15 juli 1974 tot het waarborgen van de rechten van de Nederlandstalige ideologische en filosofische strekkingen in Brussel-Hoofdstad. Derde jaarverslag ingediend door de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie op 30 september 1977, onderdeel van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap, 72 (buitengewone zitting 1977), nr. 1.

³⁵⁴ Uitvoering artikel 3 van het decreet van 15 juli 1974 tot het waarborgen van de rechten van de Nederlandstalige ideologische en filosofische strekkingen in Brussel-Hoofdstad. Vijfde jaarverslag ingediend door de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie op 21 oktober 1980, Vlaamse Raad, 20 (zitting 1980-1981), nr. 1.

³⁵⁵ Ontwerp van Decreet houdende de begroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1981, 7-B (zitting 1980-1981), nr. 1.

³⁵⁶ Ontwerp van Decreet houdende de begroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1981, 8 (zitting 1983-1984), nr. 3.

Naast het verkrijgen van subsidies zien we dat Velt een belangrijke rol speelde in de debatten rond cadmiumvervuiling in Vlaanderen. Lid van de Vlaamse Raad Oktaaf Meyntjes van de Volksunie stelde op 23 december 1985 na onderzoek van Velt een parlementaire vraag over de cadmiumvervuiling in Noord-Limburg. Velt bracht namelijk aan het licht dat er een sterke cadmiumvervuiling was rond Hoboken. De toenmalige minister van Volksgemeenschap en Leefmilieu Jan Lenssens stelt dat hij alles in het werk zou stellen om dit op te lossen³⁵⁷. De vraag rond de cadmiumvervuiling werd herhaald op 10 februari 1986 door Jaak Gabriëls, parlementslid van de VU³⁵⁸ en opnieuw op 13 maart 1986 door parlementslid Meyntjes die toen de weinige veranderingen in de praktijk aanklaagde bij minister Lenssens. Meyntjes stelde vast dat Velt zelf het initiatief nam om een uitgebreide brochure op te stellen die waarschuwde voor cadmiumvervuiling. Het parlementslid juichte dit initiatief toe, maar betreurde ten eerste dat minister Lenssens de resultaten van verschillende onderzoeken bleef negeren en de bevolking niet inlichtte³⁵⁹.

Naast de cadmiumvervuiling kaartte Velt begin 1984 aan dat het Soil Charter opgesteld door de Raad van Europa in 1972 niet werd doorgevoerd in België³⁶⁰. In het Soil Charter spoorde Europa de staten aan om werk te maken van hun beleid inzake bodembescherming³⁶¹. Het was echter wachten tot 1995 tot de Vlaamse overheid het eerste bodemdecreet ratificeerde. Het decreet heeft tot doel "*bodem- en grondwaterverontreiniging te voorkomen, het beschermen van (potentiële) kopers van percelen en het stellen van regels omtrent de sanering van verontreinigde gronden in het Vlaamse Gewest*" meldt J. Foubert. De praktische uitwerking van het decreet staat bekend onder VLAREBO of het Vlaams Reglement rond de Bodemsanering³⁶². Naast het bodemdecreet had de Vlaamse Raad in 1985 deels gehoor geven aan de steeds luider roep van milieuactivisten met het *Milieuvergunningsdecreet* van 28 juni 1985. Bij het decreet moeten we echter serieuze kantlijnen plaatsen: ten eerste trad het decreet pas in werking op 1 september 1991, beter bekend als VLAREM I (of het Vlaams Reglement

³⁵⁷ Vraag en antwoord, Vlaamse Raad, zittingsjaar 1985-1986, vraag nr. 17, 23 december 1985 van de heer O. Meyntjes tot Gemeenschapsminister van Volksgemeenschap en Leefmilieu dhr. Jan Lenssens.

³⁵⁸ Vraag en antwoord, Vlaamse Raad, zittingsjaar 1986-1987, vraag nr. 106, 10 februari 1986 van de heer J. Gabri tot Gemeenschapsminister van Volksgemeenschap en Leefmilieu dhr. Jan Lenssens.

³⁵⁹ Handelingen, Vlaamse Raad, 13 maart 1986, zittingsjaar 1985-1986, nr. 9, pp. 260.

³⁶⁰ Secretary General, "Revised European Charter for the Protection and Sustainable Management of Soil" In: *Document by the Secretary General*. (2003), 10, p. 6.

³⁶¹ W. T. Braams, J. Burger en K. Winterlink. *Bodemsanering, bestaat dat nog?* in: <<http://at-kb.nl/uploads/Afbeeldingen/Artikel%20Milieu%20Recht%2040jr.pdf>>, geraadpleegd op 19.05.2016.

³⁶² J. Foubert, *De psychosociale gezondheid van buurtbewoners die getroffen zijn door grondwaterverontreiniging: de rol van site-specifieke stressoren en communicatie tussen bewoners*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2012, p. 11 (promotor: B. Van De Putte).

betreffende de Milieuvergunning)³⁶³. Ten tweede vervielen alle voorheen toegekende vergunningen pas 20 jaar later met uiterlijke datum 2011. Deze termijn had tot gevolg dat de Vlaamse administratie in 2010 vreesde voor een overvloed aan nieuwe aanvragen waardoor de Vlaamse overheid de uiterste datum voor een hernieuwing van de aflopende vergunningen verplaatste naar 1 september 2016. Alle nog bestaande ARAB- en lozingsvergunningen zullen hiermee dus ten laatste op 1 september 2016 verdwijnen, meldt het advocatenkantoor Vandromme te Kortrijk³⁶⁴.

Als laatste was Velt het onderwerp in een debat binnen de Vlaamse Raad in april 1993. Minister De Batselier, toenmalig Vlaams Minister van Huisvesting en Leefmilieu (SP), vroeg in de Vlaamse Raad om een discussie te houden over hoe landbouw als economische sector op een milieuvriendelijke wijze kan georganiseerd worden. In deze discussie werd verwezen naar Velt, als een organisatie die probeert om landbouw te organiseren op een milieuvriendelijke wijze. Reagerend op de antwoorden stelde Minister De Batselier vast dat de Boerenbond geleidelijk aan probeerde rekening te houden met een milieuvriendelijker landbouwbeleid. Geleidelijk want het was niet makkelijk voor de Boerenbond om milieubewustzijn te creëren bij zijn leden, stelde de minister. Afsluitend beklemtoonde De Batselier dat het maatschappelijk draagvlak wat betreft zorg voor het milieu niet zo hoog is in Vlaanderen, wat het soms moeilijk maakt om daadwerkelijk iets te veranderen³⁶⁵. Het electoraal belang zorgde er met andere woorden voor dat de politici weinig actie ondernamen om weldegelijk iets te veranderen.

De Belgische overheid

De Belgische overheid erkende de biologische landbouw bij Koninklijk Besluit (KB) op 17 april 1992 naar aanleiding van de Europese erkenning van Biologische landbouw; Verordening nr. 2092/91. Het KB trad in werking in 1993. We sluiten ons met bovenstaande vaststelling aan bij de bevindingen van Boulanger, Lampkin en vele andere auteurs die stellen dat de biologische landbouw in België pas erkend is na de Europese verordening in 1991. Op vlak van erkenning en steun liep België sterk achter op andere Europese landen zoals Frankrijk, Denemarken en Oostenrijk die de biologische landbouw al in de jaren '80 erkenden. Onderzoek naar de archieven van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat leert dat er respectievelijk in 1984, 1986 en 1988 door de groene partijen Ecolo en Agalev al – tevergeefs – initiatieven werden ondernomen om de biologische landbouw te laten erkennen in België.

³⁶³ Departement Leefmilieu Natuur en Energie. Decreet *Milieuvergunning*, in: <<https://www.lne.be/themas/veiligheidsrapportage/wetgeving/vlaams/dmv>>, geraadpleegd op 19.05.2016.

³⁶⁴ B. Vandromme, *Versoepeling voor de hernieuwing van milieuvergunningen*, in: <<http://bramvandromme.be/interactief/archief/page/32/>>, geraadpleegd op 19.05.2016.

³⁶⁵ Hoorzitting Sociaal-cultureel werk verslag namens de Commissie voor Cultuur op 21 maart 1995, 729 (zittingsjaar 1994-1995) nr. 1.

Het **eerste wetsvoorstel** werd op 8 november 1984 door volksvertegenwoordigers José Daras van Ecolo en Fernand Geyselings van Agalev ingediend. Het eerste wetsvoorstel wordt hier uitvoerig beschreven aangezien de twee andere voorstellen er bijna een letterlijke kopie van zijn. Een kort onderzoek naar Geyselings wees uit dat de volksvertegenwoordiger sterke banden had met Velt en zijn voorganger VBLT. Geyselings was ondervoorzitter en redacteur van het ledenblad *Groen-licht* van de Vrienden van de Biologische Land- en Tuinbouw Voorkepen en na de oprichting van Velt onderhield de volksvertegenwoordiger goede contacten met de vereniging. Zo is het bekend dat de volksvertegenwoordiger lezingen gaf over gezonde voeding voor Velt³⁶⁶ en dat hij goede contacten onderhield met het Velt-bestuur³⁶⁷. Het wetsvoorstel van Daras en Geyselings begon als volgt “*Wetsvoorstel tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan*”. Dit wetsvoorstel kwam er nadat de twee parlementariërs kritiek hadden op het Koninklijk Besluit (KB) van 17 april 1980 betreffende de reclame voor voedingsmiddelen (artikel 3.1 en 2). In dit KB staat “*dat het gebruik van de term biologisch immers afhankelijk is van de afwezigheid van aantoonbare hoeveelheden residuen van bestrijdingsmiddelen en toevoegsels*”. Een biologische landbouwer die gronden verbouwt waar voorheen chemicaliën werden gebruikt door een traditionele boer of wiens grond aanpaaft bij boeren die pesticiden gebruiken, kan immers nooit waarborgen dat er geen residuen op zijn gewassen aanwezig zijn. De boer zou zich moeten kunnen beroepen op zijn biologische teeltwijze, vinden de parlementariërs³⁶⁸.

Voor hun wetsvoorstel zelf baseerden ze zich op het Franse decreet, nummer 81-227, van 10 maart 1981³⁶⁹. Dit Frans decreet behandelt “*de homologatie van de specifieke voorschriften voor de productievoorwaarden in de landbouwteelt die geen gebruik maakt van synthetische scheikundige producten*”. Daras en Geyselings geven in hun wetsvoorstel daarnaast ook een aantal problemen mee waar de toenmalige landbouw mee te kampen had: een te sterke afhankelijkheid van niet-

³⁶⁶Krant Konkreet. *Spreekbeurt Geyselings*, in:

<<http://www.erfgoedbanklandvandendermonde.be/index.php/newspaperpage/watch/0d4d103556ef42c4b952dd52d437f87be67d57cab9604e07a60c781fc2e714f7ddf2a48d573138c7bf6ccd10ae0f4cfb>>, geraadpleegd op 19.05.2016

³⁶⁷ D. Willaëys, in:

<<http://blog.seniorennet.be/fruit2/archief.php?startdatum=1461535200&stopdatum=1462140000>, geraadpleegd op 12.02.2016.

³⁶⁸ Wetsvoorstel Kamer van Volksvertegenwoordigers van 8 november 1984 van de heren Daras en Geyselings houdende *tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan*, 1030 (zitting 1984-1985), nr 1.

³⁶⁹ Decreet Republique Française van 10 maart 1981 nummer 81-227 houdende *de homologatie van de specifieke voorschriften voor de productievoorwaarden in de landbouwteelt die geen gebruik maakt van synthetische scheikundige producten*. Journal Officiel De La Republique Francaise 11 maart 1981.

hernieuwbare energie in het productieproces en een daling van het energetisch rendement van de Belgische landbouw van 0.68 voedingscalorie per verbruikte kilocalorie fossiele brandstof tussen 1954-1961 naar 0.41 tussen 1974-1976. Een oplossing voor al deze problemen biedt de biologische landbouw besluiten de volksvertegenwoordigers waarna een lange uiteenzetting volgt van de voordelen van de biologische landbouw³⁷⁰. Het wetsvoorstel zelf zou nooit goedgekeurd worden. Wel inspireerde het andere politici om hier op verder te bouwen.

Het eerste wetsvoorstel leidde tot een **voorstel in de Senaat** op 22 april 1986 door senatoren Edgar Flandre van Ecolo en Eric Gryp van Agalev. Het voorstel van de senatoren luidt als volgt *“Voorstel van wet betreffende de bescherming en de bevordering van de biologische landbouw, zijn producten en bijproducten”* en is bijna een exacte kopie van het wetsvoorstel van 1984 in de Kamer. Het verschil tussen de twee is dat de senatoren besluiten dat de *“maatstaven die verband houden met de kwaliteit van het leefmilieu, van de bodemsoorten en van de producten zouden het zwaartepunt van het landbouwbeleid moeten zijn”*. Het ecologisch aspect wordt namelijk te vaak over het hoofd gezien, noteren de senatoren. Als laatste geven ze ook aan dat de *“resolutie van de Europese commissie voor milieubeheer, volksgezondheid en consumentenbescherming in verband met het gemeenschappelijk landbouwbeleid grotendeels die richting inslaat en dat de resolutie bijna eenparig door het Europees Parlement werd goedgekeurd op 19 februari 1986”*³⁷¹.

Het voorstel in de Senaat door Flandre en Gryp inspireerde Jose Daras van Ecolo en Van Durme van Agalev om een **tweede wetsvoorstel** in te dienen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 20 april 1988 met als titel *“Tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten ervan”*. Het wetsvoorstel van Daras en Van Durme was een kopie van het voorstel in de Senaat en dus ook van het eerste wetsvoorstel in 1984 door Geyselings en Daras zelf³⁷². Ook dit wetsvoorstel werd niet goedgekeurd door de Kamer al had de voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Charles-Ferdinand Nothomb, op 28 april wel verzocht aan de

³⁷⁰ Wetsvoorstel Kamer van Volksvertegenwoordigers van 8 november 1984 van de heren Daras en Geyselings houdende *tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan*, 1030 (zitting 1984-1985), nr 1.

³⁷¹ Voorstel in de Belgische Senaat van 22 april 1986 van de heren Edgar Flandre en Eric Gryp houdende *het voorstel van wet betreffende de bescherming en de bevordering van de biologische landbouw, zijn producten en bijproducten*, 243 (zitting 1985-1985), nr 1.

³⁷² Wetsvoorstel Kamer van Volksvertegenwoordigers van 20 april 1988 van de heren Daras en Van Durme houdende *tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan*, 381 (buitengewone zitting 1988), nr. 1.

Raad Van State om advies te geven over bovenstaand wetsvoorstel. Als we het advies van de Raad van State bekijken, zien we dat het orgaan vooral kritiek had op de opmaak en de vertaling in het Frans³⁷³.

We kunnen uit bovenstaande concluderen dat **Agalev op politiek vlak** vertegenwoordiger is van de verzuchtingen van Velt en breder gezien de nieuwe sociale bewegingen. Deze vaststelling komt overeen met de bevindingen van Walgrave, Hellemans, Janssens en Kitschelt³⁷⁴. Walgrave concludeert in zijn boek *“Tussen loyaliteit en selectiviteit. Over de ambivalente verhouding tussen nieuwe sociale bewegingen en groene partij in Vlaanderen”* dat het partijprogramma van Agalev in grote mate overeenkomt met de thema's van nieuwe sociale bewegingen, in het bijzonder met het thema van de milieuproblematiek³⁷⁵. Jos Geysels van Agalev vertelde hierover het volgende *“De nieuwe sociale bewegingen horen het niet altijd graag, maar Agalev heeft zichzelf altijd de politieke vertaling genoemd van die bewegingen. Naarmate dat luider klonk, groeide bij de nieuwe sociale bewegingen de behoefte dat te ontkennen”*. Walgrave bevestigde bovenstaande stelling van Geysels in zijn onderzoek: *“vertegenwoordigers van Agalev putten zich uit om hun politieke vertalingsrol voor de Vlaamse nieuwe sociale bewegingen te staven en vertegenwoordigers van de grote nieuwe sociale-bewegingsorganisaties deden al het mogelijke om ook maar enige band met Agalev in alle toonaarden te ontkennen”*³⁷⁶. Met betrekking tot Velt zien we een ambivalente houding. Aan de ene kant stelde Velt inderdaad dat het politiek neutraal was, maar aan de andere kant zagen we dat ze tijdens de verkiezingen haar leden opriep om verstandig te stemmen (cfr. supra). Deze ambivalente houding komt overeen met de conclusies van Dewachter, die hetzelfde bewijst als Walgrave³⁷⁷. Naast bovenstaande bevindingen komt Walgrave ook nog tot de conclusie dat vele Agalev-parlementsleden hun oorsprong kennen binnen de nieuwe sociale bewegingen³⁷⁸. Dit kunnen we met betrekking tot Velt bevestigen. We zagen immers dat volksvertegenwoordiger voor Agalev Geyselings aanvankelijk ondervoorzitter was van de Vrienden van de Biologische Land- en Tuinbouw Voorkepen.

³⁷³ Wetsvoorstel Advies van de Raad van State houdende tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan, 382 (zitting 1989-1990), nr. 2.

³⁷⁴ E. Vanpaemel, *Anders gaan leven. Een onderzoek naar Belgische ecologische gemeenschapsvorming van 1970-1990*, Gent (onuitgegeven bachelorpapier Universiteit Gent), 2015, p. 24 (promotor: B. De Wever).

³⁷⁵ S. Walgrave, *Tussen loyaliteit en selectiviteit : over de ambivalente verhouding tussen nieuwe sociale bewegingen en groene partij in Vlaanderen*. Leuven, Garant, 1995, p. 25.

³⁷⁶ S. Walgrave, *Tussen loyaliteit en selectiviteit : over de ambivalente verhouding tussen nieuwe sociale bewegingen en groene partij in Vlaanderen*, p. 5.

³⁷⁷ S. Walgrave, *Tussen loyaliteit en selectiviteit : over de ambivalente verhouding tussen nieuwe sociale bewegingen en groene partij in Vlaanderen*, p. 3.

³⁷⁸ S. Walgrave, *Tussen loyaliteit en selectiviteit : over de ambivalente verhouding tussen nieuwe sociale bewegingen en groene partij in Vlaanderen*, p. 119.

Het is dan ook bijna logisch dat ongeveer de helft van de parlementaire acties gestoeld zijn op thema's van nieuwe sociale bewegingen³⁷⁹.

Europese verordeningen

Vóór de wettelijke erkenning van de biologische landbouw in Europa door Verordening nr. 2092/91 kunnen we naast de Europese resolutie die Flandre en van Gryp aanhaalden in 1986 drie Europese verordeningen onderscheiden die milieuvriendelijke productiemethoden in de landbouw aanmoedigden. **Verordening nr. 2052/88** behandelt structuurprogramma's voor regio's met een ontwikkelingsachterstand en plattelandsgebieden. De verordening steunt projecten die door organisaties worden ingediend met de bedoeling in die gebieden het inkomen te handhaven en de tewerkstelling te behouden of te verbeteren. Biologische landbouw behoort hier tot de mogelijkheden omdat biologische landbouw heel arbeidsintensief is en een toegevoegde waarde kan bieden voor een regio. **Verordening nr. 866/90** beoogt verbetering van de verwerking en de afzet van landbouwproducten door subsidies te verlenen aan investeringen in de agro-industrie. Hierbij werd er prioriteit gegeven aan het vinden van nieuwe afzetgebieden voor de biologische landbouw. De laatste Europese Verordening voor de goedkeuring van biologische landbouw is **Verordening nr. 2328/91**. Hierin werd steun voorzien voor het verbeteren van de structuren van alle landbouwbedrijven waaronder dus ook de biologische³⁸⁰.

De Europese **Verordening nr. 2092/91** die op 24 juni 1991 aangenomen werd, "vormt een officiële erkenning op Europees niveau van de biologische productiemethode (dus ook deze van de biodynamische beweging) en stelt uniforme en geharmoniseerde regels vast voor de marktdeelnemers in de verschillende landen van de Europese gemeenschap"³⁸¹. Het doel van de verordening is ook om de consument garanties te bieden over de productiemethode en –principes in biologische landbouwbedrijven. Een kantlijn die we moeten maken bij deze verordening is dat deze enkel toepasbaar is op plantaardige producten. Dierlijke producten werden bij de Europese Verordening nr. 1804/1999 op 19 juli 1999 toegevoegd aan het verdrag³⁸² en niet, zoals we uit een document van het Centrum voor Landbouweconomie kunnen lezen, in 1992³⁸³. Tot die tijd werden dierlijke producten

³⁷⁹ S. Walgrave, *Tussen loyaliteit en selectiviteit : over de ambivalente verhouding tussen nieuwe sociale bewegingen en groene partij in Vlaanderen*, p. 44.

³⁸⁰ J. Boulanger, *De biologische landbouw in België*. Leuven (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Katholieke Universiteit Leuven), 2001, p. 22 (promotor: E. Van Hecke).

³⁸¹ J. Boulanger, *De biologische landbouw in België*, p. 23.

³⁸² J. Boulanger, *De biologische landbouw in België*, p. 24.

³⁸³ K. Carels et al, *Ontwikkeling van Biologische landbouw en geïntegreerde pitfruitproductie in België (-2000)*, Brussel, Centrum voor Landbouweconomie, p. 6.

geratificeerd door private organisaties. Een tweede belangrijke verordening was volgens Lampkin en Boulanger de **Verordening nr. 2078/92** waarin staat dat *het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw* financiële steun zal verlenen als boeren landbouwmethoden toepassen die een positief effect hebben op het milieu³⁸⁴.

De grote motor achter bovenstaande Europese Verordeningen was Europees Landbouwcommissaris Mc Sharry onder Commissie Delors II van 1989 tot 1993. De commissaris staat met zijn gelijknamige Mc Sharry-hervormingen bekend als architect van het nieuwe Europees landbouwbeleid in de jaren 90³⁸⁵. De hervormingen zelf hadden enkel met betrekking tot Verordening nr. 2078/92 een impact op de biologische landbouw.

Implementering van de Europese verordeningen

De laatste twee Europese verordeningen hadden een grote invloed op de biologische landbouw in België. De erkenning van biologische landbouw op Europees vlak betekende dat de ministers van Landbouw Paul De Keersmaecker (1981-1992) en André Bourgeois (1992-1995) de Europese Verordening moesten implementeren in het Belgisch beleid. Verordening nr. 2092/91 zorgde ervoor dat het woord 'biologisch' voortaan een wettelijke bescherming kreeg. De wettelijke bescherming hield in dat elk biologisch bedrijf voortaan werd gecontroleerd door bevoegde controleorganismen. Voor België werden BLIK (sinds 18 augustus 1992) en Ecocert (sinds 11 augustus 1992) door het ministerie van Landbouw erkend. De twee controleorganismen controleren minstens eenmaal per jaar biologische bedrijven volgens de bepalingen van de Belgische en Europese wetgeving³⁸⁶. De wetgevingen zelf baseerden zich op bestaande privé-lastenboeken zoals deze van Biogarantie. De erkenning van BLIK zette Velt volledig buitenspel. Ten eerst reikte BLIK en niet langer Velt het Biogarantielabel uit en werd het bij wet verboden dat een consumentenorganisatie (Velt) in de bestuursraad van BLIK vertegenwoordigd kon zijn. BLIK is zoals eerder vermeld opgericht door een voormalig vaste medewerker van Velt. In een protocol met Velt werd afgesproken dat Velt en BLIK

³⁸⁴ J. Boulanger, *De biologische landbouw in België*, p. 25.

³⁸⁵ De MC Sharry-hervormingen zijn er gekomen na kritiek in de jaren 80 op de gegarandeerde prijs die de boeren kregen op hun producten. De gegarandeerde prijs zorgde ervoor dat boeren grote overschotten produceerden zonder dat de Europese consument hiervoor een lagere prijs kreeg. Naast de Europese consumenten klaagden de ontwikkelingslanden ook over de dumpingprijzen waarmee de Europese landbouwproducten op hun markt werden verkocht. De aanhoudende kritiek zorgde in de jaren 80 al voor enkele maatregelen, maar deze waren onvoldoende. De MC Sharry-hervormingen wilden komaf maken met de gegarandeerde prijs en overproductie door strakke quota's op te leggen en boeren een inkomenssteun te garanderen. MacSharry-hervormingen, in: <http://www.europa-nu.nl/id/vij6e4xl0ygm/macsharry_hervormingen>, geraadpleegd op 19.05.2016.

³⁸⁶ J. Boulanger, *De biologische landbouw in België*, p. 9.

samen zouden werken op basis van gemeenschappelijke doelen en dat Velts vaste medewerker Bart Maes voor beide organisaties mocht werken op voorwaarde dat hij geen bestuursfuncties opnam. Niet veel later zou het secretariaat van BLIK verhuizen uit de gebouwen van Velt. Maes werkte vanaf dan niet langer voor Velt³⁸⁷. In het spoor van BLIK verhuisde ook het secretariaat van Biogarantie uit Velt en stelde men Velts ex-medewerker Frank Williame aan om het secretariaat van Biogarantie op zich te nemen.

Verordening nr. 2078/92 leidde tot het Ministerieel Besluit van 15 maart 1995 waarin steun wordt toegekend aan demonstratieprojecten met betrekking tot de toepassing van milieuvriendelijke landbouwproductiemethoden. In Vlaanderen voerde vzw BLIVO deze taak uit en in Wallonië CARAB (*Centre d'Animation et de Recherche en Agriculture Biologique*)³⁸⁸. BLIVO werd opgericht in 1993 met Velt als een van de stichtende leden. CARAB en BLIVO namen de taak van voorlichting en onderzoek van de biologische landbouw op zich. Een tweede gevolg van deze verordening was dat op 30 maart 1995 een Ministerieel Besluit werd afgevaardigd om landbouwers die milieuvriendelijk werkten financieel te ondersteunen. We kunnen net zoals Arts concluderen dat de Europese verordeningen belangrijk waren voor de acceptatie van de biologische landbouw³⁸⁹. De vorderingen lagen bovendien aan de basis van de erkenning van en steun voor de biologische landbouw in België. Ondanks de erkenning zien we dat de Belgische biologische landbouw in vergelijking tot andere lidstaten in de Europese Unie een marginale rol bleef spelen en een van de kleinste groeiperiodes kende tussen 1993 en 1997³⁹⁰.

Effecten van de Europese Verordeningen op de biologische landbouw in België

Van Huylebroeck stelt dat het moeilijk is om de effecten van de nieuwe financiële tegemoetkoming en productiestandaarden afzonderlijk te meten voor de groei van de biologische landbouw in België. Met betrekking tot de productiestandaarden kunnen we stellen dat dit nagenoeg geen effect had op de groei van de biologische landbouw aangezien de biologische landbouw al strak georganiseerd was met de oprichting van Biogarantie in 1987 en de productiestandaarden duidelijk waren vastgesteld in het Biogarantie-lastenboek. Het enige wat de Belgische overheid deed, was bestaande normen en standaarden reguleren³⁹¹.

³⁸⁷ Eigen verzameling, interview door Dries De Wilde van Bart Maes, 31/07/2016

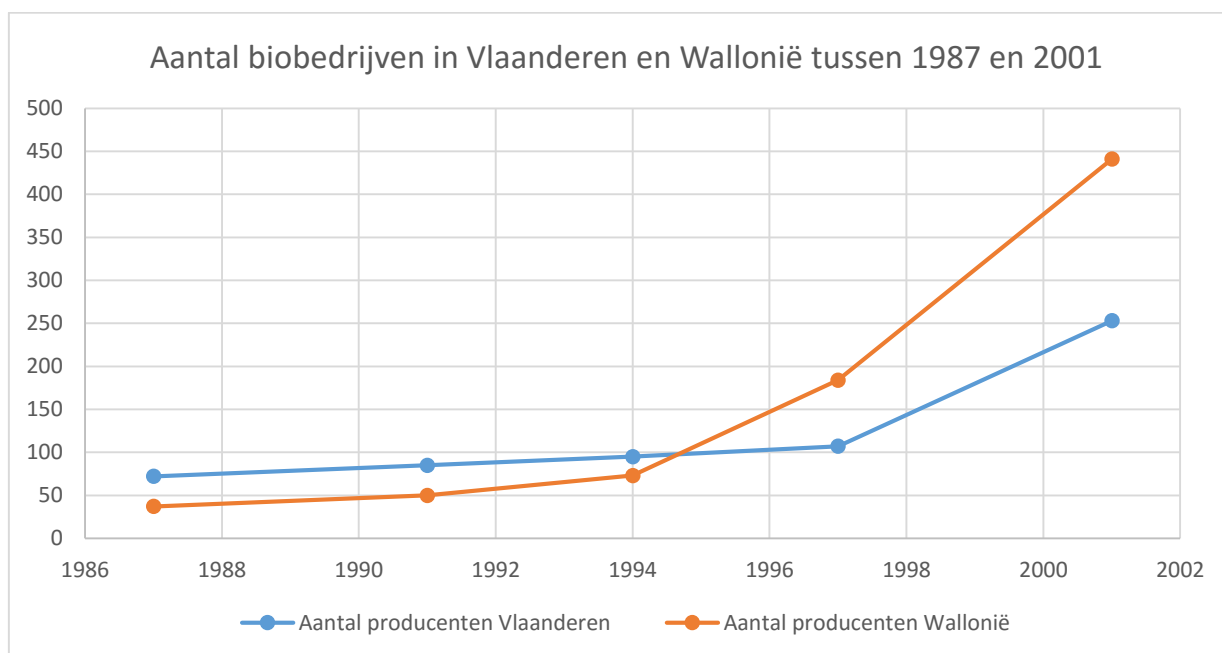
³⁸⁸ J. Boulanger, *De biologische landbouw in België*, p. 30.

³⁸⁹ K. Carels et al, *Ontwikkeling van Biologische landbouw en geïntegreerde pitfruitproductie in België (-2000)*, Brussel, Centrum voor Landbouweconomie, p. 11 en p. 14.

³⁹⁰ J. Michelsen et al., *Organic Farming Development and Agricultural Institutions in Europe: A Study of Six Countries*, Karlsbad-Ittersbach, Hago Druck & Medien, 2001, p. 42.

³⁹¹ G. Van Huylebroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 47.

In tegenstelling tot de productiestandaarden speelde de financiële tegemoetkoming wel een belangrijke rol in de groei van de biologische landbouw in België, besluit Huylenbroeck³⁹². Carels en Samborski nuanceren dit en stellen dat de financiële subsidies nauwelijks hielpen in de omschakeling naar biologische landbouw omdat de landbouw in Vlaanderen, die voornamelijk gekarakteriseerd was door intensieve kippen-, varkens- en tuinbouwbedrijven, nauwelijks subsidies kreeg. Vooral met betrekking tot de tuinbouwbedrijven, die relatief grote oppervlaktes gebruikten voor het telen van groenten en fruit, waren de subsidies ontoereikend, stelden Carels en Samborski³⁹³. Naast de ontoereikende subsidies klaagden ze ook de hoge controlekosten aan die biologische telers moeten betalen. Carels en Samborski stellen dan ook vast dat de omschakeling naar biologische teelt voornamelijk werd gestimuleerd door een toenemende vraag naar biologische producten³⁹⁴. We kunnen alvast besluiten dat de oorzaak van de groei van de biologische landbouw in België zowel lag aan de uitwerking van de Europese verordeningen als aan de groeiende interesse van de consumenten. De groei van de biologische landbouw in België kunnen we aan de hand van de volgende twee grafieken³⁹⁵³⁹⁶ illustreren:

³⁹² G. Van Huylenbroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 47.

³⁹³ G. Van Huylenbroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 49.

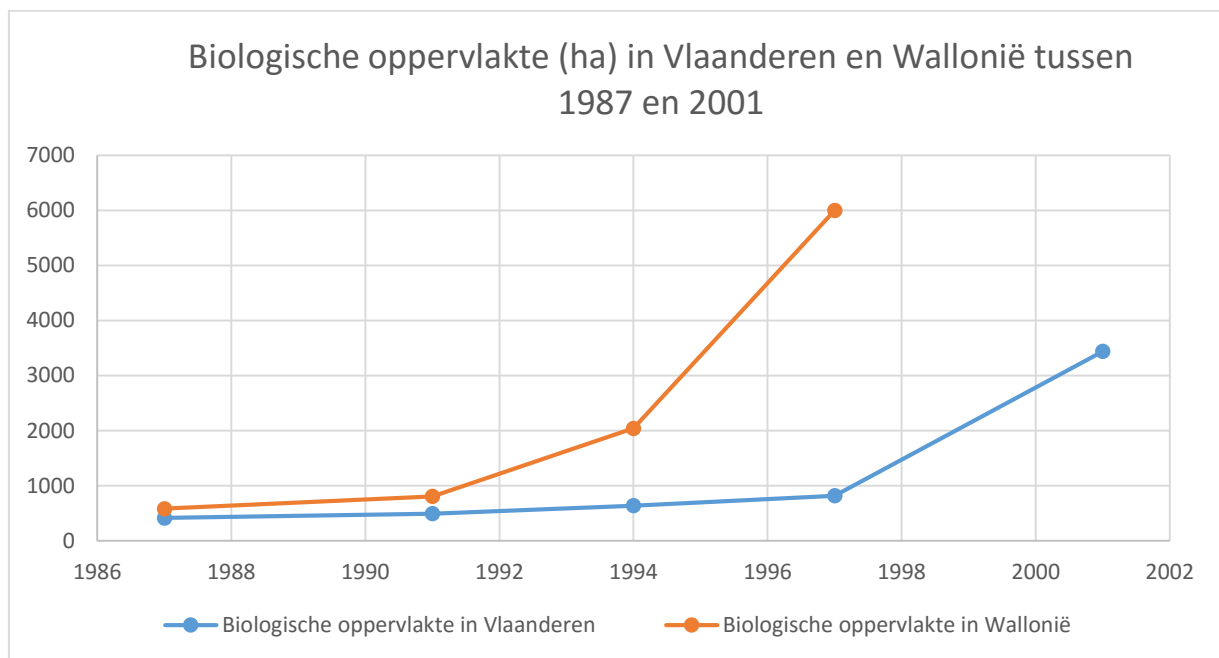
³⁹⁴ G. Van Huylenbroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 49.

³⁹⁵ G. Van Huylenbroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 48.

³⁹⁶ FOD Economie. *Biologische landbouw statistieken*, in:

<<http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/economie/landbouw/biologisch/>

>, geraadpleegd op 19.05.2016.

Wat de stijging van het aantal biologische producenten betreft zien we een groot verschil tussen Vlaanderen en Wallonië. Terwijl de stijging in Vlaanderen tussen 1987 en 1997 relatief klein is, zien we dat het aantal producenten in Wallonië vanaf 1994 spectaculair steeg. De stijging van het aantal producenten in Vlaanderen ging pas na 1997 sterk vooruit. Bovendien kunnen we ook opmerken dat Vlaanderen tot 1994 meer biologische producenten had dan Wallonië. Met bovenstaande vaststellingen in het achterhoofd kunnen we grafiek twee, de biologische oppervlakte in Vlaanderen en Wallonië, bekijken. Wat ons hierbij opvalt is dat het aantal oppervlakte tot 1991 tussen beide landsdelen ongeveer gelijk was. Na 1991 zien we een spectaculaire stijging in Wallonië terwijl dit in Vlaanderen pas vanaf 1997 was. Aan de stijging in Wallonië leek geen einde te komen en bedroeg in 2001 al 20736 ha. Ik heb ervoor gekozen om dit getal niet in de grafiek mee op te nemen om de leesbaarheid ervan te bewaren. De oorzaak van deze spectaculaire groei in Wallonië zoekt Van Huylebroeck in het steeds grotere belang dat biologische landbouw daar verkreeg³⁹⁷. We kunnen dit ook in verband brengen met de grotere landbouwoppervlakte die voorhanden was in Wallonië.

Naast bovenstaande vaststellingen kunnen we nog twee belangrijke zaken opmerken in de grafiek en in verband brengen met de Europese Verordeningen. Europese Verordening nr. 2078/92 inzake steun voor de biologische landbouw werd in 1995 geïmplementeerd door de Belgische overheid. Deze implementering had direct effect op de biologische landbouw in Wallonië en kunnen we in verband

³⁹⁷ G. Van Huylebroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 48.

brengen met de sterke groei van het aantal producenten en biologische oppervlakte. In tegenstelling tot Wallonië had de steunmaatregel geen effect op de Vlaamse bio-landbouw aangezien de kippen-, varkens- en tuinbouwbedrijven die Vlaanderen rijk is nauwelijks in aanmerking kwamen voor subsidies. Met deze bevindingen kunnen we dus ook de stelling van Carels en Samborski zoals hierboven beschreven bekrachtigen. Het effect van Europese Verordening nr. 2092/91, met betrekking tot de erkenning van de biologische landbouw en het vaststellen van de productiestandaarden, had nauwelijks effect op de biologische landbouw in België. Hier sluiten we ons bij Van Huylebroeck aan die terecht opmerkt dat de erkenning en het vaststellen van de productiestandaarden door de Belgische overheid nauwelijks effect hadden omdat met de oprichting van Biogarantie in 1987 deze laatste al strak georganiseerd was. We kunnen dus besluiten dat de twee Europese Verordeningen nagenoeg geen effect hadden op de biologische landbouw in Vlaanderen.

Tot slot kunnen we vaststellen dat de biologische landbouw in Vlaanderen, maar ook in Wallonië, een spectaculaire stijging kende vanaf 1997. Deze stijging in beide landsdelen kunnen we in verband brengen met de vele voedselcrisissen eind de jaren '90. Voorbeelden hiervan zijn de gekkekoeienziekte en de dioxinecrisis. De voedselcrisissen zorgden ervoor dat consumenten massaal en bewust voor biologische landbouwproducten kozen³⁹⁸. De toenemende aandacht van consumenten voor de biologische landbouw en de daarmee gepaard gaande exponentiële groei van de biologische landbouw kunnen we volgens Van Huylebroeck ook in verband brengen met de erkenning van de biologische landbouw in tweede helft van de jaren '90 door de 'gangbare' landbouworganisaties. Vanaf de tweede helft van de jaren '90 begonnen de Boerenbond, het Vlaams Agrarisch Centrum en het Algemeen Boerensyndicaat initiatieven te nemen om de biologische landbouwers en de biologische technieken in hun organisaties te integreren³⁹⁹. De biologische landbouw was met andere woorden te groot geworden om verder te negeren. Of deze erkenning van de gangbare landbouworganisaties daadwerkelijk een effect had op de stijging van de biologische landbouw in Vlaanderen moeten we sterk nuanceren. Vooral de vele voedselcrisissen na 1997 speelde een belangrijke rol. Als de erkenning door de gangbare landbouworganisaties al een rol zou spelen, zou die heel minimaal zijn.

³⁹⁸ G. Van Huylebroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 42.

³⁹⁹ G. Van Huylebroeck et al, *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*, p. 39.

Conclusie

In de literatuur die voorhanden is wordt er vaak vaag gesproken over de vroege periode (jaren 60-70) van de biologische landbouw in Vlaanderen. Met mijn onderzoek naar Velt probeer ik aan te tonen dat er weldegelijk belangrijke evoluties waren in de beginperiode van de biologische landbouw in Vlaanderen en dat Velt hier een belangrijke rol in speelde. Velt verenigde de biologische telers in de Velt-telers en richtte een Velt-lastenboek, een Velt-label, een Velt-labo en een Velt-coöperatieve Veltco op. Met deze initiatieven speelde Velt een absolute pioniersrol met betrekking tot de biologische landbouw in Vlaanderen. Elk van bovenstaande initiatieven, behalve Veltco, ontwikkelde zich sterk in de biologische landbouwsector. Het faillissement van de coöperatieve een jaar na de oprichting was te wijten aan een slecht bestuur en het algemene klimaat tegenover biologische landbouw in Vlaanderen. Met betrekking tot de biologische telers zelf slaagden er slechts enkelen zoals Albric Spillebeen in om van hun beroep te leven. Hoeveel biologische telers er in totaal waren in deze vroege periode kunnen we niet bepalen. Wel kunnen we dankzij Velt dichter bij de waarheid komen. In 1977 ondertekenden reeds 20 Velt-telers het Velt-lastenboek.

In 1980 bouwde Velt zich om tot socio-culturele vereniging om aanspraak te maken op overheidssubsidies. Het behalen van deze subsidies was cruciaal voor zowel het voortbestaan van Velt als voor de biologische landbouw in Vlaanderen. Dankzij de subsidies kon Velt haar werking uitbreiden en meehelpen om andere initiatieven en verenigingen met betrekking tot de biologische landbouw te steunen. Zo hielp Velt mee met de oprichting en de werking van UNAB-NUBILA en was het de motor achter de oprichting van Biogarantie en BLIK, twee cruciale organisaties binnen de biologische landbouw in Vlaanderen. Naast de medewerking van Velt zagen we ook dat de vereniging een deel van haar oorspronkelijke taken verloor: een deel van de biologische telers verenigde zich in Belbior en de Velt-Diensten scheidden zich af en richtten CLOBILA op. Daarnaast zagen we ook dat in de streek rond Geel COVOBIT als nieuwe biologische vereniging werd opgericht door de vroegere voorzitter van Velt Rik Dedapper. Velt had enkel bij de oprichting van Probila-Unitrab geen rol gespeeld. We kunnen dus net zoals Van Huylebroek besluiten dat Velt een belangrijke rol bleef spelen voor de biologische landbouw in Vlaanderen. Velt kan zelfs de motor achter de biologische landbouw in Vlaanderen genoemd worden. Dit was ook noodzakelijk aangezien de biologische landbouw geen enkele steun kreeg van de Belgische overheid. De erkenning en steun van de Belgische overheid kwam er pas na twee Europese Verordeningen (nr. 2092/91 en nr. 2078/92). Hiervoor zagen we dat er op politiek vlak tijdens de jaren '80 wel initiatieven waren van Agalev en Ecolo om de biologische landbouw te laten erkennen, maar dat deze initiatieven ostentatief naar de prullenbak werden verwezen door de andere politieke partijen. Er valt dus wel een band af te leiden tussen de biologische landbouwverenigingen

en de groene partijen. De implementering van de twee Europese Verordeningen had in tegenstelling tot Wallonië weinig invloed op Vlaanderen. De groei van de biologische landbouw in Vlaanderen zelf was te wijten aan de vele voedselcrisissen na 1997 waardoor consumenten meer geneigd waren om biologische producten te kopen.

Algemeen besluit

De biologische landbouw die in het begin van de 20ste eeuw ontstaan is uit onvrede met de praktijken van de gangbare landbouw die destructief bleken voor zowel mens als milieu bestond aanvankelijk uit verschillende stromingen. Deze stromingen hadden het pleiten voor een alternatieve landbouw zonder chemische producten gemeenschappelijk. De stromingen kunnen we situeren in Engelstalig gebied met als spilfiguren Northbourne, Howard en Balfour, in Duitstalig gebied met Steiner, Rusch en het echtpaar Müller en in Franstalig gebied met de Lemaire-Boucher-methode. Het is zowel aan de theorieën van Steiner, Howard en Balfour, Rusch en het echtpaar Müller als aan de verschillende gezondheidsboeken die een 'praktische' kant gaven aan deze theorieën dat Velt schatplichtig is. Geïnspireerd door bovenstaande werken zetten de Velt-pioniers in 1962 de theorie in de praktijk om op hun proefveld te Pittem. De proeven bleken succesvol en inspireerde Velt-pionier Omer Vandeursen om de eigenaars van het West-Vlaamse landbouwbedrijf het Zonnebloemhof te overtuigen van de biologische landbouwmethode die er daarop met succes toegepast werd. Het Zonnebloemhof werd het centrum van de vereniging 'Vrienden voor de Biologische Land- en Tuinbouw' die opgericht werd in 1971. De VBLT was hiermee de eerste organisatie in Vlaanderen die als doelstelling had om de biologische landbouw in Vlaanderen te bevorderen en te verenigen. De vereniging die kon teren op het aanwezig ongenoegen over de gangbare landbouw in Vlaanderen had na twee jaar al meer dan 1000 leden. Dit succes inspireerde de pioniers om de 'Vereniging voor Ecologische Land- en Tuinbouw' op te richten, later gekend onder de naam 'Vereniging voor Ecologische Leven en Tuinieren'. Door de nadruk te leggen op het ecologische aspect integreerde de nieuwe sociale beweging 'Velt' niet alleen amateur- en beroepstellers, maar ook iedereen die geëngageerd was voor het milieu. De vereniging toonde met andere woorden dat ze naar meer streefde dan enkel biologische landbouw, al zagen we dat de amateurtelers vaker niet dan wel te vinden waren voor het breder omvattende ecologische aspect. Ondanks de kritiek van de amateur- op de beroepstellers en de strubbelingen tussen de bestuursraad en de vaste medewerkers was de heterogeniteit over het algemeen meer een zegen dan een vloek. De brede werking zorgde er immers voor dat vele mensen zich aansloten bij de vereniging – zo telde Velt in 1979 al meer dan 8000 leden. Het hoge ledental en de inkomsten uit lidgelden zorgden ervoor dat Velt massaal kon investeren in de biologische beroepssector in de jaren '70; zo verenigde Velt de biologische telers (Velt-telers), richtte het een Velt-lastenboek, een Velt-label, een Velt-labo en een Velt-coöperatieve (Veltco) op. Met deze initiatieven speelde Velt een absolute pioniersrol aangaande de biologische landbouw in Vlaanderen. Elk van bovenstaande initiatieven, uitgezonderd Veltco, ontwikkelden zich sterk in de biologische landbouwsector. Het faillissement van de coöperatieve een jaar na de oprichting was te wijten aan een

slecht bestuur en het algemene klimaat tegenover biologische landbouw in Vlaanderen. Met betrekking tot de biologische telers zelf slaagden slechts enkelingen zoals Albric Spillebeen er in om van hun beroep te leven. Hoeveel biologische telers er in totaal waren in deze vroege periode kunnen we niet bepalen. Wel kunnen we dankzij Velt dichterbij de waarheid komen. In 1977 ondertekenden reeds 20 Velt-telers het Velt-lastenboek. We kunnen met andere woorden concluderen dat de biologische sector zich sterk ontwikkelde in de jaren '70 en dat deze ontwikkelingen schatplichtig zijn aan Velt. Dit onderzoek naar Velt vult hier alvast het eerste wetenschappelijk hiaat op.

Ondanks het succes van de vereniging in de jaren '70 kampte Velt met grote financiële problemen die men niet enkel kon oplossen door een verhoging van het lidgeld of enkele commerciële activiteiten. De oplossing werd gezocht in een officiële erkenning en subsidiëring door de Belgische overheid. Het ministerie van Landbouw dat sterke banden had met de gangbare landbouw en specifiek de Boerenbond was niet happig om de biologische landbouw (Velt) enige steun te verlenen. De oplossing hiervoor werd gezocht in de ombouw van Velt tot socio-culturele vereniging. De ombouw was niet vanzelfsprekend en leidde tot hoogoplopende discussies in de vereniging. Ondanks de felle tegenkanting ging de ombouw van Velt door. Dankzij het snel omvormen van de interne werking tot een socio-culturele werking wist Velt aanspraak te maken op subsidies zonder haar doelen en achterliggende ideologie te moeten wijzigen. Zo werd Velt in 1984 officieel erkend als socio-culturele vereniging. De erkenning was noodzakelijk voor zowel het voortleven van de vereniging als de biologische landbouw in Vlaanderen. Dankzij de subsidiëring was Velt in staat om zowel de biologische landbouw in Vlaanderen als haar positie daarin te versterken – zo hielp Velt mee met de oprichting en de werking van UNAB-NUBILA in 1984 en was ze de motor achter de oprichting van Biogarantie en BLIK in 1987, twee cruciale organisaties binnen de biologische landbouw in Vlaanderen. Naast de medewerking van Velt zagen we ook dat de vereniging een deel van haar oorspronkelijke taken verloor: een aantal biologische telers verenigde zich in Belbior in 1981 en de Velt-Diensten waartoe het Veltlabo behoorde, scheidde zich af en richtte CLOBILA op. Daarnaast zagen we dat in de streek rond Geel COVOBIT in 1982 als nieuwe biologische vereniging gesticht werd door de vroegere (misnoegde) voorzitter van Velt Rik Dedapper. Velt had enkel bij de oprichting van Probila-Unitrab in 1984 geen rol gespeeld.

Velt was dus van cruciaal belang in de evolutie naar centralisering van de biologische landbouw in Vlaanderen waarin elk van de betrokken partijen een specifieke rol had. Het is deze specifieke rolverdeling die Velt bang maakte voor haar eigen toekomst. Doorheen de jaren '80 is ze namelijk veel van haar oorspronkelijke taken kwijtgeraakt. Het is om die reden dat ze in 1989 besloot om zich van dan af aan te richten op de biologische consument. Om de biologische consument naar behoren te dienen zal Velt een garantieorganisme oprichten (Velt-garantie) dat wettelijk gezien een aparte vzw

zal zijn, maar feitelijk in handen is van Velt. Het succes van de vereniging lag dus niet alleen aan de subsidiëring, maar ook aan de brede werking van de vereniging zelf. Haar wil tot aanpassen en haar hoge mate van heterogeniteit stelden Velt in staat om mee te deinen op de actuele golven binnen de maatschappij. Zo was de ombouw van Velt tot een consumentenorganisatie tevens een antwoord op de groeiende vraag naar biologische producten en naar belangenverdediging van consumenten.

Ondanks de sterke diversificatie van de biologische sector hield Velt op alle vlakken de touwtjes goed in handen. Zo waren de secretariaten van NUBILA, Biogarantie en BLIK aanvankelijk gevestigd in of waargenomen door het Velt-secretariaat en zaten in de bestuursraden van de drie vermelde organisaties Velt-beheerders onder hun persoonlijke naam. We kunnen dus net zoals Van Huylebroek besluiten dat Velt een belangrijke rol bleef spelen voor de biologische landbouw in Vlaanderen. Dit was ook noodzakelijk aangezien de biologische landbouw geen enkele steun kreeg van de Belgische overheid. De erkenning en steun van de Belgische overheid kwam er pas na twee Europese Verordeningen nr. 2092/91 en 2078/92. Hiervoor zagen we dat er op politiek vlak tijdens de jaren '80 wel initiatieven waren van Agalev en Ecolo om de biologische landbouw te laten erkennen, maar dat deze initiatieven ostentatief naar de prullenbak werden verwezen door de andere politieke partijen. Er valt dus weldegelijk een band af te leiden tussen de biologische landbouwverenigingen en de groene partijen. De implementering van de twee Europese Verordeningen had in tegenstelling tot Wallonië weinig invloed op Vlaanderen. De groei van de biologische landbouw in Vlaanderen zelf was te wijten aan de vele voedselcrisissen na 1997 waardoor consumenten meer geneigd waren om biologische producten te kopen.

Verder onderzoek

Het zou interessant zijn om de archieven van Belbior, UNAB-NUBILA, PROBILA-UNITRAB, Biogarantie, BLIK en BLIVO eveneens te onderzoeken om zo'n volledig mogelijk beeld te krijgen van de biologische landbouw in België. Bovendien denk ik dat als we de archieven van Velt en Belbior samenleggen een vollediger overzicht kan bekomen worden van het aantal biologische landbouwers in België vóór 1987. Met dit onderzoek zou men zo een hiaat kunnen opvullen aangezien er nog veel zaken niet geweten zijn over deze periode. Ook zou men in de mate van het mogelijke onderzoek kunnen voeren naar de beweegredenen van de omschakeling van biologische boeren in deze vroege periode. Over de taalgrenzen heen zou men de werking en het ontstaan van Velt kunnen vergelijken met deze van *Nature et Progrès* in Wallonië. Als laatste zou men eveneens onderzoek kunnen doen naar de ecologische consument en het stijgende belang daarvan aan de hand van de archieven van Velt, Test-Aankoop en VEP.

Bibliografie

Primaire bronnen

Archief

België:

Dries De Wilde: eigen verzameling

Willaeys (D.) en Lagrou (A.). *Wij, Aleide Lagrou en Daniel Willaeys, de voorgeschiedenis en de pioniersjaren van de Velt*. Zoersel, 36 p.

Willaeys (D.). *D'Hulster: een gesprek met Jan Heyman*. Zoersel, 6 p.

Geel, Stadsarchief

3.4 Private archieven: COVOBIT

Algemeen

Biologisch telen

Briefwisseling

Publicaties

Velt

Gent, AMSAB-ISG

Archief Velt:

2. Beleid, Bestuur en standpunten:

2.1. Verslagboeken (010-012 en 015, 016) Verslagboeken: 1, 2, 3, 6, 8.

6. Periodieken:

ZTSK 881

Bestuurscontacten: Velt, 1974-1995

VELTCO-dossier

2007-MD/386

Veltco-dossier. Informatie over het ontstaan van de S.V. Veltco uit de vzw Velt februari '78, Roeselare: Veltco, 1978.

Mondelinge bronnen

Eigen verzameling Dries De Wilde

- Interview door Dries De Wilde van Daniël Willaeyts, 22/04/2016
- Interview door Dries De Wilde van Herman De Waele , 27/04/2016
- Interview door Dries De Wilde van Fernand Verheughe, 06/05/2016
- Interview door Dries De Wilde van Ludo Verdonck, 13/05/2016
- Interview door Dries De Wilde van Luk Naets, 19/05/2016
- Interview door Dries De Wilde van Bart Maes, 31/07/2016
- Interview door Herman Heyman (a.d.h.v. vragen Dries De Wilde) van Jan Heyman, 15/05/2016

Wetgeving

Wetten

Decreet Republique Française van 10 maart 1981 nummer 81-227 houdende *de homologatie van de specifieke voorschriften voor de productievoorwaarden in de landbouwteelt die geen gebruik maakt van synthetische scheikundige producten*. Journal Officiel De La Republique Francaise 11 maart 1981.

Uitvoering artikel 3 van *het decreet van 15 juli 1974 tot het waarborgen van de rechten van de Nederlandstalige ideologische en filosofische strekkingen in Brussel-Hoofdstad*. Derde jaarverslag ingediend door de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie op 30 september 1977, onderdeel van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap, 72 (buitengewone zitting 1977), nr. 1.

Uitvoering artikel 3 van *het decreet van 15 juli 1974 tot het waarborgen van de rechten van de Nederlandstalige ideologische en filosofische strekkingen in Brussel-Hoofdstad*. Vijfde jaarverslag ingediend door de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie op 21 oktober 1980, Vlaamse Raad , 20 (zitting 1980-1981), nr. 1.

Wetsvoorstellen

Wetsvoorstel Kamer van Volksvertegenwoordigers van 8 november 1984 van de heren Daras en Geyselings houdende *tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan*, 1030 (zitting 1984-1985), nr 1.

Voorstel in de Belgische Senaat van 22 april 1986 van de heren Edgar Flandre en Eric Gryp houdende *het voorstel van wet betreffende de bescherming en de bevordering van de biologische landbouw, zijn producten en bijproducten*, 243 (zitting 1985-1985), nr 1.

Wetsvoorstel Kamer van Volksvertegenwoordigers van 20 april 1988 van de heren Daras en Van Durme houdende *tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan*, 381 (buitengewone zitting 1988), nr. 1.

Wetsvoorstel Advies van de Raad van State houdende *tot bescherming en stimulering van de biologische landbouw en van de voortbrengselen en verwerkte producten daarvan*, 382 (zitting 1989-1990), nr. 2.

Ontwerp van Decreet

Ontwerp van Decreet houdende *de begroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1981*, 7-B (zitting 1980-1981), nr. 1.

Ontwerp van Decreet *houdende de begroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1981*, 8 (zitting 1983-1984), nr. 3.

Hoorzitting en handelingen

Hoorzitting Sociaal-cultureel werk verslag namens de Commissie voor Cultuur op 21 maart 1995, 729 (zittingsjaar 1994-1995) nr. 1.

Handelingen, Vlaamse Raad, 13 maart 1986, zittingsjaar 1985-1986, nr. 9, pp. 260.

Handelingen, Vlaamse Raad, 27 april 1993, zittingsjaar 1993-1994, nr. 46, pp. 1768-1771.

Parlementaire vragen en antwoorden

Vraag en antwoord, Vlaamse Raad, zittingsjaar 1985-1986, vraag nr. 17, 21 januari 1986 van de heer O. Meyntjes tot Gemeenschapsminister van Volksgemeenschap en Leefmilieu dhr. Jan Lenssens.

Vraag en antwoord, Vlaamse Raad, zittingsjaar 1986-1987, vraag nr. 106, 10 februari 1986 van de heer J. Gabri tot Gemeenschapsminister van Volksgemeenschap en Leefmilieu dhr. Jan Lenssens.

Uitgegeven bronnen

1. Literatuurlijst

Aerts (A.) en Wouters (N.). "Mondelinge geschiedenis en collectieve herinnering: tussen representatie en receptie" In: *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 92 (2014), pp. 503-511.

Beyen (T.). *Lima: een pionier in biologische- en macrobiotische voeding te Sint-Martens-Latem (1957-1995)*. Gent, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2014, 211 p. (promotor: G. De Neckere).

Billiet (J.) en Hooghe (M.). "Historische en sociologische benaderingen van nieuwe sociale bewegingen" In: *Belgisch tijdschrift voor nieuwste geschiedenis*. 34 (2004), 3, pp. 319-553.

Bleyen (J.) et al. *Wat is mondelinge geschiedenis?* Leuven, Acco, 2012, 172 p.

Boulanger (J.). *De biologische landbouw in België*. Leuven (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Katholieke Universiteit Leuven), 2001, 175). (promotor: E. Van Hecke).

Bové (A. P.). "Discourse." In : Lentricchia (F.) en MCLAughlin (T.), eds. *Critical Terms for Literary Study, Second Edition*, Chicago, University of Chicago Press, 1995, pp. 50-65.

Bleyen (J.) et al. *Wat is mondelinge geschiedenis?* Leuven, Acco, 2012, 172 p.

Byttebier (M.) en Gommers (G.). *Bioforum, bioboekje*. Berchem, Krosenbrink (E.), 50 p.

Carels (K.) et al. *Ontwikkeling van Biologische landbouw en geïntegreerde pitfruitproductie in België (-2000)*. Brussel, Centrum voor Landbouweconomie, 64 p.

De Wever (B.). "Mondelinge bronnen." In: Van Den Eeckhout (P.) et al., eds, *Bronnen voor de studie van het hedendaags België 19de-20e eeuw*. Brussel, VUB Press, 2009, pp. 1413- 1427.

Della Porta (D.). en Diani (M.). *Social Movements an introduction*. Oxford, Blackwel Publishing, 2006, 345 p.

Dryzek (J.). *The Politics of the Earth: Environmental discourses*. Oxford, Oxford University Press, 1997, 218 p.

Entman (R.). "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm" In : *Journal of Communication*, 43 (1993), 4, pp. 51-58.

Florizoone (P). *De groenen: ideeën, bewegingen en partijen*. Antwerpen, Kluwer, 1985, 194 p.

Fomsgaard (S. I.). *Institutionalisation of Social Movements: A Comparative Perspective on Organic Agriculture Organisations in Denmark and Japan*. Aalborg (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Aalborg University, Denmark), 2001, 236 p. (promotor: B. Siim).

Foubert (J.). *De psychosociale gezondheid van buurtbewoners die getroffen zijn door grondwaterverontreiniging: de rol van site-specifieke stressoren en communicatie tussen bewoners*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2012, 50 p. (promotor: B. Van De Putte).

Gamson (A.). "Constructing social movements." In: BUECHLER (S. M.), en CYLKE (K. F.), eds. *Social movements: perspectives and issues*. Mountain View, Mayfield, 1997, 578 p.

Geerts (S.). *Het Discours binnen het EU-landbouwbeleid: verandering of constante*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2011, 63 p. (promotor: H. Vos).

Hajer (A. M.). *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process*. New York, Oxford University Press, 1995, 332 p.

Harwood (R.). "A history of sustainable agriculture" In: Clive (A. E.) et al., eds. *Sustainable Agricultural Systems*. Florida, St. Lucie Press, pp. 3-20.

Inglehart (R.). "The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies" In : *The American Political Science Review*, 65 (1971) , 4, pp. 991-1017

Kirchman (H.) et al. "Fundamentals of Organic Agriculture – Past and Present". In: Kirchman (H.) en Bergström (L.), eds. *Organic Crop Production — Ambitions and Limitations*. Dordrecht, Springer, pp. 13-38.

Labeeuw (B.). *Mileuattitudes Van Jongeren In Tijden Van Economische Crisis*. Gent, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2009, 48 p. (promotor: B. Van de Putte).

Le Guillou (G.) en Scharpé (A). *Europese Commissie, Biologische landbouw: Gids betreffende de communautaire regelgeving*. België, Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen, 2001, 32 p.

Lotter (D. W.). "Organic Agriculture" In: *Journal of Sustainable Agriculture*. 21 (2003), 4 ; pp. 1-63.

Meyer (S. D.) en Tarrow (S.). *The Social Movement Society: Contentious Politics for a New Century*. Lanham, Rowman and Littlefield, 1998, 238 p.

Michelsen (J.). "Recent Development and Political Acceptance of Organic Farming in Europe" In: *Sociologia Ruralis*. 41 (2001), 1, pp 3–161.

Michelsen (J.) et al. *Organic Farming Development and Agricultural Institutions in Europe: A Study of Six Countries*. Karlsbad-Ittersbach, Hago Druck & Medien, 2001, 201 p.

Paull (J.). "Attending the First Organic Agriculture Course: Rudolf Steiner's Agriculture Course at Koberwitz, 1924" In : *European Journal of Social Sciences*, 21 (2001), 1 pp. 64-70.

Paull (J.). "The Farm as Organism: The Foundational Idea of Organic Agriculture" In : *Journal of Bio-Dynamics Tasmania*, (2006), 83, pp. 14-18.

Rootes (C.). "Environmental Movements." In: Snow (D.) et al., eds, *The Blackwell Companion to Social Movements*. Oxford, Blackwell, 2007, pp. 608-640.

Savels (M.) "Van rank kiempje naar knoestige eik" In: *Brood en rozen*, (2014), 3, pp. 64-72

Secretary General. "Revised European Charter for the Protection and Sustainable Management of Soil" In: *Document by the Secretary General*. (2003), 10, pp 1-14

Toen (E.). *Ecologische geschiedenis*. Gent, Academia Press, 634 p.

Toen (E.) et al. "Ecologische geschiedenis: een discipline met oude wortels, vele takken en jonge vruchten" In: *Jaarboek voor ecologische geschiedenis 2007*. (2007) pp. 1-22.

Vanhaute (E.). "Van Malthus tot Rio – Retoriek rond economie en ecologie." In: Castryck (G.) en Decaluwe (M.) eds., *Jaarboek voor ecologische geschiedenis: Economie en ecologie: gisteren, vandaag en morgen*, 1998, pp. 77-84

Vanpaemel (E.). *Anders gaan leven. Een onderzoek naar Belgische ecologische gemeenschapsvorming van 1970-1990*. Gent (onuitgegeven bachelorpaper Universiteit Gent), 2015, 41 p. (promotor: B. De Wever).

Van Boxem (H.) et al. *Handboek ecologisch tuinieren*. Antwerpen, Velt, 780 p.

Van de Maele (J.). "De resonantie van een stille lente. Nederlandse en Vlaamse persstemmen over Rachel Carsons Silent Spring (1962-1963)" In: Thoen (E.), et al. *Jaarboek voor ecologische geschiedenis 2012-2013: landbouw en milieu*. Gent, Academia Press, pp. 97-119.

Van Gijsegem (D.) et al. *Landbouwbeleidsrapport 2003*. Brussel, Directeur-generaal ALT, 2004, 164 p

Van Huylenbroeck (G.) et al. *Biologische landbouw: mens, markt en mogelijkheden*. Leuven LannooCampus, 2005, 300 p.

Verhulst (J.) en Walgrave (S.). "Gezien worden of gezien zijn. Over oude en nieuwe sociale bewegingen in de Vlaamse pers" In: *Mens en Maatschappij*, 80 (2005) 4, pp. 305-327.

Voght (G.). "The Origins of Organic Farming" In: Lockeretz, eds. *Organic farming an international history*. Trowbridge, Cromwell Press, pp. 9-30.

Walgrave (S.). *Tussen loyauteit en selectiviteit: over de ambivalente verhouding tussen nieuwe sociale bewegingen en groene partij in Vlaanderen*. Leuven, Garant, 1995, 361 p.

Willer (H.) en Richter (T.). "Organic agriculture in Europe" In : Willer (H.) en Yuseffi (M), eds. *The World of Organic Agriculture: Statistics and Future Prospects*. Koenigstein, Verlagservice Nederland, pp. 73-87.

2. Internetbronnen

B. Vandromme, *Versoepeling voor de hernieuwing van milieuvergunningen*, in:

<<http://bramvandromme.be/interactief/archief/page/32/>>, geraadpleegd op 19.05.2016.

Bioland, *Landwirtschaft der Zukunft*, in: <<http://www.bioland.de/ueber-uns.html>>, geraadpleegd op 15.04.2016.

Biologisch-dynamische landbouw, in: <<http://www.antroposofia.be/wp/biologisch-dynamische-landbouw/>>, geraadpleegd op 7.04.2016.

Braams (W. T.), Burger (J.) en Winterlink (K.). *Bodemsanering, bestaat dat nog?* in: <<http://at-kb.nl/uploads/Afbeeldingen/Artikel%20Milieu%20Recht%2040jr.pdf> >, geraadpleegd op 19.05.2016.

D. Willaeyns, in:

<<http://blog.seniorennet.be/fruit2/archief.php?startdatum=1461535200&stopdatum=1462140000>, geraadpleegd op 12.02.2016.

Demeter, *History*, in: <<http://www.demeter.net/what-is-demeter/history>>, geraadpleegd op 09.03.2016.

Departement Leefmilieu Natuur en Energie. *Decreet Milieuvergunning*, in:

<<https://www.lne.be/themas/veiligheidsrapportage/wetgeving/vlaams/dmv> >, geraadpleegd op 19.05.2016.

Dhoore Koen, *Bodemvruchtbaarheid, een zaak van biologisch denken*, in:

<<http://www.landwijzer.be/meerweten/de-bovenste-plank/331-bodemvruchtbaarheid-een-zaak-van-biologisch-denken>>, geraadpleegd op 15.04.2016.

FOD Economie. *Biologische landbouw statistieken*, in:

<<http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/economie/landbouw/biologisch/>>, geraadpleegd op 19.05.2016.

Hipp, *Dr. Hans Müller: de vader van de biologische landbouw*, in:

<<http://www.hipp.be/bio/index.php?id=1196&L=3>>, geraadpleegd op 09.03.2016.

Historiek, in: < <http://www.certisys.eu/index.php?nomenu=20&lg=nl>>, geraadpleegd op 11.04.2016.

IFOAM, *history*, in: <<https://www.ifoam.bio/en/about-us/history>>, geraadpleegd op 15.04.2016.

IFOAM, *Sir Albert Howard*, in: <<http://www.ifoam.bio/en/sir-albert-howard>>, geraadpleegd op 15.04.2016.

J. Verhulst, *Sociale bewegingen in vogelvlucht*, in:

<<http://uahost.uantwerpen.be/m2p/publications/1239821494.pdf>>, geraadpleegd op 12.04.2016.

Krant Konkreet. *Spreekbeurt Geyselings*, in:

<<http://www.erfgoedbanklandvandendermonde.be/index.php/newspaperpage/watch/0d4d103556ef42c4b952dd52d437f87be67d57cab9604e07a60c781fc2e714f7ddf2a48d573138c7bf6ccd10ae0f4cfb> >, geraadpleegd op 19.05.2016.

MacSharry-hervormingen, in:

<http://www.europanu.nl/id/vij6e4xl0ygm/macsharry_hervormingen>, geraadpleegd op 19.05.2016.

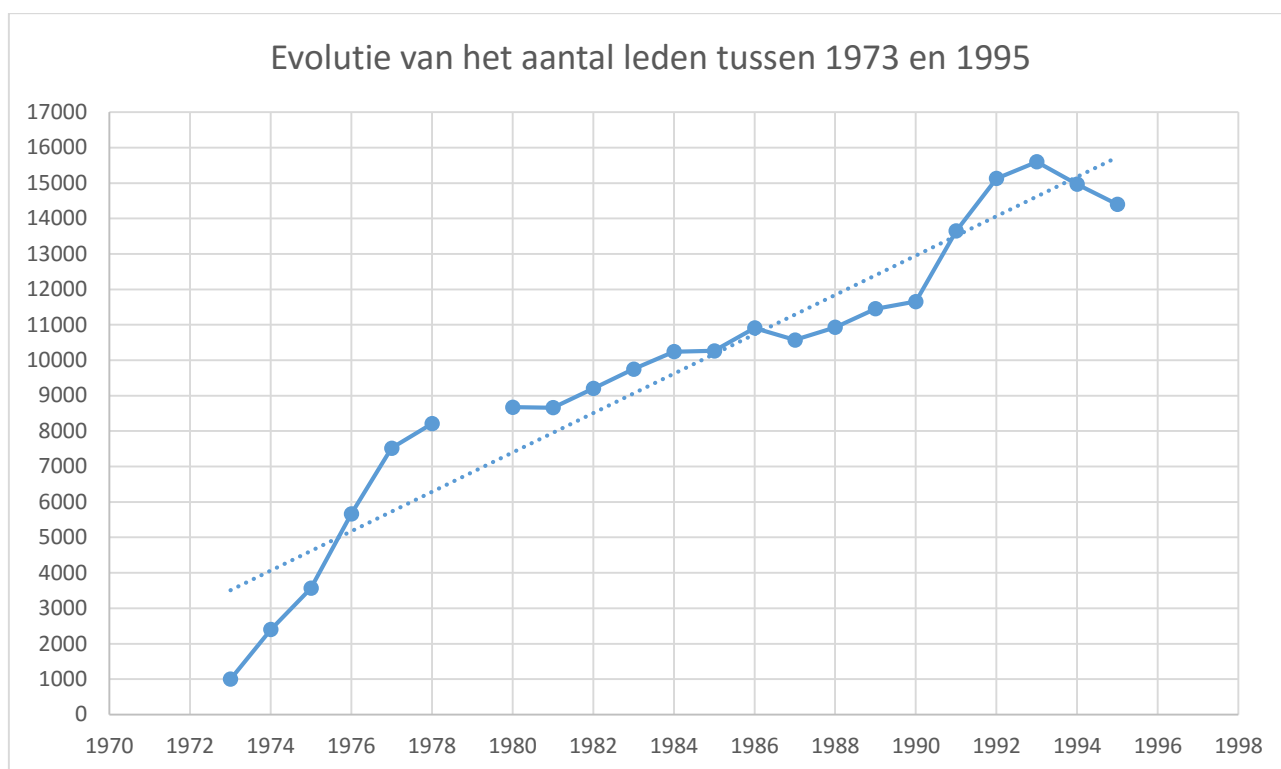
R. J. Wils, *Fritz Haber - De chemicus die gifgas introduceerde in de Eerste Wereldoorlog*, in:
<<http://www.wereldoorlog1418.nl/gasoorlog/haber.html#31>>, geraadpleegd op 09.3.2016.

S. Walgrave en P. Van Aelst, *Nieuwe spelers op het middenveld Over sociale bewegingen in de 21ste eeuw*, in: < <http://www.oikos.be/archief-oikos/jaargang-2001/oikos-19-3-2001/263-19-05-walgraeve-van-aelst-sociale-bewegingen-in-21ste-eeuw/file>>, geraadpleegd op 12.04.2016.

Sir Howard (A.) en Wad (Y. D.), *The Waste Products of Agriculture Their Utilization as Humus*, in:
<http://journeytoforever.org/farm_library/HowardWPA/WPAtoc.html>, geraadpleegd op 15.04.2016.

Trade for Development Centre, *Biologische landbouw*, in:
<<http://www.befair.be/nl/content/biologische-landbouw>>, geraadpleegd op 03.06.2016.

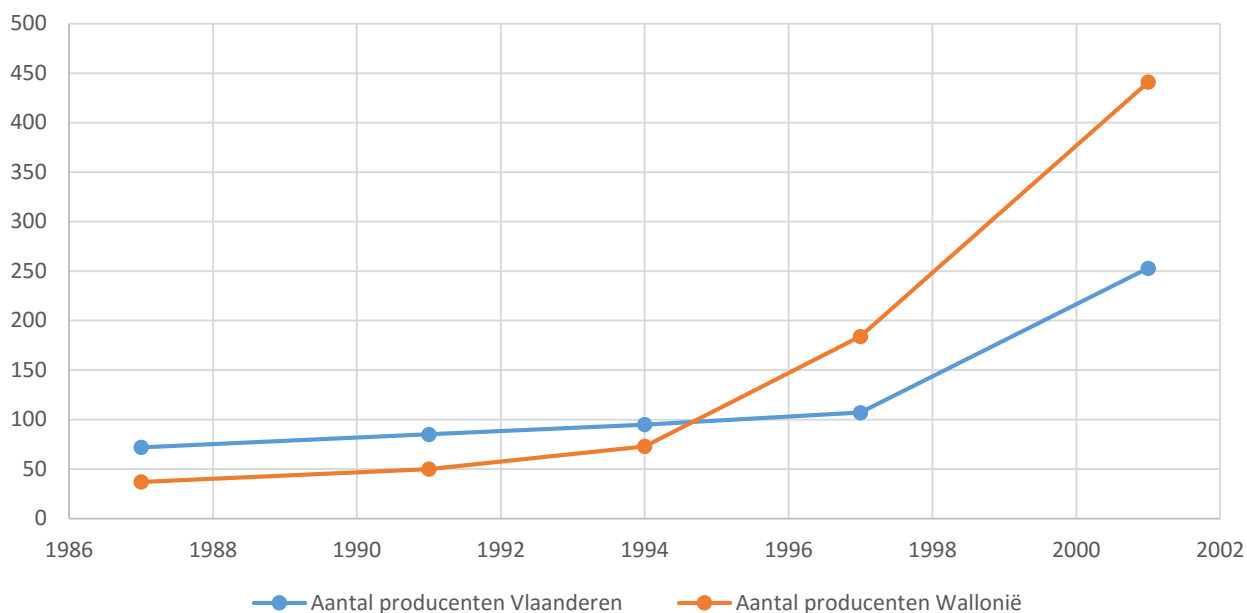
Bijlagen

Jaar	Aantal leden
1973	1000
1974	2400
1975	3565
1976	5662
1977	7520
1978	8211
1979	/
1980	8673
1981	8659
1982	9201
1983	9749

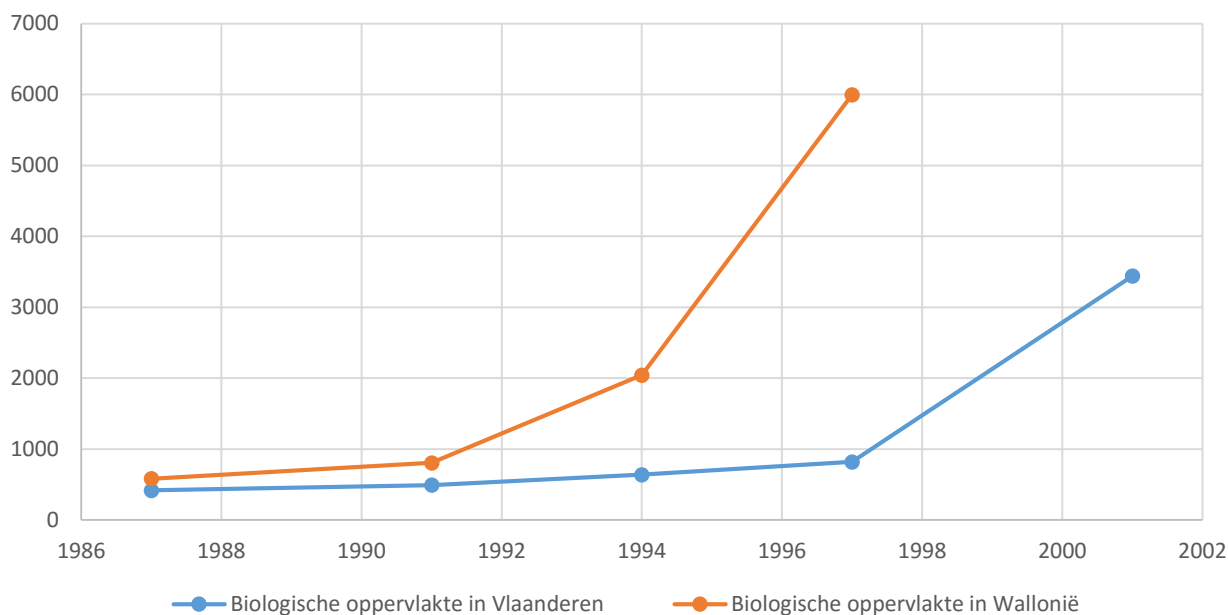
1984	10242
1985	10263
1986	10908
1987	10570
1988	10927
1989	11450
1990	11654
1991	13648
1992	15127
1993	15597
1994	14965
1995	14399

Aantal biobedrijven in Vlaanderen en Wallonië tussen 1987 en 2001

Jaar	Aantal producenten Vlaanderen	Aantal producenten Wallonië
1987	72	37
1991	85	50
1994	95	73
1997	107	184
2001	253	441

Biologische oppervlakte (ha) in Vlaanderen en Wallonië tussen 1987 en 2001

Jaar	Biologische oppervlakte in Vlaanderen	Biologische oppervlakte in Wallonië
1987	417	583
1991	493	807
1994	640	2043
1997	820	5998
2001	3440	20736